BÉCSI NAPLÓ

XLI. ÉVFOLYAM 5. SZÁM
2020. SZEPTEMBER–OKTÓBER
MEGJELENIK 2 HAVONTA
ÁRA: 2,50 Euro
Erscheinungsort Wien
Österreichische Post AG •
20Z042085 M P.b.b.
VERLAGPOSTAMT 1010 WIEN

ERŐPRÓBA FEHÉROROSZORSZÁGBAN

A hivatalos végeredmény szerint nem hozott meglepetést az augusztus 9-i fehéroroszországi elnökválasztás, melyen a jelenlegi államfő, Aljakszandr Lukasenka a szavazatok 80 százalékával hatodik elnöki mandátumát szerezte meg. Annál nagyobb visszhangja lett a választásokat követő társadalmi felháborodásnak és az azóta is tartó, olykor százezres tömegtüntetéseknek. Nem látható előre, merre fordul az ország szekere, de bizonyos, hogy a Lukasenka-korszak a végéhez közeledik, és csak idő kérdése, mikor és hogyan távozik hivatalából „Európa utolsó diktátora”.

A volt szovjetköztársaságban megállt az idő. Az egykori Belorusz SZSZK Legfelső Tanácsának képviselője, valamikori kolhozelnök, a ma 66 éves Lukasenka a kudarcba fulladt Gorbacsov elleni 1991. augusztusi államcsínykísérlet idején a puccsisták vezére, Gennagyij Janajev mellé állt, ugyanazon év decemberében – egyetlen képviselőként – a Szovjetunió felbontása ellen szavazott, később pedig nem támogatta a rendszerváltó törekvéseket. Európában egyedüliként érvényben tartja és alkalmazza a halálbüntetést.

1994. július 20. óta ő Fehéroroszország (Belarusz) elnöke. Első elnöksége idején népszavazások útján visszatért a szovjet állami jelképekhez és ideológiához. A szociális juttatások fenntartásával, a privatizáció megakadályozásával, az életszínvonal állami garantálásával népszerűségre tett szert a lakosság körében. 1996-ban alkotmánymódosítással kiszélesítette elnöki jogköreit, majd 2004-ben megváltoztatta az alkotmányt, hogy újra indulhasson az elnökválasztáson.

Ezután minden elnökválasztás után tüntettek ellene a sorozatos választási csalások miatt, de ő ezt kemény kézzel leverte. Nem válogatott az eszközökben: ellenfeleit börtönbe záratta, száműzetésbe kényszerítette, voltak, akik gyanús körülmények között veszítették életüket vagy eltűntek. A kisszámú, marginális ellenzék képtelen volt változtatni a helyzeten.

Idén augusztusban azonban váratlan dolog történt, az eddig alkalmazott hatalomgyakorlási módszerek elkezdtek csődöt mondani. Új ellenzék alakult ki, s a tüntetések nem korlátozódtak Minszkre, hanem az egész országra kiterjedtek.

Ennek fő oka, hogy minden ellenzéki számítás szerint Lukasenka a választást ezúttal valóban elvesztette, és a durva csalás az egész társadalmat felháborította. A tüntetéseken minden társadalmi réteg képviselteti magát, előkerültek az 1991-es függetlenné válás után használt fehér-piros-fehér nemzeti zászlók (a Lukasenka által visszaállított szovjet piros-zöld lobogó helyett), és a tüntetők lankadatlanul követelik Lukasenka lemondását, a politikai foglyok szabadon engedését és rehabilitálását, a hatósági erőszak felelőseinek megbüntetését, valamint új, tisztességes és szabad választások megrendezését. Az üzemekben sztrájkbizottságok alakultak, sztrájkok zajlanak.

Miután Lukasenka minden, eséllyel induló ellenzéki elnökjelöltet börtönbe záratott vagy külföldre kényszerített, az elhallgattatott elnökjelöltek feleségei folytatták a küzdelmet, s közülük a 37 éves Szvjatlana Cihanouszkaja – Szjarhej Cihanouszki kormánykritikus vlogger felesége – indult az elnökválasztáson, akit ebben a hatalom nem akadályozott meg. A politikai tapasztalatok híján lévő angoltanárnő meglepetésre Lukasenka fő vetélytársává lépett elő. Bár a hivatalos végeredmény szerint végül csak 10,1 százalékot szerzett, minden hitelesnek tűnő ellenzéki felmérés szerint legalább 35–45 százalék közötti eredményt érhetett el, ami megegyezik, vagy túl is szárnyalja Lukasenka eredményét. Cihanouszkaja ennek tudatában a választás győztesének nyilvánította magát, mire a titkosszolgálat elvitte, kihallgatta, megfenyegette, és végül a szomszédos Litvániába távozásra kényszerítette, ahogyan több más ellenzéki vezetővel szemben is eljárt.

A tiltakozó mozgalom folytatódásával párhuzamosan a hatalom egyre brutálisabbá válik, a rendvédelmi erők álarcos, azonosító számot nem viselő tagjai ütik-verik az embereket, vízágyút, könnygázt alkalmaznak, figyelmeztető lövéseket adnak le, tömeges őrizetbe vételek zajlanak, sorozatban szabnak ki bírságokat és elzárásokat. A tiltakozásoknak már legalább öt halálos áldozata és számtalan sérültje van. Az őrizetbe vettek kínzásokról számolnak be. A 70 tagú ellenzéki Koordinációs Tanács ellen büntetőeljárás indult, elnökségének szinte valamennyi tagját letartóztatták vagy külföldre kényszerítették, az egyetlen Szvjatlana Alekszijevics Nobel-díjas írónő kivételével, aki ellen világhírneve miatt nem mernek keményebben fellépni.

A belpolitikában patthelyzet van kialakulóban, de amíg a hadsereg és biztonsági szervek Lukasenka hatalma alatt vannak, nincs esély változásra. Egyik fél sem hajlandó párbeszédre: az ellenzék ehhez követeléseinek teljesítését szabja feltételül, Lukasenka pedig azt állítja, hajlandó reformokra, de ultimátumoknak nem enged. Az előrehozott választást alkotmánymódosításhoz köti, amely leghamarabb 2022-re lenne kész. Megfigyelők szerint kivárásra játszik. Azt állítja, hogy a „zavargásokat” kívülről szítják, amerikai, lengyel, litván, ukrán és cseh beavatkozásról beszél. Szerinte az amerikaiak gyűlölik őt, mert országa nem vált az Oroszország körül „egészségügyi kordon” részévé, és a „küszöbre sem engedte” Soros Györgyöt.

Oroszország szerepe megkerülhetetlen. Moszkva mindenképpen el akarja kerülni, hogy Fehéroroszország a másik keleti szláv államhoz, Ukrajnához hasonlóan szembeforduljon vele. Szergej Lavrov orosz külügyminiszter szerint geopolitikai küzdelem folyik a posztszovjet térség feletti befolyásért. Szergej Nariskin, az orosz külső hírszerző szolgálat (SZVR) igazgatója szerint rosszul álcázott kísérlet zajlik egy újabb „színes forradalom” megszervezésére. Azt állítja, hogy Washington húszmillió dollárral támogatta a tüntetések szervezését, függetlennek mondott bloggereket segített, és közösségi médiahálózatokat hozott

Folytatás a 2. oldalon

Akkor Kirov és Trockij, ma Navalnij

Nem mindenkiről lesz itt szó, akinek természetellenes módon fejeződött be az élete, és nem mindenki, akiről szó lesz, halt is meg. De összesítésben elmondható, hogy a világban sok vér folyt és folyik politikai okokból. Most nem elmúlt háborúkról lesz szó, hanem a jelenről. Három esetről három országból – egy közös nevezővel.

A világszerte elkövetett politikai indíttatású gyilkosságok között a legnagyobb arányban a Szovjetunió illetve Oroszország képviselteti magát, akkor is, ha a cári időket úgymond elavulás miatt elhanyagoljuk. Elég vér folyt a Nagy Októberi Forradalom óta is. A hosszú sort két olyan kommunista nyitotta meg, akik eredetileg Sztálin támogatói voltak. Szergej Mironovics Kirovot 1934. decemberében, pontosan akkor lőtte agyon egy merénylő, mikor az Sztálinnak a legjobban jött. A diktátor megszabadult egy vészesen népszerű riválisától, miközben a következő években közel egymillió embert végeztek ki vagy küldtek Szibériába, köztük sok megyőződéses kommunistát. Fontos volt, hogy a merénylőre rá lehetett fogni: trockista összeesküvés tagja. És máris meglett a következő híres-hírhedt áldozat, Lev Trockij, akit Mexikóban ért el a sztálini terrorrendszer erős karja.

Most belerobbant a világ tudatába Alekszej Navalnij neve. Az orosz ellenzéki aktivista a szibériai Tomszkban repülőre szállt, ahol rosszul lett és kényszerleszállás után Omszkban kórházban kómába esett. Csodaként könyvelhette el a világ, hogy az orosz rendszer megengedte, hogy Berlinbe vigyék, ahol a Charité orvosai megmentették az életét. Közben már lépcsőt jár és Instagramon üzenget. Köszönetet mondott orvosainak, hogy megmentették: „Élő halott voltam, amikor ide kerültem, de önöknek hála minden esélyem megvan arra, hogy ismét színvonalas életet éljek egy modern társadalomban” – írta.

A 44 éves Navalnij szervezetéből vett minták alapján a német hadsereg vegyifegyver-szakértői azt állapították meg, hogy az ellenzéki politikust az egykori Szovjetunióban kifejlesztett Novicsok típusú harci idegmérgek egyik fajtájával mérgezték meg. Ezt egy francia és egy svéd laboratóriumi vizsgálat is megerősítette. Moszkva kifogásolta, hogy a német fél sem az orosz főügyészség, sem a Navalnijt kezelő orvosok kérésére nem szolgáltatott információt arról, hogy milyen megállapításra jutott. A méreganyagra vonatkozó bizonyítékok hiányára hivatkozva az orosz hatóságok bűnügyi nyomozást nem, csak előzetes vizsgálatot indítottak.

Vlagyimir Putyin orosz elnök majdnem minden alattvalóját bevetette, hogy bizonyítsa: az orosz hatóságok nem követtek el semmi rosszat. Szergej Nariskin, az orosz Külső Hírszerző Szolgálat igazgatója szerint az orvosok Omszkban alaposan kivizsgálták Navalnijt. „Tény, hogy Alekszej Navalnij szervezetében abban a pillanatban, amikor felszállt Oroszország területéről, mérgező anyagok nem voltak.” Azon kívül „Oroszország egész novicsokkészletét a Vegyifegyver-tilalmi Szervezet (OPCW) eljárásainak megfelelően és dokumentáltan megsemmisítették” – jelentette ki Nariskin. Következtetése: „Ezért azt mondani, hogy Oroszország területén gyártanak még harci méreganyagokat, vagy hogy régi készleteket tárolnak belőlük, természetesen dezinformáció” – fogalmazott.

Vjacseszlav Vologyin, az orosz parlament alsóházának elnöke a „bizonyítványosztás” közepette egy másik gyilkosságot is megemlített. Szerinte nem csak a Navalnij-ügy „az Egyesült Államok vezette nyugati országok provokációja”, hanem Szergej Szkripal átállt orosz katonai hírszerzőezredes és lánya 2018-ban, Angliában történt megmérgezése is.

Navalnij így, életben, is bővíti a szovjet-orosz politikai merényletek listáját. A *Mérce* nevű magyar online-szolgálat (öndefiníció: „független, baloldali hírportál”) felhívja a figyelmet az orosz *Meduza* cikkére, amely egy kórháznál megjelent, magányos tüntetőről írt. A transzparensen csak annyi volt olvasható: *„Sztarovojtova, Politkovszkaja, Nyemcov… Navalnij? #TudjukKiAFelelős”* És a Mérce így folytatja: „A nevek megannyi kaotikus, szétmagyarázott, mégis homályba merülő politikai gyilkosságot takarnak, a Kreml mindegyikkel kapcsolatban máig hevesen tagadja, hogy bármi köze lett volna hozzá.” A tetteket „mind egyetlen jelenség köt össze: a szovjet/orosz belbiztonsági erők mindig idejekorán felsejlettek a tettesek között”.

Nem kell elmélyülnünk a 20. században, elég az utolsó évek történéseit felgöngyölíteni. A dolgok áldozatául esett többek között Galina Sztarovojtova parlamenti képviselő, aki a KGB tisztek és titkos megbízottak neveit akarta nyilvánosságra hozni. Vagy Anna Politkovszkaja újságíró, aki a „csecsen háborúról” jelentetett meg egész sorozatokat. És a csecsen „connection” az eddig utolsó nagy feltűnést keltő politikai gyilkosságban is hatott: Mikor 2015 februárjában Moszkva kellős közepén agyonlőtték Borisz Nyemcov ellenzéki politikust, hamar kiderült, Nyemcov gyilkosai csecsen zsoldosok voltak. Természetesen semmi nem utalt arra, hogy kapcsolatuk lett volna Kadirovhoz vagy annak moszkvai szövetségeséhez…

A mindenkori Kreml-főnök nyilvánvalóan semmiről nem tud. Ahogy Sztálin 1940-ben meggyilkoltathatta Trockijt egy mexikói kommunista által, úgy sikerült Vlagyimir Putyinnak egy egész népet felelőssé tenni gyilkosságok egész sorozatáért: a csecseneket. Először, még KGB-alezredesként, utána a KGB-belszolgálatából képezett FSZB igazgatójaként, végül orosz elnökként ő irányította a csecsen háborút eldöntő titkosrendőri hadsereget. A Mérce így fogalmaz: „…a 2000-es évek elejéig konkrétan szinte minden egyes csecsen iszlamista lázadó vezért levadásztak, és meggyilkoltak.”

MARTOS PÉTER

Októberi március

Miféle képzettársítás a tavasz és az ősz között! Mi köze van a kettőnek egymáshoz? Pedig ez is magyar mivoltunkhoz tartozik: ahogyan egymással párosítani tudjuk, összhangba hozzuk az egymástól eltérő dolgokat. Tavasszal koravének vagyunk, őszre megfiatalodunk. Ez a visszájára fordított szemlélet tart életben minket. Nem csoda hát, ha nem ért minket a világ, amikor sokszor egymással sem jutunk dülőre. Talán ebből magyarázható a csillapíthatatlan ellentétek szüntelen harca, a felfoghatatlan, mert minden alapot nélkülöző széthúzás. Mindenki úgy véli, jobban tudja a dolgok menetét, mint a többiek. Aztán nem azt tesszük, ami fontos lenne, hanem amihez éppen kedvünk van. Talán legfőbb szervi hibánk, hogy az agyunkkal érzünk és a szívünkkel gondolkodunk. De mi már ilyenek vagyunk: néha az utálkozásig megvetjük magunkat, máskor meg érthetetlen nárcizmusban szenvelgünk.

Hányszor és hányszor pótcselekvésben keresünk kiutat.

Ki is érthet meg minket, ami miatt mindhiába méltatlankodunk. És mégis van, biztosan létezik valami mentőövszerű, meg- és felfoghatatlan „mákony”, ami felszínen, sőt, néha azon felül is fenntart minket. Magyar létünk titka.

Október van, térdig az őszben, míg egyszerre csak állig vagyunk a tavaszban. Lángra lobbant mindnyájunkat az ismét felénk kiáltott Talpra magyar!, s a szavalóval már együtt esküszünk. A lánctalpak taposta földből kidugja fejét a szembeszegülés haragja, egészen sajátságosan a múltból. Ki hinné, hogy mi, magyarok akaratlanul is a múltból táplálkozunk, amikor követeljük a jövőt? Ki tudja ezt utánunk csinálni? – kérdezhetjük kérkedőn.

Keleti sárból, nyugati lélekből összegyúrtan egzotikus lények vagyunk mi Európa közepén. Akkor robbanunk, amikor senki sem számol vele, mert lapítani, sunyítani példásan tudunk. És nem felejtünk, bosszút lihegve a sarokból sandítunk a világra. És amikor sikerrel színre lépünk, káprázatosan nagyvonalúak tudunk lenni. Mert megmutatjuk, mi erre is képesek vagyunk. Kebelre öleljük esküdt ellenségeinket, de azért magunkban hordjuk sérelmeinket, hogy alkalomadtán kimondhassuk, kire, miért haragszunk.

Forr a bor, forrong bennünk a lélek, november gyásza előtt merészen. Nem gondolunk erre, mert most tavasz van, fiatalok vagyunk, mit sem számítanak az évszakok. Mi szabjuk meg a dolgok menetét, eseményeket szülünk, és hiszünk halhatatlanságunkban.

Így volt ez talán mindig, de feltétlen így van ez a jelenben, még akkor is, ha egyesek tagadólag rázzák fejüket. Hány lélek is lakik bennünk, mert mi elpusztíthatatlanok vagyunk. Ady szerint ezerszer is meghalunk, de mindig, újra és újra feltámadunk, igaz, nem lelve üdvöt.

Hiába vágyódunk el, vesszük nyakunkba a világot, hordjuk magunkban mindazt, amik vagyunk, mert minden gyalázkodás, megvetés ellenére nem szabadulhatunk magunktól, nem vetkőzhetünk ki abból a lelkületből, amibe beleszülettünk és visszük tovább.

Bár lehet, hogy minden nappal kevesebbek vagyunk, de annál nagyobb bennünk a lélek, akarat: mi még halálunkkal is az élet mellett teszünk hitet. Szeretjük a minket hordozó földet, a tűzbe hozó márciust, s az óra, idő ellenében októberben hozzuk lázba önmagunkat és a világot.

Magyar csoda? Nem, legfeljebb szenvedély, de nekünk ez kell: hóbort, mert józanul nem tudjuk elviselni a léleköző hétköznapokat. Ünnepre vágyunk, felszabadító himnikus szimfóniára, felemelkedve feloldódni benne. Amíg képesek vagyunk a kitörő örömre, addig el tudjuk viselni a gyászt is, mert valljuk: hiszünk a feltámadásban.

AKI MAGYAR, VELÜNK TART!

-kő-

Határok nélkül

Második menet

Kopogás nélkül, dörömbölve tört rá Magyarországra a (késő)nyár hevében a koronavírus-járvány második hulláma. A beérkező számok első ránézésre igen riasztóak: a tavaszi napi csúcspontnak számító 210 fertőzött helyett koraősszel, a cikk megfogalmazásának idején e szám 941-re kúszott fel. A fertőzöttek számához mért halálozási arány viszont szerencsére jóval alatta marad a tavaszi arányszámnak. (A szakértők közül sokan mindezt a megfertőzöttek életkorával magyarázzák: a tavaszi hatvan év fölötti átlag a második hullám kezdete óta harminc év alatt maradt. Abban egyetértés mutatkozik, hogy az idősek és krónikus betegek megóvása a legfontosabb feladat most is – hogy ez mennyire lehet sikeres a fertőzöttek számának további emelkedése mellett, arra jelenleg csupán reményeink lehetnek.)

„Óvnék attól, hogy hirtelen gyorstalpalón virológussá képezzük át magunkat" – fogalmazott Orbán Viktor miniszterelnök legutóbbi televíziós interjújában, és e figyelmeztetést természetesen e sorok teljességgel laikus szerzője is igyekszik megfogadni. Látható, hogy tavasz óta mennyire eltolódott a magyar (és valószínűleg az összes többi) társadalom veszélyérzete: a félelem tovatűnt (vagy legalábbis csökkent), a nyár (joggal) szabadulást hozott, a figyelem eltompult. Az egészségügy mellett egyre frekventáltabban érvényesülnek a gazdasági szempontok is. A kívánatosnak látszó nemzeti egység valahol természetes módon bomlott fel: az egészségüket elsőrendűen féltők természetesen támogatnának újabb lezárásokat, míg a munkavállalók (és akár munkaadók) bizonyos része számára egy tavaszihoz hasonló újabb leállás szinte kiheverhetetlen katasztrófával érne fel. A vírusról való gondolkodás szintén jobban megosztja az embereket, mint márciusban: az egészséges tartózkodás akkor mindent felülírt. Mára felerősödtek a vírust tagadó vagy éppen annak veszélyét radikálisan kicsinyítő hangok. A nyári „szabadulás" után visszatérni az eredeti állapotokhoz emellett sokak számára fárasztó, nehézkes és idegesítő.

A magyar kormányfő többször világossá tette: máshogy kell védekezni. (Ebben láthatóan nem igazán különbözünk a többi európai országtól.) A gazdaság nem állhat le újra, a kijárási korlátozásokat, amíg lehet, el kell kerülni. A kormány láthatóan egyelőre nem is gondolkodik komoly korlátozó intézkedésekben. (Konkrét rendezvényekben való korlátozásként egyelőre csupán a szórakozóhelyek 23 órakor való kötelező bezárása fogható fel.) Hangsúlyos üzenet ugyanakkor a maszkviselési szabályokhoz való szankciótársítás: a helyes maszkviselés ellenőrzése a tömegközlekedési eszközökön, a kisboltokban és egyre több zárt téren. A büntetés ráadásul nemcsak az adott személyre, de például a bolt tulajdonosára vagy az adott rendezvény szervezőjére is vonatkozni fog. A „maradj otthon" kérése helyére tehát a „tartsd be a szabályokat" lépett.

A bizonytalanság továbbra is nagy. Nemcsak azt nem tudja senki, mikor lesz és milyen vakcina – vannak optimistább és pesszimistább hozzászólók –, de azt sem, hogy milyen pusztítással, mikor tetőzhet és futhat le a járvány második hulláma. Amit remélni lehet: a növekvő számok újedelem és zűrzavar helyett inkább fegyelmezettséget és távolságtartást váltanak ki a magyar polgárokból. A látszat ellenére van miben reménykednünk. Az első hullám példás kezelése és viszonylag nyugodt levonulása – hangsúlyozva a tiszteletet és részvétet minden egyes áldozatnak – mellett abból az összefogásból is, amire akkor képesek voltunk. Akkor és nemcsak akkor.

Ahogy a többé-kevésbé nyugalmasan telt augusztus 20-ai állami ünnep és a Kossuth Lajos tér tövébe futó emlékmű – amely tulajdonképpen nem egyéb, mint 12537 (egykori) magyarországi település nevének felsorolása – a maga gyönyörűségével, de egyben egyszerűségével üzeni: csak teljes magyarságban gondolkodhatunk. De azt is: csak közép-európai (sors)társainkkal erőnket összeadva lehetünk sikeresek. Az emlékmű hátsó részén Izajás prófétától vett idézet zár le száz keserves, „magányos" évet: „És lesz az igazság műve békesség, és az igazság gyümölcse nyugalom és biztonság mindörökké!" És ahogy az Összetartozás Emlékhelye bevezető gondolata mondja: „A magyar nemzetnek és a vele együtt élő népeknek ezer évig otthont és hazát adó Szent István-i Magyarország tiszteletére állíttatta Magyarország kormánya."

E szellem legyen és maradjon velünk mindig. A nehézségekben különösen.

Nagymihály Zoltán

Továbbképzés Győrött
a Széchenyi István Egyetemen

A diaszpórában, a hétvégi magyar iskolákban magyar nyelvet és kultúrát tanító foglalkozásvezetők képzésének már hagyománya van a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Karán. Az idei, huszadik továbbképzésre az eddigieknél négyszer többen – tizenhat országból kilencvenen jelentkeztek.

Ausztriából, Németországból, Svájcból, Franciaországból, Belgiumból, Angliából, Írországból, Kanadából, az USA-ból, Argentínából, Brazíliából, Ausztráliából, Hollandiából, Olaszországból, Spanyolországból és Svédországból – minden eddigi számot túlszárnyalva – kilencven diaszpórában magyar nyelvet és kultúrát tanító foglalkozásvezető teljesítette idén a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar továbbképzését, amely huszadik alkalommal várta a résztvevőket augusztus végén.

Dr. Pongrácz Attila, az Apáczai Csere János Kar dékánja úgy látja, a világ minden tájáról jelentkező kollégák tükröt tartanak, megmutatják, hogy a Széchenyi István Egyetemen értenek a határon túli magyarság nyelvén.

A továbbképzést húsz évvel ezelőtt Kováts-Németh Mária, az Apáczai Csere János Kar Nevelástudományi Intézetének korábbi vezetője indította el – emlékezett a kezdetekre a dékán.

Kinyitotta a kapukat az online tér

„Hálás köszönet! A képzés nagyon színvonalas és tartalmas. Szeretném még hozzátenni, hogy a kiemelkedő szakmai tartalmak mellé kedvességet és őszinte, segítő odafigyelést is kaptunk, amitől még jobb és szerethetőbb lett az egész. Nagyszerűek vagytok, nagyon örülök, hogy megismerhettelek titeket" – olvasta fel mosolyogva az egyik résztvevő üzenetét Kövecsesné dr. Gősi Viktória dékánhelyettes, a képzés egyik szakmai szervezője, aki igazán büszke, hiszen csak ehhez hasonló visszajelzéseket kaptak.

A huszadik képzést a járványügyi intézkedések miatt nem a megszokott módon, hanem online bonyolították le. Hiányzott a jelenléti oktatás varázsa, azonban a kihívásokra válaszul sikerült olyan új módszertant és technikákat alkalmazni, amelyek mind a résztvevők, mind az egyetem javára válnak.

Központban a kooperatív tanulás és a projektoktatás

Amint azt Kövecsesné dr. Gősi Viktória kifejtette, a képzés célja, hogy a pedagógusokat olyan tanítás-módszertani, tudományos és kulturális ismeretekkel vértezze fel, amely tudásanyaggal gyarapodva még sikeresebben, még hatékonyabban közvetítheti a magyar nyelvet és kultúrát a diaszpórában.

„Továbbképzéseink során mindig arra törekszünk, hogy olyan készletet, eszközrendszert állítsunk össze, amivel segíthetjük a tanulói aktivitásra épülő oktatási módszerek elsajátítását. Így például idén a kooperatív tanulást, a projektoktatást és a drámapedagógiát helyeztük a középpontba, éppen úgy, mint a történelem- és irodalomtanítás élményszerű megvalósítását. Kiegészítette ezt a népszokások, népi játékok vezetésének módszertani gyakorlatáról, a többnyelvűség kérdéseiről szóló ismeretanyag" – fejtette ki Kövecsesné dr. Gősi Viktória.

Biztatás a jövőre

Dr. Lampert Bálint, a program másik vezetője arról számolt be, hogy munkájuk elismeréseként a Nemzetpolitikai Államtitkárság megbízásából olyan interaktív e-learning oktatási felületet dolgoztak ki, amely a diaszpórában magyar nyelvet oktatók távoktatási rendszerét fogja össze. Ebbe a munkába olyan szakértő kollégákat is bevontak a határokon túlról, akik különböző nyelvterületeken évtizedek óta elősegítik a magyar kultúra ápolását.

A felület legfontosabb feladata, hogy az ezen található tartalmak, segédletek folyamatosan, ingyenesen elérhetők legyenek.

A képzés az Innovációs és Technológiai Minisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Nemzetpolitikai Államtitkárság, illetve a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége kulturális és oktatási felelősének, Wurst Erzsébetnek a támogatásával valósult meg.

Czeiner-Szücs Anita

Napló postája

Keletiek és nyugatiak legyünk őszinték és ismerjük meg egymást

1956-ban jelen voltam az utrechti pályaudvaron, amikor a magyar menekülteket zenével és virággal fogadták. Napjainkban a magyar miniszterelnök gúnyt űz azokból, akik mentik a tengerben fulladozókat. 2020-ban mintegy ötezer halottal számolhatunk. „Emberjogi szervezetek bőrébe bújt embercsempészek"-nek nevezi őket. És büszke „keresztény törvényekre alapozott" politikájára.

A hollandok a magyarokat mindig támogatták és az itt élőket egyenrangú polgárként kezelték. Mindkét világháború után több ezer rászorult magyar gyereket láttak vendégül. Mi lehet tehát az oka, hogy július végén a brüszszeli tanácskozáson Orbán Viktor a holland miniszterelnökről így nyilatkozott: „....nem tudom, miért utálja a magyarokat ez a holland fickó..." A Fidesz egyik képviselője pedig már attól tartott, hogy Magyarországot holland tartománnyá akarják tenni. Sérti talán büszkeségüket, hogy nem kapták meg a remélt összeget, vagy erőszakoskodásnak tekintik, ha a pénzekkel el kell számolni? Így is fogalmazhattak volna: mind a huszonhét ország védte saját érdekeit, de respektáltuk egymás érveit, hogy végül is meg tudjunk egyezni.

Kommentárjaik célja nem az lehetett, hogy tárgyilagosan informálják a problémák komplexitásáról és a megoldások lehetőségéről az otthoniakat, hanem inkább hangulatot akartak kelteni. Két héttel később a centralizált magyar tévé még idézte a politikusok kijelentéseit. Nem lényegtelen, hogy milyen módon próbálják országuk jólétének növekedését elérni, miközben eljátszhatják szövetségeseik szimpátiáját. Az országban haragot és félelmet keltenek. A már amúgy is a feszültségig megosztott nemzetet szélsőséges nacionalizmussal igyekeznek összetartani. Aki magára irányítja a fényt, nem lát másokat. Ellenségeket keresnek és Magyarországot titokzatos erők áldozatának tüntetik fel. Az ország szuverenitását az EU, Soros György, az ngo-k, identitását a nyugati romlott szellem, európai egyetem és az idegen kultúrájúak veszélyeztetik. A kínaiak nem! Én akkor éreztem magam igazán szabadnak, amikor elfogadtam, hogy minden ember más, de mégis egyenlőek vagyunk.

Orbán Viktor már az 1990-es évek elején kitesszékelte német testvérpártjának irodáját Magyarországról. Másokat később. Miért félünk egymástól? A félelem nagyobb veszély, mint a különbözőség. Mindennek van oka. Keressük, és sok mindent megértünk.

Mikor Németh István a Történelmi esélyek és veszélyek című cikkét írta (Bécsi Napló, 2020/4., július-augusztusi szám), kétségkívül a hollandokra gondolt. Idézem: „Néhány nyugati állam nem hagyja érvényesülni az új nemzetállamok törekvéseit, gazdasági-politikai erőszaknak teszi ki őket, nem tisztelik nézeteiket és a kitalált „jogállamisági" kifogásokkal lassítják szándékaikat." Közép- és Kelet-európai Nemzetek Szövetségének létrehozásáról van szó, amelynek motorja a Vá-ek, elsősorban Magyar- és Lengyelország.

Ha például alapítunk egy teniszegyesületet, kidolgozzuk alapszabályát. Aki nem hajlandó elfogadni azt, ne legyen tagja. Németh István a kitalált „jogállamiságot" úgy értelmezi, hogy az EU ürügyként használhassa fel a magyarok ellen. A félreértések és sértődések oka talán abban rejlik, hogy a keletiek és nyugatiak felfogása nem mindenben egyezik a demokráciáról. Más a történelmi, kulturális, gazdasági hátterük. A keletiek több évtized különbséggel lettek önállóak, ha jelenleg nem is úgy érzik.

A demokrácia politikai és társadalmi rendszer, sőt, világnézet. Írott és íratlan szabályai vannak. Csak három lényeges pontját említem: ellenőrzött hatalom, független híradás és jogrendszer. Magyarország önszántából csatlakozott az EU-hoz, ismerte a feltételeket, kötelezettségeket és a jogokat. Egy a huszonhét közül. A konfliktusok akkor éleződnek ki leginkább, amikor a magyar kormány szuverenitására, vagy identitására hivatkozva ütközik az EU szabályaival, többséggel elfogadott döntéseivel, vagy nem felel meg a demokrácia szellemének. Vagyis nem értik meg egymás problémáit, különbözőségeit. Hiányzik a bizalom. Ekkor segíthet a diplomácia, a barátságos szó, meggyőző érvek.

Orbán Viktor miniszterelnök kihívó retorikájával nem könnyít a helyzeten. Brüszszeli kollégáit „megvásárolt nemzetközi bürokraták"-nak nevezi, és önkényre hajló rendeleteivel fékezi országában a demokrácia működéséhez szükséges struktúrák és a tolerancia légkörének megszilárdulását. Tehetségek nem érvényesülhetnek, kezdeményezések elvetélnek. Azt állítják, nincs alternatíva. Főleg vidéken csaknem kizárólag a hivatalos információkhoz jutnak a lakosok.

A magyar miniszterelnök 2019-es évértékelőjében így nyilatkozott: „.... nem kell megfelelnünk a megfáradt brüszszeli elitnek..." s azt javasolta, „ne üljünk fel olyan vonatra, amelyről nem tudjuk, hová megy". De akkor milyen jogon követelnek és vádolnak? Már ezer éve a saját vonatunkon szerettünk volna utazni. Miért éppen most, a szabadság küszöbén ülnénk fel pl. a kínai vonatra? Németh István jogosan ír a veszélyekről is.

Orbán Viktor a júliusi tanácskozás végén a megkönnyebbülés örömével rázogatta lengyel kollégája kezét, mert az EU elvetette azt a javaslatot, hogy a szubszidiák elosztását függővé tegyék a jogállamiság betartásától. Nem hiszem, hogy Pekingben is így döntöttek volna. Különben is, mitől tartott, amikor saját magát demokratának tartja?

Mustó Sándor

ERŐPRÓBA FEHÉROROSZORSZÁGBAN

Folytatás az 1. oldalról

létre, aktivistákat utcai akciókra képezett ki.

Lukasenka az elmúlt években lazított az Oroszországgal fennálló viszonyán, az orosz-fehérorosz Szövetségi Állam kiépítése megtorpant, és Minszk óvatosan közeledni kezdett a Nyugat felé. Ebben segítségére volt az Európai Unió keleti partnerségi kezdeményezése, melyet különösen Lengyelország szorgalmaz a fő fenyegetésnek tekintett Oroszországgal szemben. Az elnökválasztás előtt Lukasenka még orosz beavatkozási próbálkozásokról beszélt, és országába küldött állítólagos „orosz zsoldosokat" utasított ki.

Moszkva eleinte habozott, de végül Lukasenka támogatása mellett döntött. Vlagyimir Putyin elnök Szocsiban, szeptember 14-én Lukasenkával tárgyalva másfél milliárd dollár értékű állami hitelt ajánlott fel a nehéz helyzetben lévő fehérorosz gazdaság megsegítésére, és a két hadsereg együttműködésének erősítéséről is tárgyaltak, viszont a közvetlen orosz katonai segítség, amely korábban szintén szóba jött – egyelőre legalábbis – lekerült a napirendről.

Lengyelország, mely a második világháborúig a mai fehérorosz állam nyugati területeit birtokolta, figyelemmel kíséri a határ túloldalán élő kisebbségének sorsát, fehérorosz nyelvű televíziócsatornát tart fenn, és támogatja az ottani ellenzéket, befogadja az onnan menekülőket. Mateusz Morawiecki miniszterelnök a visegrádi országok és Litvánia támogatásával egy új, legalább 1 milliárd eurós Marshall-tervet javasolt, amelyet az Európai Uniónak kellene nyújtania Minszk számára, és amelyhez szerinte a Nemzetközi Valutaalapnak is hozzá kellene járulnia.

Orbán Viktor miniszterelnök, aki a pragmatikus megközelítés híve a demokratikus átalakulás kezdeti szakaszában álló szovjet utódállamok felé, a választás előtt két hónappal, első magyar miniszterelnökként hivatalos látogatást is tett Fehéroroszországban. A kétoldalú politikai és gazdasági kapcsolatok fejlesztését, és a Minszk elleni uniós szankciók feloldását szorgalmazta. A felek négy együttműködési megállapodást írtak alá, az Eximbank pedig 40 millió eurós hitelkeretet nyitott a két ország cégei együttműködésének finanszírozására.

Lukasenka tavaly novemberben hivatalos látogatason Ausztriában járt. Akkor úgy nyilatkozott, hogy az EU tagállamai közül Ausztria a leglojálisabb országával szemben, és méltó színhelye az ő „jelképes belépésének" Európába.

Orbán az elnökválasztást követő fejlemények nyomán csatlakozott az új választást sürgető közös visegrádi állásponthoz, de hangsúlyozta, hogy a demokrácia és az emberi jogok követelése mellett stratégiai megközelítésre lenne szükség, melynek része a biztonságpolitika is. Kérdés, hogy az Európai Unió, amely annyi súlyos kihívással néz szembe, felvállalja-e még ezt is, vagy visszaengedi Fehéroroszországot az orosz érdekszférába? Egyelőre annyit tett, hogy nem ismerte el az augusztus 9-i választás eredményét, és a meglévő szankciók mellett újabbakat helyezett kilátásba Minszk ellen.

Az eseményeknek jelenleg két lehetséges forgatókönyve rajzolódik ki: Lukasenka erővel elnyomja a tüntetéseket és bezáratja a sztrájkoló üzemeket, vagy visszalép, és hozzájárul az új választásokhoz. Mivel az utóbbi esélye csekély, marad a rendszer lassú eróziója, amely eltarthat még egy-két évig, de a vége úgyis az lesz, hogy meg kell tartani az új választásokat, de már Lukasenka részvétele nélkül.

T. Kovács Péter

A NER és a történészek

A 2010 óta Nemzeti Együttműködés Rendszereként emlegetett Orbán-kormányok mindvégig kiemelt helyen kezelték az emlékezetpolitikát. Bár a rendszerváltást követő két évtizedben bizonyos történelmi események (pl. a trianoni békeszerződés, az 1956-os forradalom) és személyek (pl. Nagy Imre alakja) körül nagyjából konszenzus alakult ki, a NER létrejöttét követően ez először lassan, majd 2015-től egyre látványosabban felbomlott. Ennek során a tudományos eredmények egyre inkább a háttérbe szorultak, míg a vitatott emléletek képviselői egyre nagyobb teret kaptak. Az alábbiakban három ilyen esetet mutatok be.

I. Trianon és a nemzeti összetartozás

Június 4-én, a trianoni békeszerződés aláírásának évfordulóján 2010 óta a nemzeti összetartozás napját ünnepeljük. 2013-ban még arra is történt kísérlet, hogy az emléknaphoz egy dalt kössenek (Bársony Bálint és Gergely Éva Barackfa című szerzeményét), ez viszont olyannyira nem bizonyult maradandó alkotásnak, hogy az idei századik évfordulóra már a Csík Zenekar jóval sikerültebb műve került a középpontba.

Az iskoláknak kiküldött háttéranyagokból azonban már ekkor érezni lehetett a történelmi szemléletváltást: a területvesztességek okairól (pl. az ország etnikai megoszlásáról) ezekben vajmi kevés szó esett, annál több viszont az országot és a határon túl rekedt magyarságot ért sérelmekről. A kormányzati emlékezetpolitika azóta is ezt a narratívát követi. Az országot elveszejtő zsidó-szabadkőműves-összeesküvést hirdető történészek, irodalmárok és publicisták hangja jól hallhatóan felerősödött: elég csak Raffay Ernő, Takaró Mihály vagy Szakács Árpád tevékenységére és az ezért adott kitüntetéseikre gondolnunk. Gondolataik visszaköszönnek a tavalyi Kossuth téri emlékműavatáskor Kövér László, idén pedig Semjén Zsolt Csurgón és Orbán Viktor Sátoraljaújhelyen elmondott beszédében. Ezek közös eleme, hogy az országot ért sérelmekért „budapesti összeesküvéseket" (tehát szabadkőműveseket) tesznek felelőssé.

II. Nagy Imre és 1956

Az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulója alkalmából tartott állami rendezvényeken nemigen találkozhattunk a felkelés baloldali elemeire (pl. a munkástanácsokra vagy a tüntetők munkás mivoltára) történő utalásokkal. Helyettük a „pesti srácok" és Mindszenty bíboros alakja vált az évforduló arcává. Ide kapcsolódott a Dózsa László-Pruck Pál-ügy is, amikor kiderült, hogy az egyik plakáton nem a szabadságharc emlékezetét csodával határos ifjúkori meneküléseivel gazdagító színész ifjúkori mása látható, hanem egy ipari tanuló. Az 1956-os Emlékbizottság ennek elismerésére nem volt hajlandó, még akkor sem, amikor az 1956-os Intézet már bebizonyította, hogy Dózsa helyett valóban Pruck látható a képen. A plakát végül szép csendben eltűnt az utcákról, a végzet azonban az 1956-os Intézetet is utolérte: igazgatója, Rainer M. János fegyelmit kapott az Országos Széchényi Könyvtár vezetésétől, majd tavaly magát az intézetet beolvasztották a kormányzati emlékezetpolitikához köthető Veritas Történetkutató Intézetbe.

Szorosan ide kapcsolódik az is, ahogyan a forradalom miniszterelnökének alakját háttérbe szorították: először 2018-ban a jobbikos Szávay István, majd az akkor még a Mandineren publikáló Trombitás Kristóf vette fel a harcot a „Nagy Imre-kultusszal". A mártír politikus szobrát végül alkotója beleegyezésével elszállították a Kossuth térről a Jászai Mari térre.

III. Az új NAT

A Nemzeti Alaptantervet már Hoffmann Rózsa oktatási államtitkársága idején módosították 2012-ben, ez azonban nem bizonyult kellően „nemzetinek és kereszténynek", ráadásul a tananyag a végletekig túlzsúfolttá vált. Az idén bevezetett módosítás, mely felett a már említett irodalomtörténész, Takaró Mihály is bábáskodott, azonban látványos változásokat hozott.

A szeptemberben megjelent tankönyvekben ugyanis a korai magyar történelemhez kapcsolódó fejezeteket a Kásler Miklós emberierőforrás-miniszterhez közel álló Szabados György írta. A Magyarságkutató Intézet középkorásza meglehetősen eltérő nézeteket vall a magyar őstörténettel kapcsolatban, mint amivel a felsőoktatásban vagy az akadémiai világban találkozhatunk. Az általa írt fejezetekből kiderül, hogy „minden másképp volt": a honfoglalás már 862-ben kezdetét vette, mint tudatos, előkészített folyamat; eltűntek a képből a besenyők, így a magyarok bejövetele immár nem egy menekülés, hanem egy dicső hadjárat, melyre a pontot a fényes pozsonyi csata tette fel. Azt persze mondani sem kell, hogy a „finnugor-elmélet" e lapokon a végletekig marginalizálódott, helyére pedig a hun örökség került.

Ami mindhárom esetben nagyon feltűnő az az, hogy olyan szerzők és történészek kerültek emlékezetpolitikát formáló pozíciókba, akiket az akadémiai világ már korábban is kellő távolságtartással kezelt. A kormányzat által létrehozott emlékezetpolitikai műhelyek (Veritas Történetkutató Intézet, Magyarságkutató Intézet, Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet) munkatársai állandó vendégek a közmédiában, könyveik elárasztották a honi könyvesboltokat. Az akadémiai világot ők sem veszik komolyan: gyakorta vetik fel, hogy ott csak az idézettség és a lábjegyzetek száma a mérvadó, nem pedig a nemzeti gondolkodás. Aki pedig ellenvéleményt fogalmaz meg, az a kormánysajtóból számíthat komoly össztűzre: ez történt Romsics Ignác professzorral is, aki kritikával illette a szabadkőműves-összeesküvésre vonatkozó elméleteket (tehát tulajdonképpen Raffay Ernő műveit), mire Szakács Árpád – aki egyébként Raffay könyveinek kiadóját vezeti – a Magyar Nemzet hasábjain intézett támadást ellene.

Érdekesség, hogy az utóbbi időben néhány konzervatív történész és kormánypárti publicista is felemelte a szavát az emlékezetpolitikai torzításokkal kapcsolatban. Hermann

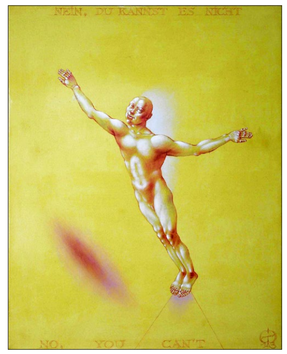

Róbert például megkérdőjelezte egy Raffay Ernő melletti állásfoglalás aláíróinak szakmai kompetenciáját (közülük csupán egy fő volt történész), amire a Magyar Nemzet főszerkesztőjének karaktergyilkos cikke volt a válasz. Salamon Konrád több Facebook-bejegyzésében bírálta a „megszokott mesés magyarázatok kedvelőit", míg Szilvay Gergely, a Mandiner újságírója is szóvá tette, hogy a jobboldaliság többet jelent annál, hogy ki lát több szabadkőművest Trianon mögött. A legmeglepőbb mégis Bencsik Gábor, a Demokrata publicistájának posztja volt, aki bátyjával (aki egyben a lap főszerkesztője) ellentétben úgy látja, hogy e titkos társaságnak elhanyagolható volt a szerepe Magyarország területvesztésekor. Hogy a háttérben valóban a tudományosság melletti kiállásról, vagy csupán a NER-en belüli erőforrások elosztásáért folyó harcról van szó, azt nem tudhatjuk. Talán a jövő történészei felderítik egyszer – ha hagyják nekik.

Bárány Balázs

Fentebbi írás a transindex.ro portálon megjelent *Hunok, szabadkőművesek, gonosz lábjegyzetek – a NER és a történészek* című írás rövidített változata.

Nyári program Gyermekországban

A Rotenturm/vasvörösvári BAMBINI-Gyermekországot teljes mértékben a gyermekek, Kinder, bambini, dice, kids számára alakították ki. A színes nyári programhoz az UMIZ 4 KIDS csapata is csatlakozott.

A szervezők, Stubits-Schönherr Petra és Farkas Lydia július és augusztus minden egyes vasárnap délutánján a vasvörösvári Farkas vendéglő meseszerű kertjében fogadták az érdeklődőket. Itt a lányokat és fiúkat kültéri planetárium, játék- és gyermekbolhapiac, körhinta, erdei famászás, dobtanfolyam, hangulatos zene, óriás dartkorong és a legkisebbeket labdafürdő várta. Emellett számos vásári bódét is elhelyeztek a vendégeknek.

Az UMIZ 2020. július 12-én a nyitás alkalmával színes sátorban mutatta be az eddig megjelent 34 gyermekkönyvét és magyar-német-horvát nyelvű hangoskönyveit is. Kelemen László intézményvezető és Dowas Katalin gyermekkönyvszerző magukkal hozták motivált csapatukat is: Binder Gyöngyi, Dowas Valéria, Jencsik Eleonóra, Szabó Janika és Ziegler Kitti segédkeztek a standnál. Erősítésként a felsőőri „Ezerszép-sziget" kozmetikai stúdió munkatársai is eljöttek. Józsefné Józsa Krisztina, Joó Ildikó, Farnasné Andrea és Farkas Mario mindent előkészítettek a gyermekek sminkeléséhez, Kinga, Zoó és Léna nagy örömére lepke, Spiderman és róka motívumot kaptak az arcukra.

Az UMIZ 4 KIDS csapata a második gyermekdélutánon is jelen volt, amikor Unger Wolfgang, az ORF burgenlandi TV-szerkesztőségének „időjárás-jósa" látogatott el közéjük munkatársaival. A nap csúcspontjaként pedig a vasvörösvári önkéntes tűzoltóság mutatkozott be.

Az UMIZ augusztus 9-én szintén jelen volt BAMBINI-Gyermekországban és sok vendéget fogadott gyermekkönyv-kínálatával az árnyékos helyszínen.

Dowas Kati

Meddig tobzódhat Európában a koronavírus világjárvány?

A világjárványok 100 évenként jelentkeznek: 1720 pestis, 1820 kolera, 1920 spanyol nátha után most a COVID-19 járvány. Okozója a SARS Co-V2 koronavírus mai ismereteink szerint a denevérekből jutott át többszöri mutációval az emberi szervezetbe. Hogyan? (Luc Montagnier francia biokémikus professzor, aki a HIV vírus feltérképezéséért kapott Nobel-díjat, megkockáztatott egy kijelentést, hogy szerinte ezt a vírust ebben a formájában csúcstechnológiás laboratóriumban mesterségesen állíthatták elő.) A vírus újszerű viselkedése meglepte a világ egészségügyi hálózatát, tetézve, hogy még az Egészségügyi Világszervezet (WHO) is rendre tévesen informálta a világot. (pl. a maszkviselés lebecsülése). A vírus cseppfertőzéssel terjed és a légutakon kerül be a szervezetbe. Egyelőre kézmosással, maszkkal és távolságtartással tudunk védekezni ellene, habár például a tanároknak, előadóknak nehezíti a munkáját, ezért a beszéd jobb érthetőségéért átlátszó arcmaszkokat ajánlunk.

A fiatal korosztályok immunrendszere jól bírja, az áldozatok 75%-a 65 év feletti, 62% férfi, és 38% nő. Különösen veszélyeztetettek a szívbetegek, magas vérnyomásban és cukorbajban szenvedők.

A világban óriási erőkkel keresik az alkalmazható gyógyszereket. Oroszországban és Angliában a védőoltások már kísérleti stádiumban készülnek, de alkalmazásukat késlelteti, hogy engedélyeztetésükhöz hosszas kísérletsorozat szükséges az esetleges mellékhatások felderítésére. Nem könnyíti a védekezést, hogy úgy tűnik, a megszerzett immunitás rövid ideig tart. A spanyolnátha száz évvel ezelőtt két évig tartott, és mintegy 50 millió áldozatot követelt. Az első hullám után visszajött egy második jóval veszélyesebb hullám. Itt tart most Európában a Covid-19?

Az első hullám tanulságaként az egész világ védőeszközök, maszkok, gumikesztyűk, orvosi köpenyek, lélegeztető gépek gyors beszerzésére kényszerült. Hirtelen felállított járványkórházakkal bővült a járvány idejére a kórházi kapacitás. Orrnyálkahártyából és újabban nyálból vett mintákkal gyorsteszteket és eljárások is készültek, de megbízhatóságuk sajnos messze elmarad a 100%-tól.

Ha összehasonlítjuk a napi megbetegedéseket az elhalálozások alakulásával, jó reményre ad okot, hogy **úgy tűnik a nagyvilág megtanult védekezni**, és míg a fertőzött esetek a második hullámban háromszorosára növekedtek, a halálesetek nem követik, sőt az első hullámhoz képest csökkentek, és azóta nagyjából stagnálnak. (Franciaországban átlagosan évi 720 000 elhunythoz képest a koronavírusban elhunytak száma +5%-kal növeli a szokásos statisztikát.)

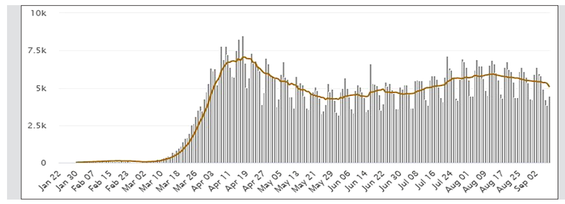

Europa jobban „teljesít", mint Amerika. Ehhez sok egyéb tényező (egészségügyi hálózat kiépültsége életmód, higiénia és az állampolgári maszkviselés fegyelem) is hozzájárul.

Mivel a felderített esetek száma a tesztelések mértékétől is függ, (ami országonként változik) a koronavírus-járvány terjedésének legmegbízhatóbb mérőszáma az országonként 1 millió lakosra eső elhalálozás.

A járvány első rohamában Magyarország a gyorsan elrendelt határzárral igen eredményesen védekezett. A nyári vakáció alatt megnőtt az utazási kedv és lazult az éberség. Az ábra az aktuális magyarországi (gyógyultak és elhunytak nélküli) fertőzöttek mint mindenütt a nagyvilágban igen gyors növekedését mutatja. (2020. szept. 7-én) www.worldometers.info Dr R. Gy. Franciaország.

Kilátások: Szaggatott vonallal a várható elhunytak száma előrejelzés 2020 végéig: Magyarország (piros), Európa (fekete) és Belgium (bordó).

Reményi György

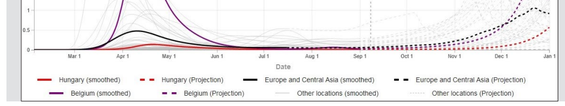

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: Fetes Kata

Izland kitiltotta a luxushajókat

Az európai szigetország az első, amely ilyen szigorú tilalmat vezetett be. A drasztikus lépésre az ország környezetvédelmének érdekében került sor 2020. január 1-től.

Az ország felségvizeinek tisztaságát kívánja megvédeni a nehézüzemű vízi járművektől, melyek közlekedésük folyamán erősen szennyezik a tenger vizét. Mivel a szigetország rendkívül kedvelt célja a tengeri luxus turizmusnak, a hatalmas úszó szállodák már eddig is sok kárt okoztak az ország felségvizeinek elővilágában.

Ez év január elsejétől csak azok a hajók közlekedhetnek az izlandi felségvizeken, melyeknél a gázolaj kéntartalma nem haladja meg a 0,1%-ot. Jelenleg a luxushajók gázolaja 3,5% kéntartalmú. Ez az izlandiak elvárásának 35-szöröse.

Szappan vagy fertőtlenítő gél

Napjainkban a koronavírus-járvány idején a száj és orrvédő maszk használata mellett a legtöbbször hallott felhívás: Mosson kezet!

„Igen, de mivel? Szappannal, vagy fertőtlenítő géllel?" -kérdezik sokan. Vessünk véget a régi vitának, mondják a bőrgyógyászok.

Ha az ember nagyon sokszor mos kezet, megváltozik a kéz bőrének ph értéke. A szappan feloldja a bőr olajos védőrétegét, ezáltal a bőr érzékenyebbé és sérülékenyebbé válik.

A fertőtlenítő gél nem oldja fel ezt a védőréteget, viszont elpusztítja a baktériumokat, gombákat és vírusokat. A bőrben nem okoz kárt, csak véd. Ha mégis elváltozások jelentkeznének a kéz bőrfelületén, akkor allergiáról van szó és orvoshoz kell fordulni.

A tévhittel ellentétben a fertőtlenítő gél nem okoz ekcémát.

Vannak olyan készítmények, melyek kézmosásnál kevésbé irritálják a bőrt. A lehetőségekhez képest ilyet használjunk – ajánlják a dermatológusok. Nagyon fontos szerintük, hogy kézmosás után használjunk kézkrémet. Ez nem csak rugalmasabbá teszi bőrünket, hanem védi is.

Képek a Nap finomszerkezetéről

Európa legnagyobb napteleszkópja, a GREGOR rendkívül éles képeket készített a Nap finomszerkezetéről. A Spanyolországban a Tenerife-i Teide Obszervatóriumban levő napteleszkóp optikáját, szerkezetét és elektronikáját a Leibnitzi Napfizikai Intézet munkatársai egy év alatt újratervezték.

A projektcsoport komoly technikai áttörést ért el ez év márciusban a kijárási tilalom alatt. Ekkor ugyanis az obszervatóriumban rekedtek és az idejüket az optikai laboratórium teljes átépítésére fordították. Júliusban aztán a Napról valaha is látott legnagyobb felbontású képeket rögzítették az európai távcső által.

Nekik köszönhetően a kutatók most 50 kilométeres felbontásban tanulmányozhatják a Nap felszínét. Az égitest 1,4 millió kilométeres átmérőjéhez képest ez olyan, mintha valaki 1 kilométer távolságból élesen látna egy tűt a futballpályán.

A teleszkóp átalakításának köszönhetően a szakembereknek lehetősége nyílik a mágneses mezők, a hőáramlás, az örvénylés, a napkitörések és a napfoltok részletes tanulmányozására.

Növekednek az óceánokban a halálzónák

A Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) legfrissebb jelentése szerint rendkívül gyorsan fogy az óceánok vizéből az oxigén. Az eddigi legátfogóbb kutatás eredményeként megállapították, hogy a felmelegedés miatt szaporodnak a „halálzónák".

Az elmúlt 50 év alatt négyszeresére emelkedett a teljesen oxigénmentes óceán-területek nagysága. A veszélyesen alacsony oxigén koncentrációjú területek, melyeket az 1960-as években beazonosítottak, 45 volt. Sajnos ez a szám napjainkra 700-ra emelkedett. A cápákat, tonhalakat és más nagy testű óceánlakókat, sokhelyen az összeomlás határán levő ökosziszténa miatt a pusztulás veszélye fenyegeti.

Az óceánok egyes területein eredendően kevesebb az oxigén, itt rohamosabb a felmelegedés. A medúzák, tintahalak és tengeri mikrobák ezeken a helyeken gyorsan szaporodnak, mert jól viselik az oxigénhiányt. Ez a folyamat természetesen a helyi halállomány rovására megy, mert felborul a meglevő ökosziszténa egyensúlya.

A tudósok becslése szerint, az óceánok századunk végére elvesztheti oxigéntartalmuk 3-4%-át. A felszínhez közeli rétegben, ahol a fajok sokasága él, ez a hatás sokkal intenzívebb lehet. E folyamatban jelentős szerepe van a modern mezőgazdaságnak. A műtrágyáknak, melyek jelentős része a földből kimosódva a folyókba, onnan a tengerekbe, óceánokba kerül. Ezek a vegyszerek algavirágzást, majd ezek lebomlásával oxigénhiányt okoznak.

Hatalmas jádekövet találtak Mianmarban

Mianmar északi részén, Kachin tartományban a munkálatok során egy óriási jádekőre bukkantak. A kő 4,3 méter magas, 5,8 méter hosszú és közel 175 tonna súlyú. Becslések szerint az értéke 170 millió dollár.

A jáde a kínai iparművészetben régóta jelentős szerepet játszik. Több mint 4 ezer éve faragnak ebből a földrágakőből kisebb- nagyobb szobrokat és ékszereket. Ez a hatalmas kő is bizonyára feldarabolva kerül majd Kínába.

A Mianmarban felszínre került tömb valószínűleg jadeit. Ez a kőzet gyakrabban előforduló formája. A másik ásványforma a nefrit. A kettőt nehéz megkülönböztetni egymástól, mivel mindkettő több színben fordul elő.

Mianmarban van a világ legnagyobb jáde lelőhelye. A kiváló minőségű jadeitok 70 %-át itt bányászák. Ez az iparág teszi ki az ország GPD-jének a felét.

Érintetlen 2500 éves szarkofágok

Az egyiptomi Géza tartományban, eltemetésük óta érintetlen szarkofágokra bukkantak. A szakkarai nekropoliszban folyó ásatások során egy 11 méter mély aknában találták három lezárt fülkével együtt.

A luxori lelet óta most találtak egy helyen a legtöbb szarkofágot. Eddig tizenkettőt hoztak a felszínre, de nem tudják, hogy pontosan hány koporsó található még ezen a helyen.

A színes fakoporsók az első vizsgálatok szerint teljesen érintetlenek. Még feliratuk is nagyon jó állapotban van. A régészek tovább folytatják az ásatásokat, remélve, hogy fel tudják tárni az egész temetkezési helyet.

Kokainfogyasztás az EU-ban

Nyilvánosságra hozták az Európai Unióban fogyasztott kábítószerek 2019-es statisztikáját. Ebből kiderül, hogy Európában egyre nagyobb teret hódít a kokain fogyasztása.

2019-ben az unióban lakók közül 4,3 millióan fogyasztottak kokaint, ez a 15–64 év közötti polgárok 1,3 százaléka. A 2018-as évi fogyasztói számhoz viszonyítva a növekedés 400 ezer fő.

Természetesen más kábítószerek fogyasztása is emelkedett. Messze a legmagasabb a cannabisé az említett korcsoporttan 25,2 millió. Marihuánát és hasist 7,6 %-kal többen használtak, mint az előző évben.

A korona-vírus időszaka jelentősen megváltoztatta a kábítószer kereskedelmet. A direkt adás-vételről egyre inkább a csomag- és házhozszállítás nyert teret. A megrendeléseket az un. Darknet-en és különböző szociális platformokon továbbítják és többnyire kábítószerfutárok végzik a kiszállítást.

Robotkutyák a Távol-Keleten

Kézfertőtlenítésre biztatja egy bangkoki bevásárlóközpont látogatóit K9, a robotkutya. A négylábú robot vidáman ugrál, mint egy kölyökkutya, hogy felhívja a látogatók figyelmét a háton elhelyezett kézfertőtlenítő gélre. A négylábú robotot kedvelik a vásárlók. Jó ötletnek tartják, hogy a bevásárlóközpont nem egy-egy termékre hívja fel vele a figyelmet, hanem az emberek egészségének védelmére.

A korona-járvány idején a Boston Dynamics robotkutyája Szingapúrban kapta meg első feladatát. Ez az előzőtől eltérő négylábú robot arra vigyáz, hogy a szingapúriak megfelelő távolságot tartsanak egymástól.

A robotkutyát a Bishan-Ang Mo Kio parkban tesztelik és később döntenek majd arról, hogy más helyszíneken is bevetik-e. Miután a koronavírus-járvány terjedését főképpen a kellő távolságtartással lehet elkerülni, a robotkutya feladata, hogy hangszóróin keresztül erre figyelmeztesse a parkba látogatókat.

A távirányítású robot ezenfelül szenzoraival felméri, hogy az adott területen nem tartózkodik-e túl sok ember, de senkiről sem rögzít személyes adatokat. A hatóságok figyelmeztetik a helyieket, hogy ne ijedjenek meg, ha feltűnik mögöttük a sci-fibe illő szerkezet.

KORSZELLEM

Az idők szava, avagy az idők szelleme. Korszellem. Habár a princípium nem új, rendszeres használata Hegelhez kötődik. Most újra alkalmazzuk.

Mit mond ma az idők szava? Mi lenne a mi korunk szelleme? Az, hogy a világot meg kell javítani. Mert elromlott. Mert elrontottuk. Ergo: a világ elrontott, helyrehozásra váró hely. A Világ, valamikor az emberiség bűneinek helyszíne, ma egy akadozva működő mechanizmus, mert avatatlan kezek felelőtlenül belepiszkáltak a szerkezetébe. Mi voltunk. Legszívesebben lelépnénk más csillagra, de nem lehet, jöjjön hát a tetemrehívás, meg a valamelyest megkopott, de még elevenen létező tudományos-technikai optimizmus: majd mi megoldjuk! Ha mégsem, akkor majd helyettünk az MI (Mesterséges Intelligencia). Nagy előnye velünk szemben, hogy az MI a szó szoros értelmében tanul a hibáiból. Ezért verhetetlen.

A fejlett országok politikája ma végtelenül kifinomult, elvont és defenzív – az elmaradottakkal szemben ezért minden csatát elbuknak. Azok brutálisak és egészségesek. Nem szép dolog, de működik.

Nincsen egységes korszellem: a világszellem zavarosan sokpólusú. A mai Zeitgeist Nyugaton a hajdani bűnökért érzett és a határozott kortárs cselekvést megbénító bűntudat társulása az újabb bűnök elkövetésére való, titkolt és mohó nyitottsággal. A nyugati ember, a nyugati társadalmak emelkedett emberi jóságukban és öröknek hitt jólétükben már csak saját maguk tönkretételére ereznek erőt és hivatást.

Észszerűtlen viselkedésük fő oka: az unalom! A fejlett világ lakosai unatkoznak. Életkörülményeik és biztonságuk adott, hát unatkoznak. Nincs már semmiféle izgalom – a sikamlóstól a véresig – mely elérné ingerküszöbüket, metafizikus borzongásokról már nem is beszélve. Unatkoznak és minden vágyuk az, hogy fenntartható módon a végtelenségig tovább unatkozhassanak.

A világ többi része nem unatkozik! Vagy éhen hal vagy harcol és imádkozik. Hangosan és vehemensen készül, mert eljött az idő. Követeli a részét, nem a sokat emlegetett emberi jogok és méltóság okán, hanem mert érzi: erős az ő Istene és a saját karja. Nincsenek kétségei, bízik magában.

Számtalan példáját láthatjuk a Nyugat megroggyanásának. A legfrissebbek közül: a kínaiak nem várták ki a szerződéses félévszázados határidő lejártát, hogy Hongkongot teljesen magukévá tegyék. Lerohanták és rátették a kezüket. A Nyugat csodálkozik. Kína Tajvant is bármikor komoly következmények nélkül lerohanhatná. Félő, hamarosan meg is teszi. A törökök másodszorra is bevették és mecsetté alakították át és vissza az Hagia Sophiát. A Nyugat, a kereszténység és a pápa csodálkozik és fájdalmának ad hangot. Az érdemi válasz elmaradt. Törökországnak Görögország Égei-tengeri szigetei körüli természeti kincseire régóta fáj a foga. Ma elérkezettnek látja az időt, hogy akár háború árán is megszerezze azokat. Ha egyazon katonai szövetséghez tartozó tagok egymással háborúznak, az a szövetség megszűnik. Ha egy ház meghasonlott önmagával, az a ház nem maradhat fenn (Máté evangéliuma).

Szabad a vásár! A Földnek nincs még új gazdája, sem újra megszilárdult status quo-ja. Sokan azt hiszik, hogy Amerika Trumppal kezdődően fújt visszavonulót és húzódott be nemzeti határai közé, holott a folyamat már Obamával megkezdődött. Őt sem érdekelte igazán a világbirodalom adminisztrálása vagy a Pax Americana felvigyázása. Emlékszünk még, mennyire meglepődött, mikor az oroszok bevonultak Szíriába? Micsoda bravúros sakkhúzás! Tévedését később legnagyobb külpolitikai hibájának nyilvánította. Igaza volt.

Obama sokat és szépen beszélt, de nem véletlen, hogy Trump jött utána. Trump sokkal inkább kifejezi a mai Amerikát és sokkal nagyobb hatással van a világra, mint elődje. Amióta Trump az elnök, a vezetők mindenhol örömmel követik a rossz példát, levetkőzik gátlásaikat és sok országban igyekeznek lerázni a jogállamiság zavaró béklyóit.

A korszellem nem szirénhangon énekel, hanem a Twitteren szótagolva csipog. Ez az a beszéd, melyből ma az emberek értenek. A nagy technológiai cégek, mint állam az államban működnek, és a profiton túl világuralomra törnek. Az emberek vakon követik őket.

A korszellem másik vonása a félelem, illetve az ebből értelem elbizonytalanodása. Nem szűkölünk, mint ősember a barlangjában, ha odakünn csattog a vihar, mert már mindent értünk, de nem hiszünk senkiben és semmiben. A fogyasztói társadalom polgári öntudattal hitegetett rabszolgái a horror vacuit élik meg újra.

A jövő azé, aki betölti az emberekben ezt az űrt. Erre nem elégségesek csak az anyagi javak. Ide ismét hit, valamilyen Isten kell és áldozat – függetlenül attól, hogy mennyire tartjuk ma jogszerűnek vagy erkölcsösnek mindazt, ami elkövetkezik.

A mai korszellem a Földön csak látszólag depressziós és pesszimista. Ma csak a Nyugat szomorú, nem a trópusok. Mindenki szorong, mindenki vár valamire. Vihar előtti csend. A hangyák szorgalmasan hordják tartalékaikat a kamrába, a tücskök pedig saját nagyszerűségükről énekelnek. A jövő mégsem az önféltő szorgalomról, vagy az öndicsérő, de tehetetlen intelligenciáról szól. Az emberek túl sokáig voltak csak szorgalmasak és okosak. Most ismét ott kavarog valami az emberi ösztönök mélyrétegeiben. Elvont eszméikbe, okos technológiáikba belefáradtak. Élni akarnak újra – nyersen, önzően és igazán…

Kató Zoltán

CZUPY BÁLINTRA EMLÉKEZTEK

A Közi Horváth József Népfőiskola 2020. szeptember 20-án ünnepséget rendezett Czupy Bálint tiszteletére szülőfalujában, a Sopron megyei Völcsejen. Ez alkalommal emléktáblát avattak és bemutatták a Czupy Bálint emlékalbumot.

Czupy Bálint (Völcsej, 1900. szeptember 20. – München, 1975. április 17.) 1945 után országgyűlési képviselőségig vitte a Független Kisgazda Párt színeiben. 1947. június 4-én emigrációba kényszerült; még ugyanazon évben kizárták a Kisgazda Pártból, majd pedig megfosztották állampolgárságától. 1951-től a müncheni Szabad Európa Rádió szerkesztőjeként Bálint gazda néven vezette a rádió falusi adásait.

HÍREK INNEN-ONNAN

Megjelent a Schneeberg túrák 1979–2019 fotókötet. A 40 éve rendszeresen oda túrázók közül többen, verssel vagy prózával egészítették ki Uzsák Zoltán és hét más társa megkapó fotóit. A kötet bemutatására a Bornemisza Péter Társaság és a Bécsi Napló közös rendezésében a schwedenplatzi Bécsi Magyar Otthonban került sor.

Az idei túráról az ORF-Burgenland: *Adj'Isten magyarok* szeptemberi adásában tudósított: http://volksgruppen.orf.at/magyarok/stories/televizio/

A rendezvényen bemutatkozott Másréti Zoltán (alias Kató Zoltán) elsőkönyves író is. *Óraátállítás* című kötetéből olvasott fel ízelítőül részleteteket. Felelevenítette a könyv keletkezésének történetét és bemutatta a rendezvényen jelenlevő illusztrátorát Gheorghe George-t is.

Az est moderátora Martos Péter volt.

•

Szeptemberben ismét tartott filmvetítést a Bécsi Magyar Történeti Intézet. „A 26-os számú holttest" című magyar film megtekintése után Ötvös István történésszel beszélgethettek a látogatók.

A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár történész-muzeológusa dr. Baji Etelka éppen Bécsben tartózkodik. Ezért jöhetett létre a fellángolt korona-pandémia ellenére, a tervezett programtól eltérően a Bécsi Magyar Történeti Intézet szervezésében: „Fénykép-Tár-Ház" című vetítettképes előadása, melyben budapesti munkahelyét mutatta be.

A transzilvanizmus forrásvidékén

Száz évvel ezelőtt ezekben a napokban érett meg az idő az első világháború után új fejlődésszakaszába lépő transzilvanizmus programszövegének a megírására. A „Kiáltó szó. A magyarság útja. A politikai aktivitás rendszere" háromrészes röpiratot a szakmai köztudat is rendszerint az első rész szerzőjének, Kós Károly (1883–1977) nevével fémjelzi, jóllehet ez építész-grafikus-író mondanivalója csak a másik két szerzőével együtt világosodik meg a szükséges mértékben. Kós szépirodalmi kisesszét tett közzé öt oldalon, Zágoni István (1887–1959) és Paál Árpád (1880–1944) jogász-újságírók viszont külön-külön is jóval terjedelmesebb politikai értekezést közöltek. Így a hangulatébresztő stíluseszközökkel megtűzdelt röpiratnyitó szöveg nevezte meg kellő érzékletességgel a politikai aktivitásra buzdító felhívás tárgyát – a transzilvanizmus koncepcionális magját, az autonómiát –, amelyet a memorandum második és harmadik fejezete a területi válfajában állam- és jogelméleti távlatban taglalt.

Kós a világháborút követően abban bízott, hogy megakadályozható Erdély elcsatolása. A kolozsvári *Erdélyi Szemle* nyilvánosságát 1919 májusában virágnyelven biztatta szebb idők óhajtására: „A mi temetőinkbe nem halni mennek az emberek, csak stációt tartanak, csak várják nagy csöndesen az eljövendő Jézust ...". 1920 januárjában és februárjában ugyanazon lapban bejátszotta transzilvanizmusának egyik fő ihletőjét: Ady Endrét, akinek „Ismeretlen Korvin-kódex margójára" című, a *Nyugat* elődlapjának, a *Figyelő* 1905-ös évfolyamában megjelent esszéjéből átemelte az „Erdélyben keressünk" feladatra ösztökélő felhívást. A cenzúra által érintetlenül hagyott parafrázisok emlékeztették értő olvasóit a jó egy évvel korábban elhunyt költő véleményére, miszerint a kora újkori „Nagy-Magyarország talán sohasem is volt, csak Erdély volt mindig". Igaz, folytatódik Ady szövege, „Erdély is janicsári életet élt, de" a fejedelmi „Erdély állam volt, az önmagáé volt ez időben. Miért? Szent véletlen jóvoltából? Nem, de mert csak az erdélyi Magyarországban maradhatott meg az, amit keresünk, s amit talán, óh, ott sem bizonyos, hogy megtalálunk." Kós e sorokkal felvértezve, négy hónappal Trianon előtt a következő mondattal zárta elmélkedését: „Erdélyben keressük a jövendő nemzeti művészetünk fundamentumához a holt anyagot és az élő lelket..." A halál után itt is, mint előző cikkében, folytatódott az élet.

Kós Ady esszéjét idézve már 1912-ben földfedte: az erdélyi önállóságot jómaga is a magyar történelem értékes és hasznos termékének tekinti. A korabeli mérce szerint baloldali ótranszilvanizmus képviselőjeként nem a magyagyar államszemvel fordult szembe – amint a korábbi szakirodalom vélte –, hanem az Osztrák-Magyar Monarchia magyar társbirodalmának központosító rendszerét bírálta. Az összeomlás hónapjaiban ezen a hagyományvonalon népszerűsítette fentebbi két cikkében az önálló Erdélyt őrző, védelmező, felmagasztaló tanokat, amelyeket a Délkelet felől előrenyomuló román katonai és polgári szervek egyre sötétebb árnyékában hatványozottan megszívlelendőnek tartott.

A „Kiáltó szó"-ban „Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros kétmillió magyarjá"-hoz fordult. Azt az Erdély-fogalmat használta, amelylyel a világháború győztesei a *történeti* Erdélyhez hozzágondolták Kelet-Magyarország többi elcsatolt altérségeit. Bukarest erre a *politikai* Erdélyre összpontosította háborús céljait 1916-os hadbalépésétől, majd második, immár végzetes katonai támadásának 1918 októberi kezdetétől. Kós, Zágoni és Paál azonban nem a nagyromán államszemvel azonosulva emelkedett szóra, amint a szocialista világnézetben kialakított Kós-mítosz szerzői állították vagy sejtették. A röpirat megírásának az időpontja azt bizonyítja, hogy a szerzőhármas a történeti Magyarország bukását vette tudomásul – de nem azelőtt, hogy a magyar törvényhozás ezt a tényt kimondta volna. A „megcsonkított Magyarország mondta ki a szentenciát rólunk", célzott Kós az addig lezajlott budapesti döntéshozatali folyamat végkifejletére, „nem tehetek mást, elfogadom az ítéletét, mely akaratom és hitem ellenére fejemre olvastatott, kihirdetetett és végrehajtatott: *Én rólatok, akiket erőszakkal leszakítottak rólam, lemondok*." A trianoni békeszerződés 1920. november 15-én történt budapesti parlamenti ratifikálása váltotta ki ezt az első lépést a román politikai környezet felé. Azzal, hogy Trianon elfogadásában Budapest minősült az egyedül mérvadó legfelső tényezőnek, elviselhetőbbé vált az idegen szerzőségű s érdekeltségű nemzetközi jogi döntés alá vetettség, vagyis a nemzeti önrendelkezési jogtól való megfosztottság.

Az erdélyi magyar vezetőrétegnek az összeomlás hónapjaiban döntenie kellett: *passzívan* helyezkedjen szembe a megszűlető Nagy-Romániával, és eközben a lehetséges mértékben mozgósítsa magát a magyar területi integritás érdekében, avagy *aktívan* igyekezzék a várhatóan új államjogi helyzet kényszeréből magyar nemzeti hasznot csiholni. Kós 1920 végén a második utat választotta. Temető-jelképét ugyan átemelte az 1919-es bizakodás hangulatából a sérelemérzettel átfűtött országsiratás lelkiállapotába. De az elmúlás mögött ismét fölvillantott egyfajta folyamatosságot: a „régi Magyarország nincsen többé. Nem akkor halt meg, amikor Párizsban temetését rendezték", hanem „akkor, amikor ő maga is bejelentette, hogy igenis: *nem vagyok már a régi*. […] Minket még a temetésre se hívtak meg... Belenyugszunk, mert bele kell nyugodnunk ebbe is és – hiszünk örök életünkben."

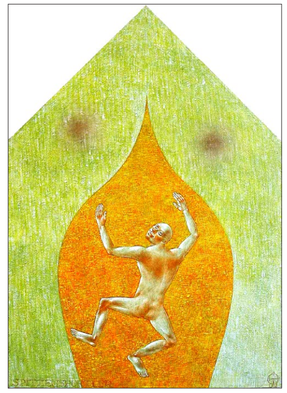

E cselekvéselvűség a történelmi Magyarország feldarabolása ellen elrejtőzve tiltakozó erdélyiséget ellenpontozta, elsősorban Reményik Sándor (1890–1941) költőét, aki 1918 és 1921 között *Végvári* fedőnéven a repatriálások láttán helybenmaradásra buzdított, ugyanakkor a hódító hatalomra szitkot, átkot szórt. Kós a színfalak mögött vele perlekedett, amikor a röpirat bevezető részében maga is az elmenekülés ellen foglalt állást, ugyanabban a lélegzetvételben azonban nyílt fellépésre bíztatta sors- és írótársát is: „Senkit ne sirassunk, aki elmegy innen. Senkit ne tartsunk vissza. De biztassuk azt is, aki habozik; az ingadozóknak sincsen helye itt most."

Kós a kisebbségi politikai aktivizmus mellett körvonalazott még egy feladatcsomagot: kitekintett az Erdélyt immár nem csak fegyverekkel elfoglaló új többségi államnemzetre. Reményik akkori publicisztikájában a magyar nemzeten belüli elkülönülés elvtelen szándékával vádolta azt a transzilvanizmust, amely a magyar–román–szász tagoltságú önálló Erdély eszméje felé kezdett elmozdulni. A „Kiáltó szó" ezért pontosította, hogy a románsággal kialakítandó kapcsolatokat az erdélyi magyaroknak a rájuk erőltetett sorsban is egy bizonyos alku során kell rendezniük: „Nyíltan és őszintén" vallotta Kós: „inkább vagyunk lojálisak, mint rebellisek, inkább építők, mint rombolók, inkább nyílt barátok, mint titkos ellenségek". De csak „azzal a feltétellel, ha megadatik számunkra az új keretek között az a minimum, melyet mi nemzeti kultúránk, ősi szokásaink, faji öntudatunk, szociális érzésünk, gazdasági fejlődésünk szempontjából ezeresztendős múltunk tanulságaképpen nélkülözhetetlennek tudunk." A saját igények döntő mértékű megnyirbálását tanúsító *minimum*-ot, valamint a megkövetelt ellenszolgáltatást a következő bekezdések egyike így részletezte: „Nyíltan és bátran kiáltom a velünk megnagyobbodott Romániában: *mi, magyar fajú, magyar hitű és magyar nyelvű polgá-*

Folytatás a 6. oldalon

Prof. Bernhard Heinzlmaier

A fiatalok számára bizonytalan időkben a márka a megbízható társ

A Corona Youth Brand jelentés

Rohanó, gyakran nyugtalan és bizonytalan időket élünk. Legalább is így érzékelik jelenünket a serdülők és a fiatal felnőttek. Ennek megfelelően nem meglepő, hogy a 30 év alattiak 75%-a számára az élet legfontosabb célja, hogy támogatásra találjanak a társadalomban. Számukra ez a támogatás, elfogadottság stabil interperszonális kapcsolat, biztos munkaviszony, kis pénz a bankszámlán és olyan élettér kevereke, amelyben béke és rend uralkodik.

A stabil, rendezett és áttekinthető életkörülmények iránti vágy a „takarékosság, tisztaság és rend" nagy jelentősséggel bírnak. A „hagyomány" és a „szokás" értékek reneszánszát is tapasztaljuk. A mai fiatalok többsége szépnek tartja a népzenét és a népviseletet, és mindazokat, akiknek a bőrnadrágnak és a dirndl-nek nincs mélyebb jelentősége, ironikus kacsintással illetik. Az elit fiatalkorú városi bohémek kivételével aligha utasítja el bárki felháborodottan a népviseletet.

A fiatal generáció a biztonságot, a stabilitást és a rendet az értékskála tetején helyezi el; olyan intézményeket és szimbólumokat keres, amelyek garantálják ezeket az értékeket és kommunikáció útján közvetítik őket. Ezért nem meglepő, hogy a rendőrség, a bíróságok és a hadsereg azok az állami intézmények, amelyekbe a fiatalok manapság a legnagyobb bizalmat helyezik. Ezen állami szabályozó testületek kritikusai olyan nagyhangú kisebbség, hogy gyakran megtévesztően az elsöprő többség benyomását keltik.

Akárcsak az állam vonatkozásában a fiatalok a piacon is a biztonság, a folytonosság, a megbízhatóság és a minőség hordozóit keresik. Számukra a márkák ezeket az értékeket és tulajdonságokat képviselik. A márkákat a fiatalok akkor értékelik ma, ha erős személyiséghez hasonlóan állandó jelet képviselnek a posztmodern értékesítési piacon, melyet következetesen és megbízhatóan meghatároz az átmenetiség és a változékonyság.

Ha ma van valami, amelyet általában az állam és a társadalom minden illetékességén túlmenően hiánycikknek tekintenek, az a bizalom. A politika és a kereskedelmi szféra egyaránt bizalmi válságban van. Az emberek abban a folyamatos félelemben élnek, hogy okos kommunikációs szakértők becsapják őket. Akárcsak azok a szofisták, akiket Platón megvetett, a politikusokat és a marketing szakembereket sokan hivatásos csalóknak tekintik, akik ügyesen kiforgatják az igazságot, hogy érvényesítsék saját álláspontjukat, és szándékosan tévesen érvelnek annak érdekében, hogy politikailag manipulálják az állampolgárokat és a fogyasztókat, vagy vásárlásra csábítsák őket.

A márkakutatásban ma már tudjuk, hogy minél nagyobb a vélt megtévesztés kockázata a fogyasztó részéről, annál nagyobb szükség van olyan márkákra, amelyekben az emberek feltétel nélkül megbíznak. A márka menedzsmentjének központi sikertényezője tehát ma nem a szokatlan és sajátos kommunikáció által elért figyelem, hanem a termékek igazságos árarányán, hiteles minőségi garanciáján és a megbízhatóan megtartott termékígéreten alapuló bizalom. Véget ért a szerencsejátékosok, a szócséplők, a trükkösök és az üres színészkedők ideje. Ma nem a legvonzóbb csaló nyeri el a fiatal fogyasztók figyelmét és bizalmát, hanem a márkát közvetítő őszinte, kedves, határozott és stílusosan illetékes személyiség.

Ennek megfelelően a fiatalok döntését a márkás termékek mellett döntően racionális okok határozzák meg, például a saját vagy a megbízható emberek termékkel kapcsolatos tapasztalatai, a jó árarány és a termék általánosan elismert jó minősége.

Ezt követik azonban az elmúlt években egyre fontosabbá vált közösségi értékek, amelyek elsősorban a márka társadalmi vagy kulturális szempontból meghatározható csoporthoz való tartozását érintik. Ezen a ponton fontos megjegyezni, hogy a márkás termékek mellett, vagy ellene szóló döntés kritériumaként egyre fontosabbá válik a nemzeti identitás, az otthonhoz való érzelmi kötődés és a regionális hovatartozás. Ezzel szemben a márka politikailag korrekt viselkedését, például a tisztességes kereskedelem, a klíma-, az állatvédelem stb. összefüggésében, csak a felsőoktatás elit és kiváltságos ifjúságának hangadó kisebbsége veszi komolyan, akiket erkölcsi és ideológiai motívumok vezérelnek.

Márka-tanulmányunk célcsoportja a 11-17 éves osztrák fiatalok. Vizsgálatunkat reprezentatív online felmérés részeként, 400 vizsgálati személy részvételével két szakaszban végeztük, elsőben a koronavírus-járvány kezdete előtt (2020. január-február), a másodikban pedig a járvány alatt (2020. július-augusztus). A vezető kutatási kérdés az volt, hogy a járvány, a kormány ehhez kapcsolódó intézkedései és a tömegtájékoztatás olykor eltúlzott kommunikációja befolyásolta-e a márkák iránti rokonszenvet és azok használatát. Az volt a feltevés, hogy a Covid-19 válság idején a pandémia előtti aggódó és biztonságorientált fiataloknak a korábbiaknál is biztonságosabb, stabilabb és rendezettebb fogyasztói és márkakezeléssel kell rendelkezniük.

Annyi elmondható: ezt a feltevést a tanulmány nagyban megerősítette.

1. A márkás termékekkel való egyetértés aránya a válság alatt továbbra is magas, 70% körüli. A márkás termékek általában a mai napig sértetlenül mentek át a válságon. Pontosan az állami koronakommunikáció kezdeti nyomorúsága és az ebből fakadó bizalomvesztés következtében az egyre bizonytalanabbá váló lakosságnak támaszként szolgálnak. A biztonság, a rend és a folytonosság oldalán állnak, amikor az állam változó képződményként jelenik meg, amelynek kommunikációja sokak számára ellentmondásosnak és kevésbé az igazságra törőnek tűnik, és amikor számukra az érdekek érvényesülése mérvadó.

2. Ha megvizsgáljuk a márka használatának általános okait a koronavírus-járvány előtt és alatt, akkor láthatjuk, hogy a márka nemzeti és regionális eredetének fontossága, valamint a márka kötelezettsége az „éghajlat és környezetvédelem" iránt, mint ok, növelte a márka választását.

3. De ez azt is mutatja, hogy az állami médiamárkák és a minőségi média jó hírneve, amely már a korona-válság előtt magas volt, a világjárvány nyomán ismét növekedett. Különösen az ORF, a DER STANDARD médiamárkák; a FALTER, a DIE ZEIT és a Profil népszerűségének növekedését könyvelhette el, míg a privát TV és a bulvár továbbra is veszített közkedveltségéből és a hozzá fűződő érzelmi kötődésből.

4. Míg a Facebook a koronaválság során továbbra is elveszítette jelentőségét a fiatal felhasználók körében, a TikTok platformnak 2020 január / február és 2020 augusztus között csaknem 10 százalékkal több használója lett. A Netflix és az Amazon Prime is erőteljesen növekedett.

5. A divat szegmensben a klasszikus márkájú termékek, a Nike és az Adidas növekedtek, míg a H&M a válság során elvesztette eddigi jelentőségét.

6. A közösségi média, a gyorsétterem, az ételek és az italok területéről készült márkanevek képelemzése azt mutatja, hogy az olyan nemzetközi márkák, mint a McDonald's, a Starbucks és a Burger King népszerűsége csökkent, míg a régiók kultúrájához kapcsolódó márkák, mint a RAUCH gyümölcslevek, a Manner vagy a SONNENTOR szimpátia növekedést értek el. Ebben tükröződik a hagyományos és regionális kulturális formákhoz kötött életmód értékeihez és szimbólumaihoz való visszatérés .

7. Ha összehasonlítjuk a felmérések első és második szakaszát, láthatjuk, hogy a Google, az Amazon, a Facebook, a McDonald's, a Burger King és a Starbucks népszerűsége jelentősen csökkent. Ennek hátterét valószínűleg a vírus-válság csúcspontján az otthonon kívüli fogyasztás korlátozása jelenti, másrészt a lezárást követően úgy tűnik, hogy erősen korlátozódtak a társadalmi kapcsolatok, ami különösen árt a vendéglátási láncolatoknak.

Ez azonban mutathatja a nemzetközi márkák iránt kezdődő kételkedést, amelyek az egész bolygón egymással versenyeznek, erősítik az emberek közötti versenyt, megpróbálják megdönteni a hagyományos munkaerő-piaci szabályozásokat, és mindenekelőtt annak a határok nélküli globális kultúrának a szimbólumaként szolgálnak, amely a Covid-19 vírus terjedését is világszerte lehetővé tette.

A mostanihoz hasonló járvány sok fiatal szempontjából lehetetlen lett volna a nemzetállamok régi világában, a jelenhez képest mérsékelt nemzetközi áru- és embermozgással. Ezért idealizálják ezt a múltat, és Zygmunt Baumannal együtt szólva „retrotopikusnak" gondolják magukat. Sok fiatal számára ez azt jelenti, hogy a jobb társadalom utópiája nem a jövőben, hanem a múltban van. Emiatt a jövő sikeres ifjúsági márkakommunikációja retro, nosztalgikus, melankolikus hátrafelé tekintő lesz, történeteket mesél a régi szép időkből, a nemzedékek és a természettel összhangban élő emberek közötti harmóniáról. A jövőbe önfeledten tekintő, magabiztos és optimista szellem jelenleg nem uralja az ifjúságot. A célcsoport inkább töprengő, kételkedő és az „elvesztett tegnap"ra- visszapillantva kissé szomorú.

Fordította: Fetes Kata

Kis ország erős gazdasággal

Svájc a globalizáció hálójában

A Bécsi Napló 2004/1–2. számában foglalkoztam Svájc akkori aktuális politikai helyzetével. „Svájc és az európai integráció" címmel. Röviden felvázoltam Svájc aktuális politikai rendszerét, majd a „Svájc mint föderalista európai modell" címmel beszámoltam azokról a belpolitikai problémákról, érvekről, amelyek a gyors és elsietett, vagy erőszakolt EU-belépés útjában álltak. Jelen írásomban felvázolom, milyen előnyöket, hátrányokat, sőt buktatókat rejt magában Svájc számára az egyre inkább térhódító globalizáció.

Előljáróban néhány statisztikai adat:

Lakosok száma 2020. július 31-én: 8 millió 606 ezer (49,6 % férfi, 50,4% nő). Ebből a még nem állampolgár idegenek száma 2 millió 140 ezer (25%). Külföldön élő svájciak száma (2020) 800 ezer, Bruttó nemzeti jövedelem BNJ (2019): 689,545 Mrd CHF (640 Mrd €). Egy főre eső nemzeti jövedelem -BNJ (2019) 82'765 CHF (76'853 €). Nemzeti Bank deviza tartaléka (2020. II. negyedév) 850 Mrd CHF (789 Mrd €). A SNB aranykészlete (2020. II. negyedév) 60 Mrd CHF (56 Mrd €). Netto államadósság (2020 a BNJ 27,5%-a) 70 Mr CHF (65 Mrd €). Foglalkoztatottak száma: (2020) 3,9 millió (az összlakosság 45,3%-a). Munkanélküliség: 2020 július 31. 3,3% (ennek fele külföldi). Nyugdíjkorhatár: férfiak 65 / nők 64 év. Átlagéletkor: férfiak 81,9 / nők 85,6 év.

Nagyobb városok: Zürich (400 ezer), Basel (175 ezer), Genf (195 ezer), Bern (141 ezer), Lausane (136 ezer), St. Gallen (75 ezer), Lugano (64 ezer), Luzern (81 ezer).

Az aktuális politikai helyzet

A 2008-ban kitört (világ)gazdasági válság a svájci gazdaságban nem hagyott mély nyomokat. A stabil és kalkulálható svájci frank mentőövnek bizonyult több vezető, de krízisbe került valutával szemben, mint például az euró, az amerikai dollár és a brit font. A tőkeerős svájci gazdaság a kihívásokkal szemben rugalmas és ellenálló maradt. Az utóbbi parlamenti választásokon a jobboldali pártok meggyengülését és – mint több nyugat-európai országban – a zöldek megerősödését eredményezte. Az euró és maga az EU utóbbi években tapasztalható krízise inkább az eredeti jobboldali euroszkeptikus álláspontot konzerválta a balliberális pro-EU állásponttal szemben. Két eddigi népszavazáson a svájciak az EU-hoz történő csatlakozást elvetették. Jelen pillanatban nincs olyan politikai erő, amely ezt a kérdést újra napirendre tűzné. Az ország gazdasági potenciálja és geopolitikai elhelyezkedése, nem kevésbé a svájci exportkereskedelem 60%-os EU függősége, kényszerítőleg hat mind az EU, mind Svájc politikai és gazdasági köreire, hogy a kapcsolatok a kölcsönös előnyök szem előtt tartásával kárt ne szenvedjenek. Az EU és részben az USA masszív nyomására – vehemens svájci ellenkezések ellenére – sikerült keresztül vinni a svájci banktitok gyakorlati megszüntetését, ami által létrejött az EU és az USA polgárok svájci bankbetétjeinek transzparenciája s ennek következtében a megadóztatása. Ugyancsak létrejött a szabad áru- és személyforgalom biztosítása. Ebben elsősorban Németország és Olaszország volt az érintett fél. Kezdetben Svájcnak a szabad személyforgalomból eredő szabad munkaerő vándorlás (Personenfreizügigkeit) jelentett gondot, amit a gazdaság egyre gyorsuló nemzetköziesítésével a világméretű globalizációval sikerült ellensúlyozni.

A globalizáció pozitív kihatása a svájci gazdaságra

Nemzetközi felmérések (KOF-Konjunkturforschungsstelle der ETH Zürich és a német Bertelsmann Stiftung) szerint, amely a gazdasági, szociális és a politikai dimenziókat rangsorolta, már 2016-ban Svájc 86.7 ponttal a világ leginkább globalizálódott országa volt. A nyitás a nemzetközi tőke részére bankok (USB CS), biztosítók (Zürich, Winterthur), nagyvállalatok (Nestlé, Asea-BrownBoveri, La Roche, Novartis), és számtalan, a csúcstechnológia területén működő közép és kisvállalat) jó megoldásnak bizonyult. Beindult a munkahelyek és munkaörök minőségi átrendeződése, a kutatás, fejlesztés, tervezés, menedzsment, kommunikáció, nyelvismeretek, Hightech technológia területén. Létrejött egyfajta munkamegosztás az immár nemzetköziesített (multi) vállalatok között. A pénzügyi szektorban transzparenssé váltak a valutáris viszonyok. A termelés szervezése és a kommunikáció digitalizálása révén és az internethálózat segítségével felgyorsult az információcsere. A régebbi protekcionista, zárt gazdasági viszonyokat felváltotta a versenyszerű partnerség.

Negatív kihatások

A migráció felgyorsulása évi 80–100 ezer új betelepülőt eredményez, akiket a sok évtizedes svájci integrációs tapasztalatok ellenére is egyre nehezebb integrálni a társadalomba. Ez a hatalmas létszám olyan kihívások elé állította a svájci politikai és gazdasági társadalmat, melyek megoldása még mindig folyamatban van. A munkaerőpiaci és a szociálpolitikai megoldások a nyelvismeret mellett az informatikai és főleg a jelentős szolgáltató ágazatban a kommunikációs képességek egyre fokozottabb szerepét feltételezik.

Egyre erősebb a konkurencia a munkaerő piacon, kiszorulnak a tradicionális munkaörök, új, igényesebb munkaörök létesültek. Az exportorientált svájci gazdaságnak új orientációt kellett keresnie. A védett termelői és munkaerőpiacnak vége. Csökkenő tendenciát mutat az innovációs tevékenység. Szinte már végbement a termelőhely- és a munkahely külföldre történő kihelyezése a gép- és a textiliparban.

Múltbeli örökség: A protekcionizmusra épülő belgazdasági kapcsolatok negatív kihatásai egy kis országban erősebben hatnak, mint egy nagyobb nemzetgazdaságban. Azok leépülése hosszabb folyamatot igényel.

A globalizáció egyik, még megoldatlan velejárója a gazdasági termelésből és más tevékenységi ágazatokból befolyó tőke- és vagyonfelhalmozódás igazságos elosztása.

Népszavazás

Előterjesztés: „Népi kezdeményezés egy mérsékelt bevándorlásra – (korlátozási kezdeményezés)"

Kiindulópont:

A kezdeményezés lényege: a kezdeményezők meg akarják szüntetni az EU-val kötött szabad személyforgalmat (szabad munkaerőáramlást). Amennyiben a népszavazás a kezdeményezést elfogadja, a szövetségi kormánynak 12 hónapon belül tárgyalások útján az EU-val kötött szabad személyforgalomról szóló egyezményt fel kell mondania. Ha erre sor kerülne, érvényét veszítené 6 további, az EU-val kötött kétoldalú szerződés, melyek a svájci gazdaságnak közvetlen részvételt biztosítanak az európai piacokon. A kezdeményezés szerint Svájcnak tilos lenne újabb szerződéseket kötnie, melyek külföldi állampolgároknak a szabad lakóhely és munkahely megválasztás jogát biztosítaná.

B. Szabó Péter (Zürich)

A transzilvanizmus...

Folytatás az 5. oldalról

rai Romániának nemzeti autonómiát akarunk, aminek birtokában bennünk Nagy-Románia megbízható polgárságot fog nyerni."

Azt az egyezséget, amelyre Reményik 1920/1921 körül még nem volt hajlandó, Kós és szerzőtársai a magyar politikai gondolkodás korszakos fordulata nyomán ajánlották fel a román közegnek: a nagymagyar önrendelkezés helyébe a kismagyar, vagyis az önrendelkezésnek felfogott erdélyi magyar önkormányzatot helyezték, amelyhez középtávon a nemzeti autonómiákra tagolódó egész Erdély területi autonómiájának a képletét társították. Így az ötranszilvanizmusból átvett regionális önállósulás programja új értelemmel töltődött fel, miközben a mozgalom tengelyén mindinkább dél-kelet felé fordult. A *feltételes magyar integráció* első felajánlói aztán két-három évig egy olyan erdélyi föderációra törekedtek, amelynek alkotórészei nemcsak demokratikusan, hanem a pluralista politika- és társadalomszervezési alapelv jegyében jogi biztosítékok védelmében egymás mellett egyenrangúan működtek volna. Ez a föderalisztikus transzilvanizmus külpolitikai távlatot is nyitott magának, bár belpolitikai színtéren ábrándnak bizonyult. Saját igényességébe bukott bele, miután a regionális együttműködésbe hívott többség nem volt arra hajlandó, hogy alig kivívott, győzelemittas nagyállamiságából áttérjen az erdélyi szövetségbe vezető kisroman pályára.

Az 1970–1980-as évek osztályharcos tudománypolitikai viszonyaiból átgyűrűzött véleményfűzér egyik vaskosan téves tétele szerint 1918–1920-ban az erdélyi magyar konzervatívok önsorsrontóan tétlenkedtek, míg a haladók, élükön Kóssal, tetterősen latolgatták a „*romániai* [!] magyar művészet" (Nagy György, 1991, 1999) fennmaradási esélyeit. Napjaink magyar kutatásában is észlelhető a konzervatívnak és a progresszívnak ítélt egykori álláspontok merev ellentételezése, amely egyszersmind demokráciaellenes maradiságot állít szembe demokratikus haladással. Pedig a korabeli erdélyi magyar források körültekintő vizsgálatából és egybeolvasásából az derül ki, hogy az erdélyi magyar baloldal a trianoni magyar békeszerződés 1920 őszi budapesti és 1921 nyári nemzetközi ratifikációjáig, illetve az utóbbival egyidejű magyar törvénytárba való becikkelyezésig éppúgy ellenezte Nagy-Románia létrejöttét, mint a jobboldal. A számos további írásos dokumentum helyett kivonatolt hármas ropirat különleges jelentősége abban rejlett, hogy az önrendelkezési jog gyakorlásából kirekesztettek nevében felvázolta a sérelmi helyzetből kivezető utat: rámutatott az autonómia-igény politikai erkölcsére. Ezzel eszmeileg megalapozta – a következő erdélyi magyar nemzedékek számára is – az állampolgári megbízhatóságért járó ama *minimum* követelését.

K. Lengyel Zsolt

Bödy Pál

ÚJJÁÉPÍTÉS ÉS GAZDASÁGPOLITIKA AUSZTRIÁBAN

II., befejező rész

Az osztrák néppárt (ÖVP) háború utáni programja szintén több változás után alakult ki. Feladata az újjáépítés korszakában az volt, hogy programot adjanak azoknak, akik nem tartoztak a szocialista párthoz. Több társadalmi réteg támogatta a pártot: mezőgazdasági termelők, kisipari vállalkozók, a nagyipar vezetői, a középosztály értelmiségi, diplomás rétegei, mindazok, akik ellenezték egy központosított szocialista-gazdasági rendszer létrehozását és piacgazdasági rendszert támogattak. A néppárt elutasította a keresztény szociális programot, alapvető törekvése a háborút követő ipari fejlesztés és a piacgazdaság alapelveinek kidolgozása volt.

1947. áprilisban hirdette meg Marshall amerikai külügyminiszter a Marshall Terv néven ismert gazdasági segélyprogramot. Ennek két célkitűzése volt: olyan segélyt nyújtani, mely a résztvevő országok gazdasági fejlődését támogatja és külföldi tőkeforrások befektetését biztosítja olyan országok részére, melyek ezeknek hiányában nem tudják erőforrásaikat hasznosítani. Ausztria 4 évig, 1948–1952 között részesült ebben a segélyben. A Marshall Terv biztosította az osztrák nagyipar fejlődését, az elektromos szolgáltatás, a fémgyártás, papíripar, erdészet és bányászat fejlesztését.

Az osztrák gazdasági fejlődés azonban 1951-ben váratlan válsághelyzetbe került. A fogyasztói árindex elérte a 40%-ot. A külföldi fizetési mérleg évek óta negatív volt, az állami költségvetés szintén. A Marshall Terv vezetősége értesítette Ausztriát, hogy a következő évben jelentősen csökkenti a segély összegét és a segély hamarosan véget fog érni. Ennek következtében Ausztriának fel kell készülnie külföldi segély nélküli gazdaságpolitikára. Az amerikai hatóságok kötelezték Ausztriát egy stabilizációs rendszer bevezetésére, mely a belső és külső monetáris stabilitást biztosítja és csökkenti az inflációt. Ez a felszólítás, bár elsősorban monetáris kérdések megoldását szorgalmazta, ugyanakkor felvetette a gazdasági rendszer átalakítását is. Ausztriában mindeddig állami döntések határozták meg a gazdasági folyamatokat. Az amerikai hatóságok javasolták az államilag irányított rendszer átalakítását. Mivel a két vezető párt még ingadozott ebben a kérdésben, a Marshall Terv által gyakorolt nyomás jelentősen hozzájárult a piacgazdasági rendszer elfogadásához.

Mit jelentett a stabilizáció? 1951. októberben az országos gazdasági kamara azt a döntést hozta, hogy az ipari ágazatban nem emelik a fogyasztói árindexet. 80 ipari vállalat csökkentette az árait. A szakszervezetek elfogadták a döntést és eltekintettek sztrájkok indításától. A jegybank irányadó kamatot 3,5%-ról 5%-ra emelték és az export szabályokat lazították. Mindez azonban nem elégítette ki az amerikai hatóságokat. 1952. januárjában követelték az állami költségvetés kiegyenlítését amerikai segély alkalmazása nélkül, a kölcsönrendszer szigorítását és a kölcsönök minőségi szabályozását.

Az 1952. év folyamán az osztrák kormány végrehajtotta az előírt döntéseket, ennek következtében jelentős eredmények születtek. A fogyasztói árindex 1%-ra csökkent. A fizetési mérleg 71 millió dollár többletet ért el 1953–1954 között. A szövetségi költségvetés 107 millió Schilling többletet mutatott ki 1953-ban. A Schillinget leértékelték: 1$=26 arányban. Az élelmiszer rendszer pedig belföldi termékekből látta el a lakosságot.

A stabilizáció sikere és a piacgazdasági rendszer fokozatos bevezetése az új osztrák pénzügyminiszter, Reinhard Kamitz nevéhez kapcsolódik. 1951-ben készítette el piacgazdasági koncepcióját, a piacra alapozott, ellentétmentes gazdaságpolitikai és magángazdasági társadalmi rendszert. Érdemes megjegyezni, hogy Kamitz a Hitler-korszakot megelőző korszakban végezte gazdasági tanulmányait, tapasztalta a Hitler-korszak had-gazdasági rendszerét és a háborút követően felismerte a nyugat-európai gazdasági fejlődés irányzatát. Alapelve a magánvállalati rendszer minél szabadabb kibontakozása volt. Két jelentős akadályt jelölt meg ennek megvalósításában: túlzottan magas vállalati adókat, valamint érdekképviseleti szervezetek gazdasági beavatkozását. Javasolta az állami kiadások és a vállalati adók csökkentését.

Az ismertetett folyamatok alapján nyilvánvaló, hogy az osztrák gazdasági rendszer átalakulását több társadalmi, politikai, gazdasági, intézményes, sőt személyes tényező eredményezte. Több közgazdasági szerző egyetért abban, hogy a Marshall Terv által nyújtott segély, az amerikai tanácsadás és Reinhard Kamitz piacgazdasági reformprogramja határozták meg az osztrák gazdasági rendszer eredményességét.

Két másik jelentős kérdés is felmerül. Az egyik a gazdaság növekedésére vonatkozik. Az adatok egyértelműen bizonyítják, hogy az osztrák gazdaság teljesítménye kiemelkedő volt a vizsgált korszakban és az utána következő időszakban. Az 1951–1955 közötti években a GDP teljesítmény a következő volt: 1951: 6.93, 1952 (a stabilizáció éve): 0.29, 1953: 3.91, 1954: 8.58, 1955: 11.48. A második kérdés ez: milyen gazdasági rendszer jött létre a Marshall Terv, a stabilizáció és a piacgazdaság hatására? Hans Seidel kutatásai alapján erre így válaszolt:

„Az a gazdasági rendszer, amely a Staatsvertrag idejére kialakult, több befolyást biztosított a piacnak, mint az első újjáépítési korszak gazdaságpolitikája. Úgy jellemezhetjük, mint a hagyományos osztrák kapitalizmust, amelyet gazdagítottak és módosítottak azok a koncepciók, melyek a háborút követően mint kompromisszumos megoldások jöttek létre a kormányzó pártok és a szociális partnerek között."

Irodalom: Oliver Rathkolb: Die paradoxe Republik. Österreich von 1945 bis 2005. Wien, 2005. Hans Seidel: Österreichs Wirtschaft und Wirtschaftspolitik nach dem Zweiten Weltkrieg. Wien, 2005. Charlotte Natmessing: „Österreichs Wirtschaft im Kalten Krieg," in István Majoros-Zoltán Maruzsa-Oliver Rathkolb: Österreich und Ungarn im Kalten Krieg. Wien-Budapest, 2010. Fritz Weber: „Wiederaufbau zwischen Ost und West," in Reinhard Sieder-Heinz Steinert-Emmerich Tálos: Österreich 1945-1995. Gesellschaft, Politik, Kultur. Wien, 1995-1996. Felix Butschek: Vom Staatsvertrag zur Europäischen Union. Österreichische Wirtschaftsgeschichte von 1955 bis zur Gegenwart. Wien, 2008. Bödy Pál: „Újjáépítés és gazdaságpolitika Ausztriában a hidegháború sodrásában," Magyar Szemle, 2020. május-június, XXIX. 5-6. 55-70.

Az eredetileg a Magyar Szemle 2020/május-júniusi számában megjelent tanulmány rövidített változata.

A világ legnagyobb könyve

Szinpetri (é. sz. 48° 29' 02", k. h. 20° 37' 28") község Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Ősidők óta lakott hely volt, hegyoldalának egyik barlangjában bronzkor végi emberi település található. A XII. században a tornai királyi erdőuralomhoz tartozott, a XIII. század végére a Tekus ispán birtokába került. 1595-ben már volt református temploma.

A településen található Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt, és a hozzá tartozó barlangokkal együtt az UNESCO a világörökség részévé nyilvánította. De nem ezért lett világhírű Szinpetri, hanem azért, mert itt található a világ legnagyobb könyve, melynek méretei 4,18 x 3,77 méter, súlya 1420 kg., terjedelme 346 oldal, és amelyet 13 argentin marha bőréből kötötték be, betűi pedig tenyér nagyságúak. 2010-ben a Guinness World Records is hivatalosan elismerte, a könyv címe: Örökségünk – a Gömör-Tornai-Karszt természeti és kultúrtörténeti értékei. Megismerhetjük belőle az Aggteleki Nemzeti Park és a felvidéki Domica tájegység természeti értékeit.

A rekorder könyv megálmodói és megvalósítói: Varga Béla és fia, valamint a papírmérnök Varga Gábor voltak, akik egyben létrehozták a szinpetri könyvmúzeumot. Azért, hogy álmát megvalósíthassa, eredeti vízimalmot is kellett építenie, amit a XV. bázeli papírmalom mintájára készített el, ezt a Jósva-patak vize hajtja, egy 7,2 méter átmérőjű alulcsapott vízikerék segítségével. A malomhoz tartozó nagy zöld övezet egy része egy hatalmas szalamandra tájképi elemeit tartalmazza 1045 négyzetméteren, és melynek teljes hossza 96 méter.

A szalamandra egyben az Aggteleki Nemzeti Park címerállata. Az első teremben Gutenberg korát rekonstruálták, Gutenberg asztala, nyomdagépek, anyaghűen újraalkotva, itt található a 200 karakterből álló betűkészlet egy régebbi változata, amit Gutenberg is használt. Ilyen korú és teljességű gyűjtemény máshol a világon nincs, szakmai körökben ez nagyobb értéknek számít, mint az óriáskönyv.

A második teremben található a rekonstruált nyomógép, amit a malomkerék segítségével tudnak meghajtani. A harmadik teremben különleges gyűjtemények vannak, mint a korabeli Bibliák, az 5–600 éves szent szövegek. A Nagy Könyv pedig a következő teremben található. A könyv egyébként lapozható, de súlya miatt eddig csak négyszer tették meg, ehhez speciális lapozógépre, illetve 8 ember munkájára volt szükség.

dr. Bencze Mihály

FRONTOK ÉS VÁROSOK

Önkormányzati választás Romániában

A Bécsi Napló jelen száma néhány nappal a romániai választások előtt készült el és ugyancsak néhány nappal utóbb kerül az olvasókhoz. Szerzőnk érthető okokból nem ismertetheti a választások kimenetelét, de rávilágít Marosvásárhely kulcsszerepére. Ennek eredménye és értékelése a következő számunkban lesz olvasható. (Szerk.)

Fokozódó járványügyi helyzetben, a fertőzöttek egyre növekvő száma mellett zajlott Romániában a szeptember 27-i önkormányzati választás kampánya. Benne a magyarság pozíciói megőrzésének, sőt, javításának reményében, ugyanakkor abban a tudatban, hogy a soron következő ciklusban mehet végbe az ország jó-rosszat egyaránt „ígérő" administratív decentralizálása.

A romániai magyarság számára természetesen az eddigi önkormányzati pozíciók megőrzése volt az elsődleges cél, amire reális esély is nyílott. Annál is inkább, mivel az elmúlt években jelentősen szélesedett a helyi intézmények finanszírozási és érdekérvényesítési képessége, és ennek a magyar vezetőkkel, valamint többségi testületi képviselettel rendelkező településeken érződött is a hatása. És nemcsak Székelyföldön, hanem belső-Erdélyben és a szórványban is. A jól végzett, hatékony munkának köszönhetően tűnt meghosszabbíthatónak a magyar vezetés például Szatmárnémetiben, illetve Szatmár megyében, ahol a magyarság számaránya nem feltétlenül garantálná a sikert.

És így látszott megvalósíthatónak Marosvásárhely „visszahódítása" is. Soós Zoltán történész személyében a teljes helyi magyarság – és nemcsak magyarság – által támogatott jelölt indulhatott harcba, hogy leváltsa a 2000 óta érinthetetlen rendszert. Mert bár az ezredforduló óta regnáló Dorint Floreával már nem kellett megküzdenie, a kiszemelt utód a liberális pártidentitású városvezető által felépített mechanizmust készült tovább élteni.

Márpedig a mindkét fél által frontvárosnak tekintett, a település és az erdélyi magyarság legújabb kori történetének egyik meghatározó pillanata, a fekete március harmincadik évfordulója után lévő város esetében immár minden elillanó perc dupla értékű. Az akkori események ugyanis nemcsak az etnikai arányokat változtatták meg radikálisan, hanem a magyar közösségi tudatot is jelentős mértékben szétverték. A Székelyföld fővárosának számító, 135 ezer fő körüli lakossággal rendelkező városban a magyarság részaránya mára a 40 százalék közelébe csökkent, ugyanakkor a román–magyar együttélés szinte valamennyi problémájának kórismiéjét felvonultatja.

Mint immár közismert, az 1989 decemberében némileg „átfestett" díszletek mögött hatalomra kerülő posztkommunista garnitúra az akkor még enyhe magyar etnikai többségű települést pécézte ki restaurációs tevékenysége felvonulási területének. A bujákló állambiztonsági szervezet, a Szekuritáté reaktiválására kirobbantott 1990-es fekete március embereléteket követelt, közben meg újrateremtette az etnikumok közötti bizalmatlanságot. A történések olyan kivándorlási hullámot gerjesztettek, amelynek következményeként a románság etnikai fölénybe került, s ez alapvetően meghatározta a város jövőjét. Fodor Imre 1996 és 2000 közötti polgármestersége után a már említett Dorin Florea került a polgármesteri székbe, az ő leváltására tett azóta nem túl sikeres kísérleteket az RMDSZ.

Marosvásárhely „visszahódítása" folyamatosan a romániai magyar pártok és szervezetek legfontosabb közképtiseleti célkitűzése – a nyilatkozatok szintjén mindenképpen. Az egyetlen esélyt jelentő összefogásnak idén már neve is volt, miután az RMDSZ által jelölt, függetlenként harcba induló Soós Zoltán személye mögé idén a Magyar Polgári Pártot és az Erdélyi Magyar Néppártot Erdélyi Magyar Szövetségbe tömörítő választási unió is felsorakozott. A fejlemény nemcsak számszakilag ígér minden korábbinál többet, hanem képesnek látszott egyfajta lelki nyomás alól is felszabadítani a magyar választópolgárt. Azt az embert, aki eddig választásról választásra cipelni kényszerült a magyar politikai pártok által rá helyezett súlyt, miszerint rajta múlik a legnagyobb magyar érdekképviselet fennmaradása. Az egységüzenet most akár áttörésszerű mozgósításhoz is kecsegtetett.

A magyar pártok kiegyezése azonban csak néhány olyan erdélyi és partiumi helyen valósult meg, ahol így valóban esély nyílt a sikerre, illetve nem veszélyeztette a magyar vezetők

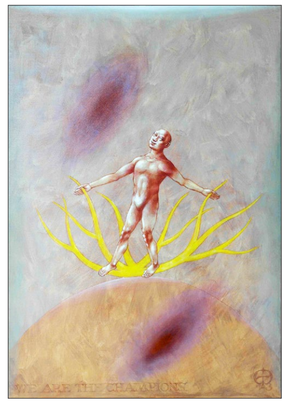

megválasztását. A magyar kormány mindenesetre egyértelműen az RMDSZ mellett tette le a voksát. Az idei választásokon az Erdélyi Magyar Szövetség tagjaként induló, Tőkés László püspök neve által fémjelzett Erdélyi Magyar Néppárt vezetői szerint az RMDSZ félrevezette a magyar nemzetpolitika szereplőit. Hogy valóban így van-e, illetve milyen mértékben, az csak a szavazatszámlálás után derülhetett ki. És azzal egy időben az is, milyen „pálya" vár a romániai magyar alternatív politikai törekvésekre.

Csinta Samu

Önkormányzati választások előtt Ukrajnában

2020. október 25-re önkormányzati választásokat írtak ki Ukrajnában. Emiatt már szeptember 5-én kezdetét vette a jelöltállítás időszaka, ami hivatalosan szeptember 25-ig tartott. A regionális és országos jelentőségű pártok mellett az eddigiekhez hasonlóan a KMKSZ is politikai erőként indul ezen a megmérettetésen.

Az októberi helyhatósági választások másnak kerülnek, mint az eddigiek, már csak azért is, mert az ország a közigazgatási reform kellős közepén van. A decentralizációs reform keretében Kárpátalján az eddig meglévő 13 járás 6-ra csökkent, illetve 64 kistérség jött létre. Az új kistérségek közül csupán 13–14-ben van esély arra, hogy magyar jelölt jusson be a képviselőtesületbe.

Brenzovics László, a KMKSZ szeptember 19-én újraválasztott elnöke egyik felszólalásában kiemelte, hogy a Szövetség legfontosabb feladata és célja részt venni és a lehető legjobb eredményeket elérni az októberben esedékes önkormányzati választásokon. *„Rendhagyó körülmények között fognak lezajlani a választások, hiszen van egy közigazgatási reform, ami teljesen megváltoztatja azokat a körzeteket, területeket, ahol zajlanak a választások, ez új dolog. Másrészt van egy új törvény, amely legtöbb területen nyílt listás választást ír elő, mindennek tetejében van egy koronavírus-járvány, mely rányomja a bélyegét a választási kampányra is. Mindenestre a KMKSZ 1990 óta – 30 éve – részt vett valamennyi önkormányzati választáson és ezen is részt fog venni. Nagyon fontosak ezek a választások, hiszen ebben a rendkívül nehéz időszakban mindenki számára nagyon fontos, hogy önkormányzati szinten is megmaradjon a kárpátaljai magyarság érdekképviselete".*

Hasonlóképp értékelte az eddig elért eredményeket és vázolta a további célokat felszólalásában Barta József, többek között a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alelnöke, a KMKSZ Nagyszőlősi Középszintű Szervezetének 31. tisztújító közgyűlésén: *„Eredményeink megőrzéséért, a fejlődés útján való továbbhaladásért kell küzdenünk és dolgoznunk az elkövetkezendő időben. Az elmúlt 3,5 év talán legfontosabb eredménye az, hogy itt, Kárpátalján, és itt Ugocsában is, minden nehézség ellenére sikerült megőrizni a békét és stabilitást. Valamelyest sikerült lefékezni az elvándorlást. Eddig még sikerült megőrizni az oktatási rendszerünket és valamelyest a nyelvhasználati jogainkat. Rendkívül fontos, hogy a Megyei Tanácsban továbbra is legyen képviseletünk, azokban a járásokban pedig, ahol a magyarság olyan számban van jelen, hogy a képviselet megilleti őt és elérhető számára, ott ezt a képviseletet biztosítsuk."*

A megváltozott választási rendszer miatt az elemzők is elismerik, hogy ez lesz az eddigi legbonyolultabb szavazás. Emiatt szinte képtelenség modellezni a várható tendenciákat. Sokan azt jósolják, a 64 tagú Kárpátaljai Megyei Tanács képviselőtestületének több mint a fele kicserélődhet. Ennél is nagyobb mozgásokra számíthatunk a járási tanácsok esetében, míg a kistérségek eleve új formációk, a legtöbb helyen egy-egy település 2 képviselőt küldhet majd a kistérségi önkormányzati testületekbe.

Kárpátalján várhatóan a regionális politikai erők gyűjtik majd be a voksok többségét. Az országos pártok közül a regnáló *Nép Szolgája* párt mellett a Petro Porosenko vezette *Európai Szolidaritás*, a Julija Timosenko nevével összefüggő *Batykivscsina*, és az oroszbarátnak tekinthető *Ellenzéki Platform – Az Életért* reménykedhet még számottevő támogatásban. A helyi politikai képződmények közül pedig a *Native Kárpátalja* (Рідне Закарпаття) és a Viktor Baloga fiának nevével kampányoló *Andrij Baloga Csapata* (Команда Андрія Балоги) tehet szert számottevő támogatásra.

Ugyancsak figyelembe kell venni, hogy sajnálatos módon zátonyra futottak a magyar–magyar egyeztetések. Mint azt Dunda György, a Kárpáti Igaz Szó lapigazgatója kifejtette egyik írásában, félő, hogy a magyar testvérharcnak sok helyen más pártok lehetnek az igazi nyertesei. Okfejtését Mihajlo Selemba és Dmitro Tuzsanszkij politológusok figyelmeztetésére alapozta, akik egyenesen azt mondták, az idei választási küzdelmeknek a magyar pártok lehetnek a legfőbb vesztesei, ha valóban elmarad a megegyezés. Ugyanakkor a lapigazgató bíztatónak találta, *„hogy a lapunk által kezdeményezett heti kérdésünk eredményeiből ítélve a magyar közösségünk megfélemlítésére irányuló kísérletek nem igazán érnek célt, ez csak keveseket riaszt vissza, sőt, úgy tűnik, akár mobilizáló hatásuk is lehet.*

Ami a Magyarország és Ukrajna közötti kapcsolat javítására irányuló tárgyalásokat illeti, talán van rá esély, hogy sikerül kilendíteni őket a holtpontról. Legalábbis erre enged következtetni, hogy Dmytro Kuleba ukrán külügyminiszter meghívására Kárpátaljára látogat Szijjártó Péter. Igaz, nem sokkal a meghívást megelőzően inkább barátságtalan gesztusnak tűnt az, hogy nem engedték be Potápi Árpád államtitkárt Ukrajnába – még ha a koronavírusra hivatkoztak is. A két külügyér szeptember 23-án találkozott Ungváron, azt követően pedig Beregszászon a magyar külügyminiszter ukrán kollégája távollátében nyitotta meg a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola idei tanévét.

Paládi Renáta

Közeledés Szerbia és Koszovó között

Az elmúlt időszak kétségtelenül legjelentősebb eseményére szeptember 4-én került sor, amikor is Donald Trump amerikai elnök a Fehér Házban bejelentette, hogy Aleksandar Vučić szerb köztársasági elnök és Avdullah Hoti koszovói kormányfő megállapodott a Belgrád és Pristina kétoldalú gazdasági kapcsolatok rendezésében. Elemzők szerint ez a politikai kapcsolat terén is előrelépést jelenthet. A három felet – az amerikai, a szerbiai és a koszovói kormányt – pedig szinte azonmód Nobel-békedíjra terjesztették fel. A belgrádi sajtóban természetesen nagy visszhangot kapott a történelmi jelentőségűnek nevezett elvi megállapodás: hosszan ecsetelték a lapok, hogy vajon mi lehet a megállapodás hátterében. A nemzetközi sajtó és a politikai élet meghatározó szereplői is reagáltak a bejelentésre. A szerb média egy része szerint Aleksandar Vučić szerb elnök bölcs döntést hozott, ugyanakkor sikerült megvédenie Belgrád érdekeit, és ennek köszönhetően aranykor kezdődik Szerbiában, ugyanakkor az ellenzéki és a folyamatosan koszovózó nacionalista sajtó szerint a diktátor címmel illetett Vučić nem tett egyebet, minthogy eladta Koszovót egy ceruzáért – Trump ugyanis jelképesen neki ajándékozta azt a tollat a Fehér Házban, amivel aláírták a szerb–koszovói megállapodást.

Koszovó 2008-ban kiáltotta ki függetlenségét Szerbiától, de Belgrád továbbra is saját, déli tartományának tartja a többségében albánok lakta területet. A két fél között 2013-ban kezdődtek meg a kapcsolat normalizálását célzó tárgyalások, de 2018-ban meg is szakadtak, mert Koszovó 100 százalékos vámot vezetett be a Szerbiából és a Bosznia-Hercegovinából érkező árukra. Az intézkedést később visszavonták. A kapcsolat rendezése mindkét fél számára fontos, csak így tudják ugyanis folytatni a megkezdett uniós integrációt.

A vajdasági magyarok is remélték és várták a kibontakozást

Pásztor István, a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke, közösségi oldalán reagált az eseményre. Többek között így ír: „Hosszú, fájdalmas, keserves időszakot lezáró reményteli, a szülőföldünk felzárkózási esélyét magában hordozó megállapodás." „Bölcsesség, merészség és magabiztosság kellett hozzá."

Mit tartalmaz a gazdasági megállapodás?

Szerbia és Koszovó formálisan kötelezettséget vállalt, hogy megkezdik egy új vasúti és úthálózat kiépítését, ami megváltoztatná a térség arculatát, és kölcsönösen előnyt jelentene mindkét fél számára. Szerbia ugyanis hosszú évek után újra kijáratot kapna a tengerre. Emellett Belgrád közvetlen vasútvonalat kapna az Adriáig, Koszovó és Metóhia területén keresztül, az albániai Durres kikötőjéig. A megállapodás szerint a dél-szerbiai Niš és Pristina közötti autópálya amerikai állami finanszírozással épülne ki. Ugyanakkor Pristina kötelezettséget vállalt, hogy tiszteletben fogja tartani a szerb pravoszláv egyház vagyonára is vonatkozó kitételeket. Az idei választásokon az Erdélyi Magyar Szövetség tagjaként induló, Tőkés László püspök neve által fémjelzett Erdélyi Magyar Néppárt vezetői szerint az RMDSZ félrevezette a magyar nemzetpolitika szereplőit. Hogy valóban így van-e, illetve milyen mértékben, az csak a szavazatszámlálás után derülhetett ki. És azzal egy időben az is, milyen „pálya" vár a romániai magyar alternatív politikai törekvésekre.

Csinta Samu

Közeledés Szerbia és Koszovó között

Az elmúlt időszak kétségtelenül legjelentősebb eseményére szeptember 4-én került sor, amikor is Donald Trump amerikai elnök a Fehér Házban bejelentette, hogy Aleksandar Vučić szerb köztársasági elnök és Avdullah Hoti koszovói kormányfő megállapodott a Belgrád és Pristina kétoldalú gazdasági kapcsolatok rendezésében. Elemzők szerint ez a politikai kapcsolat terén is előrelépést jelenthet. A három felet – az amerikai, a szerbiai és a koszovói kormányt – pedig szinte azonmód Nobel-békedíjra terjesztették fel. A belgrádi sajtóban természetesen nagy visszhangot kapott a történelmi jelentőségűnek nevezett elvi megállapodás: hosszan ecsetelték a lapok, hogy vajon mi lehet a megállapodás hátterében. A nemzetközi sajtó és a politikai élet meghatározó szereplői is reagáltak a bejelentésre. A szerb média egy része szerint Aleksandar Vučić szerb elnök bölcs döntést hozott, ugyanakkor sikerült megvédenie Belgrád érdekeit, és ennek köszönhetően aranykor kezdődik Szerbiában, ugyanakkor az ellenzéki és a folyamatosan koszovózó nacionalista sajtó szerint a diktátor címmel illetett Vučić nem tett egyebet, minthogy eladta Koszovót egy ceruzáért – Trump ugyanis jelképesen neki ajándékozta azt a tollat a Fehér Házban, amivel aláírták a szerb–koszovói megállapodást.

Koszovó 2008-ban kiáltotta ki függetlenségét Szerbiától, de Belgrád továbbra is saját, déli tartományának tartja a többségében albánok lakta területet. A két fél között 2013-ban kezdődtek meg a kapcsolat normalizálását célzó tárgyalások, de 2018-ban meg is szakadtak, mert Koszovó 100 százalékos vámot vezetett be a Szerbiából és a Bosznia-Hercegovinából érkező árukra. Az intézkedést később visszavonták. A kapcsolat rendezése mindkét fél számára fontos, csak így tudják ugyanis folytatni a megkezdett uniós integrációt.

A vajdasági magyarok is remélték és várták a kibontakozást

Pásztor István, a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke, közösségi oldalán reagált az eseményre.

Határokon átívelő egészségügyi vállalkozás

A Covid-19 pandémia – lassan 6 hónapja – bénítja a világ egészségügyi, gazdasági, társadalmi rendszerének működését. Sajnálatos módon háttérbe szorult az egyéb nem fertőző, krónikus betegségek diagnosztikája, kezelése és nem utolsósorban a megelőzés, a szűrés intézményes végrehajtása.

Ebben az orvostársadalom szinte minden tagja komoly veszélyt lát. A koronavírussal küzdő kórházak és egészségügyi dolgozók már hónapokkal ezelőtt, több fórumon felhívták a döntéshozók figyelmét, hogy – a késleltetés miatt – az elhanyagolt, nem ellátott betegségek sok egyéni és társadalmi problémát fognak jelenteni.

Szerencsére a közfinanszírozási és a privát egészségügyi intézmények egymást segítve, a munkát megosztva vállvetve ismét – a Covid-19-cel való küzdelem mellett – folytathatják a krónikus betegségben szenvedők vizsgálatát, kezelését és megelőző tevékenységüket. Az ellátás pár hónapos felfüggesztése után, az engedély megadásával egy időben megindult a várakozó belgyógyászati, sebészeti, bőrgyógyászati, onkológiai, stb. betegek ellátása.

A túlterhelt, közfinanszírozásos kórházakat tehermentesíti a magas színvonalú privát egészségügyi ellátó hálózat.

Az egyik, talán a legjelentősebb dinamikus vállalkozás két vezetőjével, dr. Kóka Jánossal, a DOKTOR24 Health Centre *Igazgatótanács elnökével és dr. Skorán Ottó vezérigazgatóval* készült interjúnk.

B.N.: Hogyan jött létre a sokatmondó Doktor24, milyen részlegekből áll és milyen egészségügyi szolgáltatást nyújt?

Kóka: A Doktor24 egészségügyi szolgáltató 2004 óta működik. Üzemorvosi szolgáltatásokkal indultunk, majd folyamatosan bővítettük a kínálatot, szűrővizsgálatokkal és járóbeteg szakmákkal. Öt budapesti, és több tucat vidéki telephelyet nyitottunk, a Duna-parthoz közel, a Váci úton pedig kialakítottuk Budapest egyik legmodernebb egészségközpontját. Mára több mint 2500 vállalati ügyfél 150 ezer alkalmazottjának kínálunk foglalkozás-egészségügyi szűrést és 30 szakmában rendel több mint 300 orvos kollégánk és szakasszisztensünk.

Skorán: A vállalkozást a növekedés mellett akvizíciókkal is gyarapítottuk. A Svábhegyi Gyerekklinika, - amely több mint 10 éves sikeres múltra tekinthet vissza - a közelmúltban történt csatlakozásával a Doktor24 egycsapásra a legnagyobb magánkézben lévő magyar gyermekgyógyászati ellátóhelyévé vált, ami egyben a pulmonológiai és allergológiai gyermek szakellátás országos központja is.

B.N.: Szívből gratulálok. De mi a helyzet a leginkább népbetegségnek számító mozgásszervi panaszokkal szenvedők ellátásával?

Kóka: Az eddigi legjelentősebb bővülést a tatai Kastélypark Klinika megvásárlása hozta, amelynek eredményeként a cég ma teljes körű ortopédiai járóés fekvőbeteg ellátást nyújt. A tatai Öreg-tó partján található, nemzetközi hírű kórház Magyarország legjelentősebb magán mozgásszervi és sportsebészeti központja. Évente kétezer műtétet végeznek itt, a leggyakoribb beavatkozások a csípő- és térdproté-zisek és az artroszkóposi üzleti műtétek.

B.N.: Milyen további lépések következnek a közeljövőben?

Kóka: A Doktor24 legújabb beruházása Budapest nyugati kapujában, a Kelenföldi városközponthoz kapcsolódó több mint 3000 négyzetméteres új centrum. Két és félmilliárd forintos beruházás eredményeként, 4 új műtővel és 30 ággyal egynapos sebészeti kórházat nyitunk az év elején, jól felszerelt szakrendelőkkel.

B.N.: Ez a Bécs-Budapest autópálya mellett van, így nagy segítséget jelenthet az Ausztriában élő, dolgozó magyar családoknak is. Hogy lehet megoldani a mai fenyegető vírusfertőzés idején a betegekkel való kapcsolattartást?

Kóka: A hagyományos ellátási formák mellett a Doktor24 Magyarország vezető telemedicina központja is. A Covid-járvány során előtérbe kerülő „érintkezésmentes" távorvoslási lehetőségek leggyorsabban a járványügyi tanácsadásban, a pszichiátriai és pszichológiai praxisban, és a gyerekgyógyászatban lettek népszerűek. Orvosaink biztonságos videokapcsolat, illetve szükség esetén különféle távdiagnosztikai eszközök, szenzorok segítségével bonyolították a vizsgálatok ezreit Magyarországon és a határon túl. Kárpátalján például a határzár miatt orvosi segítség nélkül maradt magyarokon segített ez az új lehetőség, amit a Doktor24 más országokban is készül bevezetni.

B.N.: Ez megnyugtató és bátoríthatja a burgenlandi, bécsi, sőt a távolabb élő magyar betegeket bármely probléma fellépése esetén. Kik és milyen áron végzik a Doktor24-ben az egészségügyi ellátást?

Kóka: A cég nyugat-európai színvonalon, de magyar árakon dolgozik. A legjobb szakorvosokat igyekszik megszerezni és megtartani, kiemelt szakmákban (általános sebészet, mozgásszervi sebészet, gyerekgyógyászat) pedig a korábban nyugatra vándorolt, és ott gyakorlatot szerzett kollégákat is sikerrel hívtuk haza.

B.N.: Bár a Kelenföldi Egészségügyi Központ idealisan megközelíthető Bécsből és a telemedicina jó kapcsolattartási módszer, de nem gondolkoznak a személyes orvos-beteg találkozási lehetőségen?

Kóka: A Doktor24 Ausztria irányába is kacsingat. Pár éven belül Bécsben nyitnánk képviseletet. Mozgásszervi, plasztikai sebészeti és rehabilitációs szolgáltatásokat kínálnánk az Ausztriában élő magyar és osztrák ügyfeleknek. Ehhez keresünk most partnereket, Bécsben élő magyar orvosokat és asszisztenseket.

B.N.: Bécsben szintén 2004-ben alakult meg, közel 160 taggal a magyar és német nyelven beszélő orvosok Semmelweis Egyesülete. Tervezik-e az együttműködést a bécsi magyar orvosi egyesülettel?

Skorán: Hogyne, már felvettük velük a kapcsolatot és szívesen dolgoznánk együtt, mind az ausztriai magyar orvosokkal, mind a magyarokat támogató egyesületekkel a jobb egészségügyi ellátás és a betegségek megelőzése érdekében.

B.N.: Nagyon köszönöm dr. Kóka János elnöknek és dr. Skorán Ottó igazgatónak a beszélgetést, amit abban a reményben szeretnék zárni, hogy ez Bécs-Budapest további együttműködésének lehetősége.

Az interjút készítette: Dr. Birtalan Ivan

Kuciak miatt háborog Szlovákia

2018 február végén új fejezet kezdődött Szlovákia történetében.

Megtörtént az, amiről azt hittük, csak a Vadnyugaton vagy a Vadkeleten lehetséges: megrendelésre, munkája megtorlásaként meggyilkoltak egy fiatal szlovák újságírót és mivel ugyanakkor otthon tartózkodott, menyasszonyát is. Az eset a Galántai járásban Nagymácsédon történt.

Ján Kuciakot és Martina Kušnírovát a lehető legkegyetlenebb módon küldték a másvilágra, a férfit mellbe, a lányt fejbe lőtték. Sokáig azt hittük, a tetteseket soha nem találják meg. Végül hónapok múltán a modern technika vezetett el a gyilkoshoz, a közvetítőkhöz, a közreműködőkhöz. Lassan összeállt a kép, miért kellett a két fiatalnak meghalnia. Ján Kuciak komoly, megbízható tényfeltáró újságíró volt, aki internetes hírportáljukon az egyik legnagyobb vagyonnal rendelkező kétes hírű vállalkozó üzleti ügyeit kezdte firtatni, összefonódásait a szlovák politika elitjével, ügyészekkel, bírákkal. Mindenkit a markában tartott, úgy mozgatta a szálakat, ahogy az az ő érdekeinek megfelelt, sokakat lefizetett, akiktől aztán elvárta, hogy az ő javára döntsenek. Ezt akarta felgöngyöliteni Kuciak annak ellenére, hogy Marian Kočner többször figyelmeztette, ha nem hagyja abba, rossz vége lesz neki és a családjának is.

Ez a gyilkosság és a politikai élet arroganciája már túlnőtte az egyébként jámbor szlovákok türelmét, hatalmas tüntetések kezdődtek, amelybe a Felvidék is bekapcsolódott, Robert Fico akkori kormányfő lemondását és az ügy haladéktalan kivizsgálását, a tettesek példás megbüntetését követelve.

Az ügyet már nem lehetett eltusolni, Szabó Tamás, aki a ravaszt meghúzta, a megrendelő Marian Kočner, a közreműködők, Miroslav Marček, Andruskó Zoltán és Alena Zsuzsová a bíróság elé került. A Kuciak-ügy aktája mára 30 585 oldalt, 71 kötetet tartalmaz. Fény derült közben az egész szlovák büntetési rendszer korrupt mivoltára, fejek hullottak a porba, azoké, akik eddig érintethetetlennek képzelték magukat, sokan kerültek hűvösre, akik eddig olyanokat hoztak ki onnan búsás pénzek fejében, akik joggal kerültek oda.

Az ügy legutóbbi fordulata, hogy a Speciális Büntetőbíróság szenátusa Marian Kočnert és Alena Zsuzsovát felmentette a két fiatal meggyilkolása ügyében. A gyilkosságot végrehajtó Szabó Tamást 25 év szabadságvesztésre ítélte. Az áldozatok szülei és ügyvédei fellebbeztek, ami természetes, hiszen melyik szülő nyugodna bele ilyen ítéletbe. A felbujtók ugyanis kétségkívül a két felmentett személy.

Még akkor is felháborító ez, ha mindketten továbbra is egyéb bűncselekmények miatt lesztartóztatásban maradnak. Az ügynek tehát lesz folytatása és csak reménykedhetünk, hogy egyszer megérjük, hogy Szlovákiában igazságos büntetés születik egy ilyen, az egész országot felháborító esetben.

A fejleményekre a külföld is éberen figyel, bizonyítja ezt, hogy valamennyi tárgyaláson tekintélyes tévétársaságok és médiák is képviseltették magukat, munkatársaik rendszeresen beszámoltak a történésekről.

Benyák Mária

Ismét a díjazottak között

A dokumentumfilmjeiről jól ismert vajdasági operatőr, rendező Siflis Zoltán, a 7. *Savaria Filmfesztivál különdíját* kapta a versenyben bemutatásra került két filmje, az *Örvényben* és *A kamerás emberek* címűekért. A Balázs Béla-díjas rendező több éven keresztül a Palicsi Filmfesztivál magyar filmeket bemutató programjának volt a szelektora. A kísérleti filmek nagy barátja. A vajdasági magyar szociográfiai dokumentumfilm képviselője, művelője. Nemcsak szellemi atyja, de alapítója is az első határon túli szociófilm műhelynek. A vajdasági filmkultúra elkötelezettjeként ismerem őt pár évtizede.

Pár éve felvették önt a Magyar Filmakadémia tagjai közé. Ez kitüntetést vagy újabb feladatot jelent?

Mindkettőt egyszerre. Azt a tényt, hogy az anyaországi filmes kollégák javasoltak, és hogy fel is vettek a Magyar Filmakadémia tagjai közé, a közel öt évtizedes dokumentumfilm rendezői tevékenységem második legjelentősebb szakmai elismerésének tartom. Az első, számomra kiemelten fontos, szakmai elismerés, kitüntetés, a Balázs Béla-díj volt, amelyet 2011-ben kaptam. A Filmakadémiai tagsággal, természetesen feladatokat is kell-kellett vállalni. Lényegében, tizenhárom szekció fedi le a magyarországi mozgóképművészet területét. Legfontosabb feladataink közé tartozik, hogy tudásunk, tapasztalataink, kezdeményezéseink révén ösztönözzük a magyar filmművészet és filmipar hosszú távú fejlődését, érvényesítsük a filmszakmában működő alkotók érdekeit, társadalmi és művészeti megbecsülésünket. A művészi megbecsülés kapcsán külön kiemelném az évente megrendezésre kerülő Magyar Mozgókép Szemlére benevezett filmek zsűrizését, a Magyar Filmdíj és életműdíjak odaítélését. Ezt az igen időigényes, többkörös egyeztetésekkel, erős vitákkal járó feladatot, kényes munkát mi a Filmakadémia tagjai végezzük el. Ennek a státuszomnak köszönve teljes betekintést nyerhetek az aktuális magyar filmprodukcióba. Ezt a feladatot szeretem, várom is az évvégét, akkor kerül erre sor. Ugyanis, a magyar filmprodukció teljességének megismerése mellett, mások filmjéből sokat tanulhatok, és hasznosításként finomítani, csiszolni tudom a saját rendezői módszeremet is.

Miben különbözik a vajdasági szemlélet a magyarországi filmek látószögétől?

Egy mondatban így fogalmaznám meg: a vajdasági filmes szemlélet, az anyaországi filmek látószögétől a sajátos, kisebbségi létábrázolásban különbözik. No meg talán abban is, hogy mi, anyaországon kívül élő filmalkotók, nem csodálkozunk rá kisebbségi életkörülményeinkre, nekünk ez természetes közegünk, alaptapasztalatunk. A hamis, felszínes, idillikus sztereotípiákkal szemben mi a kisebbségi tematikát, s ezen belül kivált a kisebbségi mentalitást, életérzést, gondolkodásmódot, hitelesebben és másképpen ábrázoljuk filmjeinkben. A délvidéki magyar kisebbségi filmgyártás, az irodalommal, a színházművészettel együtt, fontos szerepet tölt be az itteni közösség fennmaradásának, identitásának megalapozása, erősítése szempontjából. Filmjeinkkel olyan filmes értéket teremtünk, vagy őrzünk meg, amely nélkül ez a kisebbség sokkal gyorsabban feledésbe merülne. Jelesül, filmjeim képkockáin keresztül igyekszem dokumentumfilmes eszközökkel elmondani több, a közelmúltban megesett és a jelenkorban zajló, a közösségre nézve roppant traumatikusan ható történetet. Ügyis mondhatnám, hogy jómagam, elsősorban mint dokumentumfilmes, a történelmünk, a tabutémáink, a szenvedéseink, a szülőföldünk és az álmaink iránt elkötelezett művészsorsok – portrék, megjelenítője vagyok. Mindezen értékek megőrzése és filmbéli feldolgozása roppant fontos a vajdasági, valamint az egyetemes magyarság és nemzeti filmművészetünk számára is.

Mit jelent önnek és munkatársainak, hogy a berlini nemzetközi filmszemlén, a South East European Film Festival mezőnyében versenyzett alkotásuk?

Az *Örvényben* című filmem bemutatása és sikere 2016-ban Európa felmes „fellegvárában" nagyobb jelentőséggel bír számomra, mint egyébként a fesztiválokon való részvétel, mert a South East European Film Festivál versenymustra célja az volt, hogy betekintést nyújtson a résztvevő tizenöt balkáni ország valós helyzetébe, aktuális társadalmi, politikai és etnikai vonatkozásban. A több mint félszáz benevezett közül a zsűri mindössze öt dokumentumfilmet tartott fontosnak az akkor éppen aktuális politikai és háborús viszályok háttérkörülményeinek bemutatására. Az *Örvényben* című filmem az első öt között volt. Ilyen rangos és tematikájában kiemelt jelentőségű filmes rendezvényen azelőtt és tudtommal azóta sem került vetítésre olyan dokumentumfilm, amely magyar kisebbségi sorshelyzettel, traumával szembesítette volna a nyugati közönséget. Sajnos, a kisebbségi magyar kérdés egyáltalán nincs jelen a nyugati filmfesztiválokon. Minden más kisebbséggé viszont igen. Ez elgondolkodtató. Nem!? Ráadásul az a tény, hogy a film szerzője, alkotócsapata is kisebbségben él, alkot, ez olyan ritka, mint a fehér holló.

A teljesség kedvéért ismerkedjünk meg az Örvényben c. film tartalmával röviden.

A naplószerűen szerkesztett film krónika az 1990-es években dúló balkáni-jugoszláviai háborúk hétköznapjairól. A kényszermozgósítások, rezsimellenes tüntetések árnyékában élők egy évtizeden keresztül tartó megpróbáltatásairól. A harctérre, a téves csatatérre vonulás kényszere állt sokuk előtt. Részt venni a polgárháborúban, vagy elbujdosni? Sokan már ezekben az években elhagyták az országot, menekülve a háború okozta nyomortól, hiperinflációtól. A film elsősorban a Jugoszláviában – Szerbiában élő magyar nemzetiségű lakosság szemszögéből vizsgálja ezt az időszakot.

A kamerás emberek c. filmben ön, Lifka Sándort, Szabadka kulturális életének meghatározó egyéniségét és Bosnyák Ernőt, Zombor szülöttét mutatja be. Miért esett most erre a két személyisége a választása?

E két délvidéki filmúttörő munkássága nem csak az említett két város Szabadka és Zombor lokális művelődéstörténetének meghatározó egyénisége. Lifka Sándor és Bosnyák Ernő mozinépszerűsítő és alapító munkássága kiemelkedően fontos része a volt jugoszláviai, a mai szerbiai, a magyar és az európai film- és mozitörténetnek. Filmemben pont ezt szerettem volna egyértelműsíteni. Ezt a tényt, ma már sem film sem művelődéstörténetsz nem vitatja. A nagy akarásokkal övezett pionírmunkát vállaló alkotók kinematográfiai álmai sajnos derékba törtek, ám alapot teremtettek a vajdasági magyar filmezés későbbi fénykorához, és – hadd jegyezzem meg – erre építkezhettünk mi, mai filmesek is, akik mellesleg magyarországi támogatás nélkül ugyancsak a szóban forgó filmpionírok sorsára jutottunk volna a mai Szerbiában.

Mit takar a „Duna-menti Hollywood" kifejezés?

Lifka és Bosnyák élete számos hasonlóságot mutat. Mindketten magukba szívták a kor szakmai újításait, és vásároltak filmvetítőgépet, kamerát is. Zomborban és Szabadkán ők alapították meg az első állandó mozit, vagy ahogy akkor még nevezték kőfilmszínházat. Mindketten híradójellegű összeállításokat is készítettek és vetítettek. Bosnyák Ernő létrehozta a BOER filmvállalatot, azzal az elképzeléssel, hogy az hamarosan a régió legnagyobb filmgyárává válhat. Közben kitört a Nagy Háború, így végül az óhajtott Duna-menti Hollywoodból nem lett semmi.

Mi foglalkoztatja most? Min dolgozik jelenleg?

Aktuális dokumentumfilm tervem egy oknyomozó, portré, történelmi, ismeretterjesztő - és személyes családtörténet kombinációja lesz. Nagybátyám Siflis Géza kiemelkedő alakja volt a magyar labdarúgás történetének. Az ő, 1947-ben, tragikusan végződő életén keresztül szeretném bemutatni a Trianonig virágzó, ám azután kettétört délvidéki magyar sportélet leépülésének okait, majd az elágazások után az újbóli fellendülés történetét. És az ő történetéhez, közel nyolc évtizeddel halála után kapcsolódó jelenkori, anyaországi ideológiai megosztottságon alapuló konfliktus történetét is.

Szabadka, 2020.07.11.

Fetes Kata

Margarete Wagner

Moritz Gottlieb Saphir és Magyarország

Moritz Gottlieb Saphir (1795–1858) egy Lovasberényből származó zsidó család sarja, „a német humor nagymestere", aki a március előtti biedermeier időszakban, híres-hírhedt kritikus és szatirikus volt. Életútja először Prágába egy rabbi iskolába vezetett, majd Bécsben újságíró, „*Witzbold der Rebeller, Ludlams lapis infernalis*" („Tréfás lázadók, Ludlam pokol kövei") álnéven a bécsi szórakoztató- és viccegylet a „*Ludlamshöhle*" tagja lett. Aztán Berlinbe vitte útja, ahol több újságot alapított és az „Alagút a Spree felett" egyesületet. 1829/30-tól felváltva Párizsban és Münchenben élt, ahol a protestantizmusra való áttérése után az udvari színház igazgatója lett. 1834-től visszatért Bécsbe, itt számos jótékonysági rendezvénnyel és népszerű humoros „akadémiáival" elnyerte a bécsiek tetszését és elismerését. A márciusi forradalom után észrevehetően elvesztette irodalmi terét, bár a *Der Humorist* című folyóiratát 1855-ig tovább vezette. Kritikusként sértő cikkei miatt konfliktusba került a cenzorokkal, miközben állítólagos megvesztegethetősége miatt gyűlölték művész körökben, ezért számos botrányba és újságírói vitába keveredett. Kizárták a legtöbb liberális gondolkodású, március előtti irodalmi szövetségből. Másrészről örültül vicces cikkei, amelyeket sikeres felolvasó útjain mutatott be, nagy népszerűségnek örvendtek a biedermeieri szórakozó társaságokban. Drámáit, lelkes költészetét és néhány történetét azonban mára szinte teljesen elfelejtették.

Töredékes önéletrajzi elbeszéléseiben általában élvezetes biedermeier-idilleket varázsolt, de kevésbé szeretetteljes és barátságos humorral, inkább egyfajta túlzottan kihegyezett szarkazmussal, olyan utalásokkal, idézetekkel és torzításokkal briliáns szóviccekbe ágyazva, amelyet a művelt középosztály titokban nagyon kedvelt, de nyilvánosan megvetett. A szatirikus túlzás művésze volt, aki mélyen gyökerező bánatát nem váltotta felháborodásba amiatt, hogy sajtószabadság és a zsidók emancipációja nem halad elég gyorsan, hanem szó szerint elfojtotta azt, a szellemes és élénk szóforduláltok hatalmas halmaza alatt. Humoros emlékiratában a *Die Zigeunerin, Szerelmeim és szerelmi kapcsolataim* című tárcájában a szerelem művészetében szerzett első tapasztalatait írja le, csevegés leple alá bújtatott harapós öniróniával, amely mögé megpróbálta elrejteni sérüléseit és csalódásait. Szinte páratlan biedermeieri miniatűrát alkotott a kis magyar falu, Mór, zsidó családjában megélt fiatalságáról, a cseppet sem ízletes saláta és spenót ételekről a mostohaanyja házában, aki élénk só- és borkereskedést folytatott. A gyönyörű cigánylányról Zinkáról és kísérteties klánjáról, valamint a jópofa „molett" szakácsnőről *Ziperl*-ről, „a pásztor kisebbik lányáról", aki „egy primitív lélek, egy őslény", aki titokban neki adta magát, egy „fényes húszas" ellenében, az „éretlen húst", akárcsak „a homeopátiás konyhában a fiatal libákat és hasonlókat", a borok szűrése közben a pincében, világító lámpájával az oldalán. Hogy „érett húsával" lássa el, a látszólag nem annyira érett fiút, ki végül egy életre megvilágosodjon. Ahogy Saphir a testi szerelemmel való első találkozását leírja, kiábrándító, prózai, céltudatos és szívtelen. Minden eltúlzott poén és erotikus-kétértelmű utalás, szentimentális dicsőítés nélkül. Korának önéletrajzi irodalmában azonban az első szerelmi élmény a „legszentebb és legtisztább" érzések meggyalázása, ezért több mint szokatlan.

Két története is tükrözi a szülőföldhöz fűződő mély kötődését, ugyanakkor politikailag meghetősen konzervatív hozzáállását is. A rendkívül érzelmes magyar falutörténet, amely sötét romantikában úszik a *„Csákány és Tambura, avagy: A lelki éjtzene"* ismét Saphir szűkebb hazájában, Mór környékén játszódik, és címében két tipikus magyar népzenei hangszer szerepel. Az ideálisan tipikus Magyarország sok összehasonlítással és metaforával díszített ábrázolásában, annak minden vidéki egyszerűségével és érényében a nagy magyar vendéglátás különösen fontos szerepet játszik. Saphir szinte virágos keleti képeket használ, hogy Andor és Ilona, a két fiatal magyar ember ideális szépségét, fiatalságát és érintetlenségét, a megfelelő megvilágításba helyezze: „Ilona gyönyörű és friss volt, mint a hajnal, amikor felderült a Csóka-hegység tetején; karcsú volt, mint a bakonyi erdő fenyője, nagy fekete szemei úgy ragyogtak, mint a villányi szőlőültetvények szőlőszemei; ajka telt és vörös volt, mint a veszprémi cseresznye, és amikor megszólalt, olyan tiszta és jámbor hangzású volt, és behatolt a szívbe, mint a Szűzanya kápolna harangjai a budáiki gyógykútba. [...] De Andort a megye egyik legszebb legényének is tartották; magas és erős, villogó szemekkel, emelt friss ajkakkal, bátor és mégis engedékeny, élénk és lendületes; öröme volt a körülötte élőknek. „

Egyikük sem tud ellenállni egy kívülről érkező kísérteties idegen zenei csábításának, és mintha elvarázsoltak lennének, ismételten el kell játszaniuk magyar népi hangszereiken a magyar gyászindulók egyikét, amelyet az idegen kiválasztot. Ezen a ponton, ellentétben más poénjaival, Saphir a magyar nemzeti zene összetéveszthetetlen sajátosságát dicséri: „A magyar nemzeti dalok, nemzeti énekek és nemzeti zene jellege szinte mindig mély melankólia, mély siralom, következetesen fájdalmas jaj. A legjobb tánczenében is néha keserű, szívszorító vagy mélyen panaszos hangzás hallatszik. Még az a czigány (cigány) is, aki csak Magyarországon zenél és hegedűjével járja az országot, megmagyarázhatatlanul elégikus módon tölti meg rögtönzött játékát; mindig ott vannak a titkos betegség, a vágyakozó szomorúság, a kimondhatatlan fájdalom hangjai, amelyeket csodálatos, lassan feszített módon húz ki a húrokból."

Az ilyen démoni, hipnotizáló és érzékileg zavaros nemzeti zene könyörtelen gyakorlása végső soron mindkét játékosra végzetes hatást gyakorol - minden bizonnyal metaforikus figyelmeztetés Saphire-től a nemzeti túlzott önértékelés mámorító örületével szemben, amely csak tönkremenetelhez vezethet. Ez a politikailag elképesztően tisztánlátó novella először 1832-ben jelent meg, és 17 évvel később igaznak bizonyult a magyar szabadságmozgalom véres elnyomásakor. Maga a történet, a hátborzongató mefistói idegen által választott nemzeti gyászzene kényszeres és ismételt gyakorlása, emlékeztet E.T.A.Hoffmann: *Rat Krespel* (1818) című romantikus regényére.

A *Magyar vagyok! Az utolsó magyar lázadások epizódjai – háborúk* című hazafias történetnek viszont egyenesen szentimentális, de nem kevésbé politikai hatása van, amelyet a biedermeier ártalmatlan vidámság és nevetés kultúrájától elfordulva egyértelműen az ötvenes évekbeli késői alkotásának nyilvánítanak. Saphir a Magyarország iránti rendíthetetlen hűség jól ismert legendájához nyúl, de ezúttal a „Megbékélés és Megbocsátás!" politikailag aktuális hangnemében. Itt ugyanis egy honvéd „hagyományosan nemes magyar szíve" legyőzi a „durvát, szakállast" és „dühöst", az ellenségesség és a pártgyűlölet minden akadályát. Az eskövel, „Magyar vagyok!" ami valami olyasmit jelent, hogy „Magyar vagyok, és az ígéretem szent!", vállalja, hogy teljesíti haldokló ellenfele, egy bátor osztrák tiszt utolsó akaratát. Ezért katonaszökevény lesz és hűségéért mártírhalált hal. „„Kéz a kézben" ül „most a bátor honvéd és a hős osztrák – tiszt [...] árnyéka a béke földjén, ahol a nemzetiségi harc véget ér [...], ahol harmóniában együtt nyílnak a népek, mint az emberiség egyetlen virága." „.

Bár Saphir magyarországi családjának származása, hivatása és vallása miatt nagyon rossz tapasztalatai voltak, ő maga egész életében jó emlékként őrizte emlékezetében szülőföldjét és annak lakóit.

Fordította: Fetes Kata

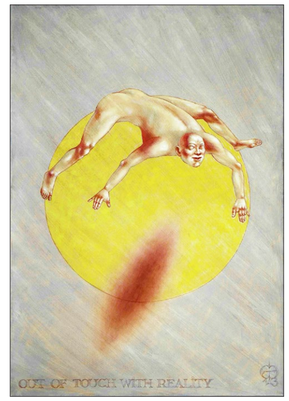

Föthy János

Szlovák–magyar sorsközösség

II. A görcsök feloldása

A szlovák politikusok nyilatkozatai a rendszerváltás után éveken át azt sugallták a többségi társadalom felé, hogy a szülőföldjén élő magyar közösség létével veszélyezteti a többségi nemzet biztonságát, az állam szuverenitását. „A magyar Szlovákiában, nem polgártárs, hanem nemzetbiztonsági kockázat," írja Lovász Attila. (Új Szó, Maszatolás, 2013.8.23.) Tehát létünk félelmet indikál, ami a gyűlölet táptalaja. A harag, az ellenszenv érzése, az emberi agyban naroahormonok, oxytocint és dopamint szabadít fel. A felsorolt vegyületek összessége fájdalmat és félelmet elnyomó „hormonkoktél", amely ugyan kellemes érzést vált ki, ám a gyűlölet hosszú távon önpusztító, s mint erkölcsi leragadása, megterheli a gyűlölködők lelkiismeretét. Miközben ezek a gyűlölködések már száz eszetendeje stresszhatásként mérgezik, és teszik tönkre a gyűlölet légkörében élő, elszakított magyar nemzeti közösség emberi létezésének feltételeit, ami az asszimiláció katalizátora. A kisebbségüknek ellen irányuló politikai, gazdasági, kulturális és lélektani hadviselésnek megvannak a következményei. Trianon óta a szlovákok létszáma háromszorosára nőtt, az itt élő magyaroké pedig majdnem a felére csökkent.

Korábbi felmérés szerint, a szlovák kilencedikes diákok 37,7 százaléka a magyarokat tekinti legellenszenvesebbnek (Nyitott Társadalmi Alapítvány). Néhány éve szerepelt az IVO felméréseben, hogy Szlovákia lakossága intoleránsnak mutatkozik a kisebbségekkel szemben. „Az emberek egynegyede nem élne zsidó család mellett. Magyar család szomszédságában pedig 19 százalék nem élne." (Új Szó, 20017.11.17.) Egy 2008-as felmérés szerint a diákok 63,3 százalékának véleménye az, hogy „A magyaroknak nyilvános helyen csak szlovákul kellene beszélniük". Az elszakított magyarság stigmája az utódállamokban a nyelv, az anyanyelv, melynek hallatán a többségi nemzet tagjai jobb esetben ráförmednek a magyarul beszélőkre, több esetben inzultálják őket (Malina Hedvig esete, stb.)

A nyelvtörvények is azt célozzák, hogy az itt élő magyar nemzetrész ne érezze otthon magát ezeréves szülőföldjén.

Jelenleg a szlovák–magyar viszonyt illetően szélcsend van, ami szemfényvesztés. Nem támad a hatalom, de a kisebbségi jogok tekintetében jottányit sem haladtunk előre. A csend és annak prolongálása a jelenlegi jogviszonyok között, amikor az itt élő magyarság nem rendelkezik önmagával, a nemzethalál vízióját vetíti a felvidéki magyarság elé.

Így jövőképünk nem bíztató. Egyrészt azért, mert a felvidéki magyarság identitása megőrzésében az elszakított magyar nemzetrészek leggyengébb láncszeme. A Szlovák Parlamentben nincs képviseletünk (aminek oka a megosztottság mellett, a választók infantilizmusa, akik képtelenek megkülönböztetni az ocsút a búzától). Másrészt a szlovákok irányunkban táplált előítélete sem szűnik meg máról holnapra. Ennek fő oka a magyarok által lakott terület elvesztésének „félelme", hiszen tudat alatt még száz év eltéltével is érzik Trianon igazságtalanságát.

Valójában a két fél aggodalmát kellene eloszlatni. A szlovákoké, hogy Dél-Szlovákiát Magyarországhoz csatolnák, és a magyaroké, hogy az itt élő magyaroknak a Duna túlsó oldalára kellene távozniuk. A kettő közti különbség az, hogy a déli területek Magyarországhoz való csatolása emléteri kérdés, míg a magyarok kitelepítésének most is létező, érvényes jogi alapja van.

A faji barbarizmust megtestesítő Beneš-dekrétumokat újfent megerősítették (2007) és a szlovák jogrend részét képezik napjainkban is Európa hallgatólagos beleegyezésével. Pedig demokráciában nem lehet helye a kollektív bűnösségnek! A dekrétumok Damoklész kardjaként függenek az itt élő magyarság feje felett.

Nem konfrontálódásnak, hanem az együttműködésnek kellene teret biztosítani szlovákok és magyarok között. Az együttműködés, a megbékélés csupán a kisebbségben élők óhaja, míg a többségi nemzet erre nem reagál. Jobb haragudni és gyűlölni azokat, akiktől elvettünk, mint megbékélni. Miroslav Lajčák, volt külügyminiszter nem kertelt: „A Beneš-dekrétumok eltörléséről szó sem lehet." (A bocsánatkérés kevés, Új Szó 2013.3.21.)

Nehéz mindkettőnk öröksége, történelmileg traumatizált népek vagyunk. Mindkét nép legnagyobb mulasztása, hogy a közös haza közös szellemi értékeit nem építették be nemzeti tudatukba. Itt az ideje, hogy ősein hibáiért ne bűntessük egymást. A szellemi és az erkölcsi klímának meg kell megváltoznia Szlovákiában, hogy a gyűlölet ne mérgezze, ne terhelje a szlovák nemzet lelkiismeretét. Mert ez az állapot a fiatal állam öntudatát kereső folyamatára nincs jó hatással. Ha egy országban az őshonos kisebbség a többség részéről a gyűlölet légkörében él, akkor az a társadalom mentálhigiéniai szempontból nem egészséges. Ha nem ismerjük meg egymás történelmét, kultúráját, nyelvét, s hozzá még az ellenségeskedés is dominál, akkor az Isten legyen irgalmas a Kárpát-medence népeihez. Meg kell bocsátanunk és bocsánatot kell kérnünk egymástól, mert vétkeztünk egymás ellen. A megbocsátás, ahogy a szeretet is, feltétel nélküli, hiszen sorsközösségre vagyunk ítélve. Ennek tudatában kell elindítani a szeretten és a megbocsátáson alapuló új világrend kimunkálását, amely a jövő közös tetteinek lehetőségein munkálkodik.

Csak jogegyenlőséggel, demokráciával, toleranciával és emberséggel lehet a múlt történelmi görcseit feloldani. Semmi sem erősít meg egy államot jobban, mintha abban nemcsak a többségben, de a kisebbségben élő polgárok is teljes mértékben otthon érzik magukat. Ottlik László, szociológus írja a Magyar Szemlében: „Újpatriotizmusnak nevezném azt a felfogást, amely elismeri, hogy Szent István öröksége, nem a kisebbségeké és nem a többségé, nem kizárólag a magyaroké, hanem mindenkié, akinek ősei a Kárpát-medence ölében nyugszanak." *(Vége)*

Holdasi-Szabó Zsuzsa

Messzire mentél

Messzire mentél
meglesni rejlik-e
kincs odaát,
nyüjtózni,
az ég szürke
maradt teutánad,
mély alagút,
egyre sötétebb,
új születésre.
Mint gyermekkorodba'
kicsike lettél,
most tág fakeretben
lecsukott szemmel
mintha aludnál és
nem mondod
a titkot odaátról.
Nyílt szíved ölelésre?
Volt, aki várt?

Van-e ott magas erdő –
bújócskára való?
Huncut-e még Papa nevetése?
Szépen ring szádon a szó?
Van-e ott visszhang?
Van-e ott ének?
Perdülnek táncra a lábak?
Hajnali részegségben
"kocsikért kiabálnak"?

s hogy kertedben
most nélküled is
nyílnak a rózsák,
s hogy nem szakadt le
az ég mély alagútja,
nem dőlt be a föld –
szörnyű-gyönyörű
bizonyosság,
s hogy én nem tudom,
voltak-e szavaim rád (?)
vagy fecséges
ez
a mély alagút
az enyém

kincs keresésre,
odaátra,
messzire mentél

s jaj vissza se' jössz már

Száraz Pál

HUSZONÖT ÉV UTÁN

A fiatalasszony idegesen hajtotta az asztalra a kulcscsomót, és izgatott hangon fordult férjéhez:

Ezt nem lehet kibírni, Zsolti… Az anyád elviselhetetlen! Nincs rá mód, hogy együtt éljen vele az ember. Végképp elfogyott a türelmem, nem bírom tovább… Már százszor elmondtam: válassz közte és köztem. Egyikünk felesleges…

No, de miért? – kérdezte rémült arccal a férj. – Hát mondd, Elvira, mi történt?

Hogy mi történt?! A legsúlyosabb dolgok, amikre csak gondolhatsz. Hát például megkértem, menjen el a hüsüzletbe és hozzon disznókarajt. Erre ő azt mondta, hogy te a borjúszeletet jobban szereted. Persze ezt csak azért mondja, hogy dühbe hozzon, meg hogy rám tukmálja zsarnoki akaratát. Én itt nem számítok, én itt nulla vagyok.

Ugyan, kérlek, ezek gyerekes dolgok!

Úgy? Ezekre te azt mondod, hogy gyerekes dolgok? És az a folytonos piszkálódás! Azok a megjegyzések, melyekkel az öltözködésemet illeti!

A férfi most minden szót erősen hangsúlyozva válaszolt:

Nézd csak, Elvira… Amikor elvettelek, becsületesen megmondtam neked, hogy nem akarok, de nem is tudok elválni az édesanyámtól. Ez halálos csapás volna rá, hiszen rajtam kívül senkije sincs.

És persze neked sincs más rajta kívül. Senkid sincs! – vágott vissza az asszony.

Huszonhat éves korában özvegységre jutott és nekem szentelte az egész életét. Minden kérőt visszautasított, hogy édesapám emlékét érintetlenül ápolja a lelkemben, és ezt olyan boldogan, olyan önfeláldozóan tette!

Tudom, persze, tudom. Ezt felesleges hangoztatnod. Mindenki ismeri az anyád erényeit.

Így is van, és én megtiltom, hogy olyan hangon beszélj erről. A legjobb anya és olyan feleség volt, amilyen nem terem minden bokorban.

Éppen ezért! Hiszen már betöltötte a hivatását. És különben is… az ő korában – tette hozzá Elvira ajakbiggyesztve.

Miért? Még csak negyvenhat éves, de negyvennek sem látszik, olyan fiatalos.

Hogyne! Különösen abban az ibolyaszínű ruhájában. De most nem erről van szó. Tessék választani: vagy én, vagy ő. Sürgős választ kérek. Még ma este el kell dőlnie, kit akarsz: a szímpla feleséget vagy a csodálatos anyát. Végül nekem is van anyám, s én nem erőltetem rád, mint ahogy jogom lett volna…

A te anyád! Neki volt otthona, férje és gyermekei.

Zsolti abbahagyta a vitatkozást, belátva, hogy itt minden ellenvetés hasztalan. Elvira mereven, sápadtan állt előtte, de teljes szépségében. A férj érezte, hogy le van fegyverezve, de még időt akart nyerni. Lemondó, szinte siránkozó hangon kérdezte:

No és ha a mama mégis disznókarajt hozna?

Még akkor sem, ha borjúszeletet hoz!

--.,--

Egy óra múlva bizalmasan beszélgetett anya és fia.

Mama – mondta Zsolti -, azt hiszem, jobb lenne… azt hiszem, előnyösebb lenne. Nem találod úgy, hogy a reggeli jelenet után... – a férfi kétségbeesetten kapaszkodott a szavakba, úgy, hogy anyja megsajnálta. Szelíden nézett rá:

Megértelek, fiam… Te el akarsz innen küldeni.

Ugyan, mama! – tiltakozott ijedten Zsolti. – Miket beszélsz?

Hát akkor a feleséged tesz ki. Jól van, megyek… Igazad van: ezek az örökös jelenetek megalázóak, és nekem eddig az iránta érzett szeretet adott csak erőt, ezért tudtam mindezt ilyen sokáig elviselni.

Belátom – vallotta Zsolti -, hogy Elvirának nehéz természete van.

Visszamegyek a faluba, hazamegyek – sóhajtott az anya -, ott fogok élni azok közt az egyszerű, derék emberek között. És legalább meg fogom találni az emlékeimet, a mi emlékeinket.

De nem fogsz majd ott unatkozni, anyám, ha egyedül maradsz? – kérdezte Zsolti, de már a megkönnyebbülés hangján.

Már miért unatkoznék? Eleinte talán nehéz lesz az egyedüllétet elviselni, hiszen gondold csak el: huszonöt év után először válunk el. De majd meg fogom szokni… Az embernek mindent meg kell szokni. Ne félj!

Köszönöm, anyám – rebegte Zsolti, s naivan hozzátette: - Elvira nagyon fog örülni, biztos vagyok benne, hogy hálás lesz neked.

Igen – mondta az anya fájdalmas mosollyal.

Dinók Zoltán

Felrobbant a tévé

Az író fura hangulatba került. Dúlt-fúlt. Éppen egyedül volt otthon. Úgy gondolta, bekapcsolja a tévét. Egy évben összesen, ha tíz órát nézi... Utóbbi időben megritkultak a sikerei. Aztán hirtelen dühroham fogta el. Fogta a távirányítót, aztán belehajtotta a tévébe. Egy hatalmas durranással az felrobbant. Az egész háztömb hallotta, még tovább is... De csak kis tévé volt, így nem volt az eset olyan vészes, habár maga az író is persze megijedt s vagy félszáz ember a környéken. Azonnal kopogtattak nála. Először is a szomszéd, Sanyi bácsi:

De hát mi történt? – kérdezte.

– Semmi. Csak felrobbant a tévém.

De miért, az Isten áldja meg? Akkora zaj volt, hogy azt hittem menten összerogyok.

– De már vége az egésznek. Nyugodjon meg és menjen vissza a lakásába.

Sanyi furcsállta ezt az egészet. Jól ismerte Zolit, tudta, hogy író és bogaras ember, megeskődött volna arra, hogy saját maga törte össze a kis tévéjét. A lakók is összegyűltek a házban.

De mi történt? – kérdezte Helga.

Zoli tévéje felrobbant – nyugtatta meg a lakókat Sanyi.

Csak úgy magától felrobbant? – kérdezte Helga.

Sanyi vállat vont unottan, aztán ment vissza a lakásába. Helga és a többi lakó értheteelnül álltak a dolog előtt, felmerült bennük, de azt nem tudták vagy akarták elhinni, hogy az író olyan ostoba, hogy összetöri a saját tévéjét.

Közben Zoli szinte rosszul volt. Nagyokat sóhajtott, most gondolt csak bele abba, mit is művelt néhány perccel ezelőtt. Ivott egy nagy pohár vizet. Majd lefeküdt, hiszen remegett az egész teste. Mikor pár perc eltelt, Helga is kopogtatott.

Jól van? De hát, hogy robbant fel a tévéje?

Felrobbant és kész. Nézze, nem érek rá, rengeteg az írnivalóm.

Helgának is gyanús volt a dolog. Magára hagyta az írót. Zoli meg visszafeküdt. Ráfért a pihenés, hiszen ki volt borulva.

Én már soha többet nem nézek tévét! – mondta magában.

Majd bevett egy nyugtatót, erőset. Írni így nem is tudott. A füzetét elővette s abba firkálgatott. Többnyire vázlatokat. Majd aludt egy nagyot. Mikor felkelt, hirtelen el is felejtette, hogy nemrég mit művelt. Úgy gondolta, ezt meg kell írnia. Ahogy nekifog írni, érdekes dologra lesz figyelmes. Hangokat hallott. Az ajtó kikukucskáló résén két embert lát, amint beszélget:

Szerintem ez a Zoli bekattant. Széttörte a saját tévéjét! – mondta Laci Sanyinak.

Igen. Szerintem is ő törte szét. Tudod, milyenek ezek az írók...

Ha nem változik a viselkedése, csak beszólunk a pszichiátrián és kész... – mondta Laci.

Sanyi hallgatott. De egyetértett lakótársával.

De az igazság az is, hogy csendes ember, a légynek sem árt... – mondta azért Sanyi.

– Fura alak... – érvelt Laci.

– Na, mindegy, csak bogaras ember, de nem rossz. Ki mondta, hogy rossz? Csak dilis. Beteg.

Majd elköszöntek. Most aztán Zoli igazán mérges lett Sanyira. A foga fehérjét mutatta ki ezzel, ő rá nézve. Azonban Zolit nem lehet csak úgy megalázni. Átment Sanyihoz és kopogtatott.

Sanyikám! Hallottam az előbb mindent! Hogy képzeli ezt? Azt csinálok, amit akarok. S ha nem illő dolgot művel, majd tudja, mit teszek? Megírom a sztorit novella formájában, tehát leégetem magyarul magát. Úgy vigyázzon. Neves író vagyok, könnyen bajba kerülhet...

Sanyi valóban meghökkent.

Viselkedjen maga is rendesen.

Meg maga is. Ne fenyegetőzzön a Laci barátjával nekem pszichiátriával... Szóval vigyázzon magára.

Sanyi dühösen becsapta az ajtót. Zoli meg visszament s egyre jobban azon gondolkodott, hogy megírja a vele történteket. A pszichiátria ügyet persze leszámítva. Oda nem akart bekerülni, hiszen kutya baja sem volt... Indulatossága kisgyerek kora óta kíséri, de túl nagy az ő méltósága, hogy bolondok közé zárják...

Aztán elmesélte, vagyis leírta prózában azt, hogy összetörte a tévéjét, amelyre az egész környék figyelmes lett, de megúszta rendőrök s egyéb más nélkül...

Fel is küldte a szokásos lapjának. Ám azok pár nap múlva közölték a szomorú visszajelzést, hogy: „Dührohamát máshogy fejezze ki az irodalom terén. Ne vegye ilyen értelemben terápiának az írást és az irodalmat."

Zoli igazán mérges lett. Hagyta a fenébe ezt a novelláját. Talán épp magát nem égeti le ezzel. Tehát jobb is így.

Egy szép reggelen felkelt s végre tiszta elmével nekikezdett a szokásos témáinak a megírásához. Ez jobban is ment neki. Ez az ő igazi lénye. Örömmel írt. De annyi öröm nem volt benne, hogy többet tévét nézzen...

Petrozsényi Nagy Pál

A BŐRÖND

Ott feküdt egy padon, közel az osztrák határhoz. Közel, távol egy lélek sem, csak a kutyák ugattak valahol.

– Hát ez mi? – torpant meg előtte egy deres bajuszú politikus.

Hogy mennyit szemetelnek ebben a városban! Biztosan teletömték mindenféle rothadt étellel, nejlonzacskóval, sőt, lehet benne akár egy halott baba is. Van ilyen, számtalan cikket olvasott már hasonló dolgokról – sietett el aggodalmasan a közelből. Aztán eszébe jutott valami, amitől egyből kiverte a verejték. Hátha él még ez a csecsemő, mert ez is előfordulhat, és akkor … Á, majd csak rábukkan valaki, ő inkább nem keveredik semmibe! Nemsokára itt a választás, és ki tudja, mit magyaráznának bele vetélytársai a városban! Amúgy is siet, fontos találkozója van egy bizonyos elnökkel, akinek a keze a parlamentig is elnyúlik. Azért annyit csak úgy zárójelben megjegyez, hogy mostanság egyre több a felelőtlen kismama. Alkalomadtán nem árt, ha legközelebb ezt a témát is felveti, különösképpen, ha honatyát csinál belőle a jóisten.

Na, galambocskám, lelkecskám, te már nem kellesz senkinek? Kopottnak ugyan kopott vagy, de attól még akadhat benned egy-két apróság, ami a szegényeimnek jól jöhet – fedezte fel a bőröndöt másodikként egy jámbor tisztelendő úr. Már-már elvitte, azért még várt egy keveset, hátha jön érte valaki. Nem jött, tehát ott felejtették, s akkor inkább ő vigye el, mint valamelyik jópipa. Előbb azonban ki szerette volna nyitni, tudniillik csöppet sem bizonyos, hogy megéri haláig cipelni. Csakhogy a bőröndöt kulcsra zárták, nem nyílt ki, bárhogy feszegette, piszkálta. Nem baj, majd otthon sikerül! Elcipelte pár lépésre, de olyan piszkoul nehéz volt, hogy inkább lemondott a bőröndről. Még a végén sérvet kap, vagy ne adj isten, infarktust, és akkor ki gondoskodik a bárányairól, ugyebár?

A harmadik megtaláló egy Davidson-motoros sváb volt, szőke és kék szemű, aki éppen Bécsbe indult munkát keresni. Hiába, Ausztria mégiscsak Ausztria, ott jobb ára van a magyarnak, hát még ha félig német is! Leszállt a motorról, párszor körbejárta a bőröndöt, s miután senkit sem látott a közelben, lehajolt az útitáskáért.

– A bőröndöm! – kiáltott fel ekkor egy csiricsáré gönche öltözött fiatalember, aki mindeddig távolról figyelte a langaléta németet. – Már azt hittem, sosem találom meg.

– A magáé?

– Világos.

– Tessék, de… ébredt fel a gyanú a szőkében. – Mit keres az utcán, ha egyszer a magáé?

– Hosszú! Egyébként sem tartozik magára. Adja ide, és viszontlátásra!

– Azonnal, csak előbb, sorolja fel, mi van benne!

– Mi volna! Kis szalámi, néhány ing, nyakkendő…

– Lássuk!

– Majd, ha fagy! – kapta fel a jókora bőröndöt, s már inalt is el vele.

– Halt! Megállni! – rugaszkodott utána a német, egy-kettőre beérte, és keményen ölre mentek egymással.

Egy ideig összeszorított fogakkal birkóztak, de egyik sem bírt a másikkal.

– Kérem, uraim, moderálják magukat! – szólt rájuk egy arra sétáló, domboru homlokú úriember. – Az utcán vannak, nem otthon. Nem akarok beleavatkozni a dolgukba, de nem tudnák a kérdéseiket civilizáltabban megoldani?

– Kuss! – csattant fel a csiricsáré. Ha nem avatkozik bele, mit ugat? Az ügy csakis rám meg rá tartozik. Ej, eressze már el azt a bőröndöt!

– Eressze el maga, én találtam rá először.

– Azt hiszem, kezdem pedzeni, hol van a kutya elásva.

– Csakugyan? Hol? – kérdezte a kék szemű.

– A Talált Tárgyak Osztályán.

– Menjen a pokolba! És maga is – mordult a kackiás fiatalemberre. – De a bőröndön nélkül, mert azt én találtam!

Egyik húzta jobbra, a másik húzta balra, amíg szét nem nyílt a vitát okozó nagy koffer.

– Hát ez mi a búbánat! – hunyorgott a fiatalember: a bőröndön telis-tele volt ócska agyon gyűrött könyvekkel. – Dante, Shakespeare, Páskándi – emelt fel a földről néhány olvasmányt.

– Donnerwetter! Én meg azt hittem, dísztárgyakat, pénzt vagy effélét találok ebben a vicik-vacakban – rúgott a szőke hajú a bőröndbe.

– A kurva életbe! – dühöngött a másik is. – És ezért kis híján betörte a fejemet – tapogatta meg a kobakját, a szőke meg a füleit, mire mindkettőjükből kitört a nevetés.

– Mit mondott, hol van a kutya elásva? – fordult a langaléta a domboru homlokú úriemberhez.

– A Talált Tárgyak Osztályán.

– Hát akkor vigye oda, főnököm! – parolázott le a legénnyel, felpattant a motorra, és folytatta útját Bécs felé.

A tanár, merthogy az volt az úriember, fejcsóválva meredt utána. Hát ez jellemző! Kb. így értékelik a magyarok a könyveket. Visszapakolta őket a bőröndbe, s mivel ő is nehéznek találta, az egészet otthagyta az utca közepén. Egy pillanatra ugyan átsuhant az agyán, hogy egyet-kettőt megtarthatna belőlük, de ez sehogy sem lenne etikus, kiváltképp egy magyartanártól. Másrészt minek neki annyi könyv! Van otthon egy könyvtárnyi, amiből jó párat még el sem olvasott. Majd telefonon közli, hova jöjjenek a bőröndért az Osztályról, továbbá írat egy fogalmazást arról, hogy miért nem olvasnak mostanában az emberek.

Merengő merengés a borról, mámorról

„Itt van az ősz, itt van újra." Ismét eljött a szüret ideje. Borozgatunk, üvegpoharunkon csillámlik, táncol a fény. Könnyedén, játékosan átszűrődik a bor bíbor színe, a másikban a méz ragyog tisztán. Illatoznak, ízlelgetjük, kellemes aromájuk van. Kortyolgatunk, merengünk…

Az istenek és földi halandók nedűje, elválaszthatatlanul összefonódik az antik kultúrával, a mindennapi élettel. ***In vino veritas.*** A szállóigeként közismert latin mondás eredetileg a Leszbosz szigetén Mütiléné városában született koragörög lírikus költő és író Alkaiosztól (Kr. e. 630–570) származik az időszámítás előtti 600 körüli évekből. A „Borban az Igazság" vagy „Igazságosság" német megfelelője *Im Wein liegt die Wahrheit*, Rotterdami Erasmus rövidítésében *Im Wein die Wahrheit*.

Na, és milyen volt a bortermelés, mit jelentett az ókorban, Egyiptomban, a Nílus mentén a fáraók birodalmában vagy az arab világban? Hogyan is volt ez? In vino veritas! Borban az igazság, borban a vigasz vagy vigasság? Mind igaz, együtt, egyszerre. A bor élvezeti cikk, gyógyszer, életfűszer, ezt férfiak és nők egyaránt vallották már az ókorban. Pár korty zamatos bort megízlelve megoldódik az ember nyelve. Akaratlanul is nyilvánosságra kerülnek azok a titkos igazságok, amelyek a szíveket nyomják, egyébként sokszor rejtve maradnának ott mélyen legbelül.

De maradjunk a bornál, habár, ha róla van szó, könnyen elkalandozik az ember.

A borok fajtái igen változatosak, különösképpen kedvelőjük számára; a bor belső könnyű, nehéz, testes, csillogó, gyöngyöző, harmatos, bársonyos, zamatos, varázslatos, könnyned, játékos, mámorító, – nyelvezetének saját kifejező szótára van.

A bortermelés kemény, szenvedélyes munka, melyet követ az élvezet, az eredmény édes öröme. „Elkészült a digitális agrárstratégia… „ Na, ehhez mit szólna Dionüszosz, a bor és mámor, mulatozás, szőlő, növényzet, termékenység, egyben a színjátszás istene, fején szőlőlevél koszorúval, egyik kezében borkehellyel, másikban hosszú, végén tobozzal és szőlőlevéllel díszített szüreti bottal, a *thürszosszal*?

A gyermek Dionüszoszt Szilenosz, a görög mitológia szatír kinézetű félistene nevelte fel, de akinek felnőtt korában is hű követője és támogatója maradt. Dionüszosz még gyermekkorában felfedezte, hogy a szőlőből bort lehet készíteni, így az ő találmányának tartják, amit mindenütt elterjesztett kísérőivel, a szatírokkal járva a világot. Az embereket megtanította a bor készítésére. Ha a bor túl savanyú volt, mézet öntöttek bele, ha túl édes, akkor citromot. Minden lakomának külön keverőmestere volt, aki ízlése szerint fűszerezte, a lakoma jellege szerint pedig vízzel hígította.

Az igen vidám kedélyű istenség követői azonban gyakran az eszüket vesztve tivornyázva ünnepeltek, és őrjöngésbe csapott mulatozásuk gyakran okozott halált, felkoncolták azt, aki az útjukba került. Szülővárosának, Thébának királya, Pentheusz, megtiltotta Dionüszosz istenkénti elismerését és tiszteletét. Ezért a feldühített istenség találmányával, a borral elkábította az egész várost, és sokakat őrületbe kergetett, köztük Pentheusz király anyját, Agauét is, aki önkívületi állapotában széttépte saját fiát. Dionüszosz, miután bosszút állt az őt megtagadó városon, elismertette isteni hatalmát az egész világgal, és felment az istenek közé az Olümposzra.

Egyszer kalózok fogták el, és el akarták adni rabszolgának. Megláncolták, de a bilincsek mindig lehullottak róla. Ekkor a kormányos megsejtette, hogy a fogoly bizonyára istenség, de a társait nem tudta meggyőzni erről. Dionüszosz feldühödött, és az evezőkre borostyánt tekert, amitől lehetetlenné vált az evezés, más forrás szerint pedig borral árasztotta el a hajót, és az árbocokat szőlőtőkékké, a tengerészeket pedig delfinekké változtatta, csak a kormányosnak kegyelmezett meg.

Milyen hatalma van a bornak? Lehet ajándék, örömszerző, vagy ellenkezőleg, a bánat, a szomorúság és a bosszú forrása is. Dionüszosz elvette feleségül és halhatatlanná tette Ariadnét, akit Theszeusz Naxosz szigetén hagyott. Ám a krétai hercegnő nem szerette őt, és a bortól való kábulat sem láncolta szerelmesen az istenséghez.

A bor az antik világ legjelentősebb itala, istenek ajándéka, kultikus, áldozati ital, melynek a mai nappa vallási jelentősége is van. Az 5. századból is van arra bizonyíték, hogy a templomi szertartásoknál nélkülözhetetlen.

Olvasom a mobilomon - *„... a szőlő- és a borágazat elektronikus ügyintézési és ellenőrzési rendszerének kialakítása".*

Az ókorban bezzeg nem volt lehetőség online ügyintézésre, letölteni és számítógépen kitölteni a minta nyomtatványt. Azért az ókor sem volt annyira „elmaradott".

Már egy szerződés megírása, a borral kapcsolatos üzletkötések dokumentálása is azt mutatja, milyen komoly kereskedelmi vállalkozásokat folytattak vele. A 7. században használt két nyelven kitöltött mintalapok is bizonyíték arra, hogy a szállítási engedélyek és bérleti szerződések megkötésénél a görög mellett a kopt nyelv is fontos szerepet töltött be a hivatalos jogi eljárásokban.

A megrendelésekben azt is gyakran kikötték, hogy az áru friss legyen, közvetlen a szüretről szállítsák. Természetesen az ókorban is lehetett hitelre bort vásárolni. Van még új a nap alatt? Aki nem fizetett, felszólítást kapott, mint manapság.

Borral és természetbeni juttatással is fizethettek lóhere, árpa, olaj, répa, bárány, hal, hús, kenyér, orvosság, kabát, szandál vásárlásáért. Különféle beszolgáltatások esetén, mint például articsóka-, ecet-, szezám-, nyereg-, zsákvászon-kereskedő, pénzváltó, cipész, gyékény/szőnyegszövő, birkanyíró, felvásárló, teherhordó és zárkovács pénz helyett fizethetett borral is.

Tényleg, nincs új a nap alatt. Itt áll feketén-fehéren: *„Döbbenetes mennyiségű hamis bor áramlik Európába"* /agrarszektor.hu/MTI. Bármennyire hihetetlen, az ókorban is hamisított tak bort, ezt források tanúsítják.

Éppen befutott hír: *14. helyen a magyar bortermelés Európában, 23. a világ exportőrei között.* (agrarforum.hu/online) *„Az idén a vártnál nagyobb szőlőtermés várható…"* – olvasható a neten.

Egyik ókori papirusz arról tájékoztat, *„az idén nagy a termés"*, a szőlő és egyéb gyümölcs gazdagon termett, bőséges a kínálat. A gránátalma, olívabogyó és füge mellett a borszőlő is édes, mint a méz. Ka-en-Kemet nevezetű falusi birtok Egyiptom legjelentősebb gyümölcs- és élelemellátójának számított, kiváló szőlő- és bortermelés folyt azáltal, hogy megbízható, képzett munkásokat alkalmaztak a gazdaságban. A különböző módszerek magas szintű termésnövekedést eredményeztek, erről árulkodnak az ókori papirusz kéziratmaradványok.

Merengő élvezettel kortyolgatjuk tovább borunkat.

A szüret velejárója a vígasság, a hagyományos ünneplés. Pontos előírás szerint zajlott, Dionüszosz, azaz Bacchus kultuszának megfelelően. A tradíciót követve a fuvolakoncert már a szőlő begyűjtése előtt megkezdődött, vidámságot, munkakedvet hozva az embereknek. Ez a zeneműsor, a szerződésekben megfogalmazottan az örömünnep végéig tartott. A mámoros ünnepséggel együttjáró, megérdemelt mulatozás, lakomázás, táncoló vigasság, ókori részegeskedések központi szerepet kaptak szüretkor. Az ételek nem nélkülözték a jó bort, ez az ókori szakácsművészetben is kimutatható.

Nincsen kellemesebb időtöltés, mint munka után az elmaradhatatlan lakoma, étel-ital, eszem-iszom, dínom-dánom, napnyugtáig-hajnalig tartó mulatozás, áldomás az istenek javára, emberek egészségére!

Ádám Ágnes

Botz Domonkos

Recsk

A fakó emlékezet még
őrzi az ácsolt őrtornyokat,
a szögesdrótba kapaszkodó
reszkető kezet, tovább őrzi
a deszkabarakk rései közt
áthúzó jeges szelet, a
poloskáktól hemzsegő
szalmazsákokat, az
embriópózba görbült testeket,
sok megnyomorított életet.
Szakadatlan dolgozik a
képzelet. Látom Faludyt
csákánnyal a kézben,
odébb a kőfejtő lábánál
Kárpáti Kamil lapátol
felvérző kézzel, és hallom,
ahogy felröhögnek a
keretlegénynek, és csak
záporoznak és záporoznak
szakadatlan az ütések.

Ki tudja, behegedtek-e
valaha is a sebek, a
megnyomorított életekre
adott-e gyógyírt az idő?
— — —
Már csak látogatók szeme szántja
a tájat, az esőben az emlékezés
koszorúi áznak. Távolodom, a
tábor messzibe vész, de a múlt
még sokáig húzza a vállam.

„Nincsen kedvenc témám, a kifejezési lehetőségeim végtelenek!"

– Beszélgetés George Gheorghe bécsi festőművésszel –

Gheorghe George 1956-ban, Bukarest mellett, Crevedián született. A bukaresti Nicolae Tonitza művészeti gimnázium, majd a Képzőművészeti Akadémia végzése 1980-ban. Az egyetem elvégzése után rajztanár, majd a Bukaresti Nemzeti Múzeum grafikusa, végül képrestaurátor a Nemzeti Galériában. A bukaresti bányászjárások traumatikus hatására 1990-ben családostól elhagyja Romániát és Ausztriában telepszik le. Kufsteinben, a Stork Austriánál designer majdnem két évtizedig, majd Bécsbe költözik. Saját műtermet-galériát működtet a belvárosban, és egy művészeti magániskola tanára (www.zeichenfabrik.at/dozenten/george-gheorghe). Festményeit magas fokú technikai tudás és elmélyült gondolkodás jellemzi.

B.N.: *A legtöbb festményed alanya ugyanaz a homunculus (emberke), mely tulajdonképpen a te hasonmásod. Néha megsokszorozva, de mindig megfelelően koreografálva egy egyszínű, visszafogott tónusú világban, ez az emberke bölcsességek előadója. Festményeid szemlélői nemcsak a szemüket, de az intellektusukat is szélesre kell tárják ahhoz, hogy megértsék és befogadják az üzenetet. Honnan jön az emberke gondolata és melyek a kedvenc témáid?*

G.Gh.: Nyitott szemmel és papírral a kézben járom a világot. Rajzaim, festményeim témái a mindennapok. Addig keresem a megfelelő formát, míg úgy érzem kifejezi a gondolatot, mely megfogamzott bennem. Soha nem egyszerű illusztrálásra törekszem, és amit megfestek mindig többféleképpen értelmezhető. Az emberke elhelyezésével, mozdulatainak megjelenítésével vagy csoportjainak a megkomponálásával elsősorban magam számára keresem a magyarázatot az emberi sors és élet különböző helyzeteire. Nincsen kedvenc témám, hiszen a kifejezési lehetőségeim végtelenek.

B.N.: *Sok éve tanulmányozod a régi festési technikákat, az ókortól a 19. század végéig. A témára vonatkozó szenvedélyes beszámolóidat hallgatva, nyilvánvaló micsoda kaland lehet ez számodra a művészet, a mesterségbeli tudás és a tudomány határán. Kitartó munkád eredménye az ebben a témában Bécsben az idén megszerzett doktorátus. Gratulálok hozzá!*

G.Gh.: Még rajztanár koromban, a 80-as években, felmerült bennem egy átfogó Festési Technikák Történetének az összeállítása. Ami érdekes, hogy még ma sem ismerjük kimerítően a történeti festési eljárásokat, holott a modern tudományos elemzési lehetőségek is a rendelkezésünkre állnak. Minden elérhető információt összeszedve, nagyszámú másolatot festettem meg, melyeken gyakorlatban ellenőriztem az elméleti és a történeti ismereteket. Hosszas keresés után, a bécsi Iparművészeti Egyetemen találtam meg azt a tanárt, aki támogatott és elvállalt doktorandusznak. Az írott szöveg mellett, tizenhárom történelmi korszak festészetét reprodukáltam gyakorlatban. Munkáim ott függenek műtermem falain és a művészeti oktatásban is felhasználom őket. Sokéves kutatásom eredményét mindenképpen szeretném könyv formájában megjelentetni.

B.N.: *A Trónok Harca producerei 2018-ban különleges feladatra választottak ki téged. Egy nagyméretű táblakép megfestésére kértek fel – olajban, Brueghel stílusában –, melyben a tizenkét legnépszerűbb filmbeli jelenet szinopszisát kellett adnod. Az óriási festmény hetekig ki volt állítva a bécsi Szépművészeti Múzeum előcsarnokában. Nagy érdeklődés övezte, rengetegen megcsodálták. Milyen vágy és ambíció vezérelt munkád közben?*

G.Gh.: Megmondom őszintén, nem tudom, hogyan jutottak el hozzám, miért kértek fel erre a munkára? Már az elején beismertem a megrendelőnek, hogy maga a film engem nem érdekel, viszont vonzott a Brueghel stílusában megfestendő nagy pannó lehetősége. Többször levetítették nekem a megfelelő részleteket és arra is figyelmeztettek, hogy a festmény nagyszámú szereplőjének az arca portrészerűen kell hogy hasonlítson a színészekére. Nagy munka volt, melyet viszonylag rövid idő alatt kellett elvégeznem. Éjjel-nappal dolgoztam rajta. Munka közben még rövidfilmet is forgattak velem, felkerült az Internetre. Ami nagy elégtétellel töltött el, hogy a képet a Régi Festészet részleg előcsarnokában állították ki. Caravaggio, Tiziano, Brueghel, Rembrandt, Rubens – az összes régi mester ott sorakozik. Pillanatig sem mérem magam hozzájuk, de értő szemlélőjük vagyok, jólesett saját munkámmal ilyen közel kerülni hozzájuk.

B.N.: Köszönöm a beszélgetést.

Készítette: Kató Zoltán

S. Csoma János

Tűnődés

nézd, csak nézd
mily szép az élet
hová szültettünk?
hát ide.
nézd, csak nézd
mi jutott nekünk?
barátok lüktető szíve.
lásd, csak lásd
búcsúra készül
hullik a levél
múlik a nyár
halkul a dallam
csend ül a tájon
sűrűl az álom
s karjába zár.

Hangulat

ilyen az ég, ha füstöt fúj a kémény
ilyen a föld, ha korma visszahull
ilyen a lélek ha tölti az élmény
s ilyen, ha múltjába múl.
ilyen az ég, ha átszeli a kondenz
ilyen a kondenz, ha semmivé válik
megjött a tél, sálad tekerd a nyakadra
gombolkozz állig.

JELEN SZÁMUNK KÉPEI
Lásd a *Nincs kedvenc témám...* c. cikket

CSEPPBEN A TENGER

100 éve született Dr. Béres József

Ma már igen egyszerűnek tűnő, mégis zseniális összefüggésre jött rá Béres József: arra, hogy a nyomelemek adagolása fokozza az immunitást, azaz a szervezet betegségekkel és idegen anyagokkal szembeni védekező képességét. Ez volt felfedezésének alappillére, így született meg 1972-ben a Béres Csepp – mely bekerült a hungarikumok sorába.

A Béres Csepp nyomelemeket tartalmazó gyógyszer. Alkalmazása az immunrendszer működésének, a szervezet ellenálló képességének támogatására; hiányos táplálkozás, jelentős fizikai igénybevétel, fáradékonyság, étvágytalanság, elesettség, gyengeség és álmatlanság esetén, illetve e panaszok megelőzésére; betegségek, műtétek után a felépülés elősegítésére, kiegészítő terápiaként tumoros betegségben szenvedők általános állapotának, közérzetének javítására ajánlott.

Feltalálója, Dr. Béres József 1965-ben agrármérnökként diplomázott a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen, aztán 1967-ben doktori fokozatot szerzett általános élettanból és agrobiokémiából. Hosszú évekig küzdött a bolsevista önkényuralommal a cseppek elismertetéséért. Kádár pribékjei mindent elkövettek azért, hogy végérvényesen tönkre tegyék. Megfigyelték, börtönbe zárták, több ízben lefoglalták a laboratóriumát, kutatási dokumentációját elkobozták, s kuruzslás vádjával bíróság elé idézték. Emberi méltóságát a sárba taposták, és a puszta léte is veszélybe került. Miután ráébredtek, hogy a tudóst sem ellehetetleníteni, sem „kiiktatni" nem lehet, a kor kulturális életének legfőbb irányítója, Aczél György felajánlotta számára azt a páratlan lehetőséget, hogy tekintélyes útravalóval folytassa az életét külföldön. Béres Józsefet nem ingatta meg a reményteli jövő felcsillantatása. Azt felelte: *az én őseim itt éltek, itt haltak meg, itt gürcöltek, itt fizettek adót. Nekem nem átjáróház ez az ország. Én szeretem ezt a népet és nem hagyom el.* – A magyar nemzethez való kötődése és Istenbe vetett hite átsegítette a nehézségeken. Minden fenyegetés és meghurcoltatás ellenére kiállt felfedezése mellett. Szembe szállt az orvostársadalom kétkedőivel, a meg nem értéssel, irigységgel, szakmai féltékenységgel, a lejárató hadjárattal, mert küldetése volt: az élet védelme. Emberséges, igazságkereső egyénisége az ügy mellé állította a humán értelmiség legjavát. Cseppjeit először saját magán próbálta ki, majd súlyos beteg húgának is adott belőle. A Béres Csepp hatásának híre szájról szájra terjedt, egyre többen fordultak hozzá segítségért. Ekkor a saját maga készítette szert ingyen adta. Az évtizedeken át tartó, sokáig el nem ismert kutatómunka eredményét végül 1976-ban sikerült szabadalmaztatnia, és 1978-ban forgalomba is került gyógyhatású készítményként. 2000-ben hivatalosan is gyógyszerré nyilvánították. *„Soha egyetlen embertársam életéről nem akartam, nem akarok és nem is tudnék lemondani. Más a dolgom a világban."* – vallotta. Cseppjei hatalmas erővel robbantak a köztudatba, segítségükkel százezrek nyerték vissza egészségüket.

A nem mindennapi hányattatások után, a rendszerváltoztatást követően Béres József tudományos munkásságát 1997-ben hivatalosan is elismerték, amikor megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztjét. 2000-ben elnyerte a Magyar Örökség Díjat, 2002-ben a legrangosabb tudományos elismerést, a Széchenyi-díjat, valamint a Magyar Köztársaság Elnökének Érdemérmét vehette át. 2006-ban bekövetkezett halála után Szent István-díjban részesült.

Az idén száz éve született Béres József nevét intézmények, utcák, terek viselik, életútját több könyv, dokumentumfilm, színdarab, televíziós játék- és mozifilm is feldolgozta. Mellszobrát a Lakitelek Népfőiskola Nemzeti Panteonjában avatták föl. Értékrendjét és szellemiségét, valamint kiemelkedő és páratlan munkásságának eredményét a róla elnevezett magyar családi vállalkozás, a Béres Gyógyszergyár őrzi, melynek ma már több mint százféle készítménye van.

Dr. Béres József tudományos- és emberi példájából ma is tanulhatunk. Cseppje a haláltól ugyan nem ment meg, de élni segít.

RADICS ÉVA

Hogy láthassanak

ROSKA BOTOND NEMZETKÖZI ELISMERÉSE

Roska Botond az egyik legmagasabb díjazású tudományos elimerést vehette át, a Körber díjat. Tavaly, 2019-ben a Louis Jeantet-díj kitüntetettje volt, ami a Nobel-díj „előszobájának" számít.

1969. december 17-én értelmiségi családban született. Liszt Ferenc Zeneakadémiai tanulmányai után az ELTE matematikai és a Semmelweis egyetemen orvosi karán egyidőben diplomázott. Majd 2002-ben a kalifornia Berkeley egyetemen doktori címet szerzett, utána a Harvard-on dolgozott. 2005-től saját kutatócsoportot irányított Baselben, ahol kilenc évnyi tudományos munka után a város egyetemének professzorává nevezték ki. Alapító társigazgatója a szintén bázeli székhelyű, 2018-ban indított Institute of Ophthalmology Basel-nek (IOB).

Munkássága központjában a látás neurobilógiája áll. Kutatásai mind az egyes idegsejtek szintjét, mind a kapcsolódási pontok (retina, thalamusz és a vizuális cortex kapcsolódási pontjainak) tárgykörét átfogják. A genetikailag öröklődő vakulási folyamat kiváltó okait kutatta, azonosította. Más funkciójú sejtek mesterséges foto-szenzorokká történő génterápiás átalakításával az emberi vakság elleni gyógymód első lépéseit tette meg. A beavatkozás a sérült szemideghártya (retina) bizonyos megfelelő sejtjeinek működését változtatja meg, s a szemideg képes lesz elősegíteni a vizuális információ továbbáramlását a központi idegrendszerbe.

Eziránytú kutatómunkáját mind Magyarország, mind a nagyvilág tudományossága rangos kitüntetésekkel ismerte el. Idén, 2020-ban az európai tudomány Körber-díjával tüntették ki. Ezt szept. 7-én vehette át a hamburgi városházán. *(al-fa)*

„...elmehetnék. Minden visszatart..."

Filep Tamás Gusztáv Ligeti-monográfiájáról

Kezdjük egy komolytalannak tűnő játékkal: mi az eltérés az „érdekei" és az „érdemei" szavak jelentése között? Persze, ezt mindenki tudja, ám most gondoljunk bele: akár rossz szájízt, kellemetlen érzéseket is kelthet az olvasóban az, ha valakiről azt olvassa: csupán egyéni érdekei vezették, motiválták közösségi cselekedeteiben. Árnyékot vet arra, mindenképp. Ám ekkor érkezik a szakmai munkásságára jellemző precizitással F*ilep Tamás Gusztáv*, kinek másfél évtized alatt nagyon jelentőssé érett művelődéstörténészi munkásságát szinte beárnyékolja az egyre szélesebb szakmai körökben terjedő anekdotahalmaz, melyek szinte mindegyike egy-egy általa elhelyezett lábjegyzet értékéről szólnak. Helyi- és egyetemes értékéről egyaránt. Amiben persze az anekdotikus az, ahogyan komplett kötetkéziratokat, hosszú tanulmányokat képes hevesen visszatartani a nyomdába adástól mindaddig, amíg egy-két lábjegyzet pontos, precíz, s legfőképp ellenőrzött összevetése az eredetivel meg nem történik.

Bár a mód lehet anekdotába illő, de akár még épp az ilyen történetek is növelik Filep munkáinak jelentőségét, megbízhatóságát, ami a tudományos továbbgondolás alapvetése. Mert, bár ez mostanában mintha egyre kevésbé lenne elfogadott alaptézis, szögezzük le: a történész nem véleménycikkeket ír. S Filep lábjegyzet-almanachjai is erről szólnak – egy-egy megjegyzés sokszor épp a korábbi hivatkozások félreértelmezéseit korrigálják, s a legjobb esetben is olyan enciklopédikus tudás, ismeret forrását mutatják meg az olvasónak, amelyért aligha lehetünk általában sem eléggé hálásak.

Miképp szerzőnknek sem, s térjünk rá végtére is most tárgyalt könyvére: a *Ligeti Ernő*ről szóló monográfiájára (*Ligeti Ernő – Egy urbánus transszilvanista*). Filep régi vesszőparipája ez, ha szabad így mondanom, magam vagy három évtizede hallottam erről első ízben, de hát mindig volt úgy húsz-harminc könyvterve, s mindig dolgozott valamelyiken (vagy valami menet közben adódott érdekességen), így a Ligetire mindeddig nem került sor. Bevallom, nem is dörömbölt bennem valami nagyon erős hiányérzet, úgy voltam vele: ismerjük, az erdélyi magyar szellemi élet szorgos alakja, szerkesztő, közíró, több műfajban kísérletező alkotó, több meghatározó erdélyi műhely (mint az Erdélyi Szépmíves Céh) egyik alapítója, tagja a Helikon közösségének, lapokat „gründolt", újságíró szervezet ügyvezetője; s lényegében mindent megírt a S*úly alatt a pálma* címen közölt könyvében. Ám korántsem mindent, s ami abban olvasható, az is kiegészítésekre szorul, tudhatjuk most meg Fileptől, mert *„Ligeti e könyvében túl sokszor hagyatkozott az emlékezetére, sok forrását nem tudta újra föllapozni"*. Ezért annak új kiadásában feltétlenül „lábjegyzetben" kellett volna *„javítani az eredetiben tévesen vagy „elkenve" közölt bibliográfiai adatokat"*. Ám ezt egy elhamarkodott új – jegyzeteletlen – kiadása hosszú időre lehetetlenné tette, sajnálkozik Filep, de bennünket épp ez a megjegyzés közelít újra a szerző alapos, tényeket és történéseket részletgazdag áttekintéssel összevető munkáihoz. Melyeket ugyanakkor úgy olvasunk, meglehet, én vagyok így ezzel, hát úgy olvasom, hogy azon kapom magam: a tárgyalt kor részeseként élem át mindazt, ami Ligetivel és Ligetiben történik – ám pillanatra sem felejtvén azt, honnan pillantok bele a lapokba.

És hadd beszéljek erről, mert hát e pillanatban nem feltétlenül Ligeti Ernőre hívnám föl a figyelmet, de remélem, hogy nem is kell különösebben nógatnom senkit erre. Elengedhetetlen ismeretanyaghoz juthatunk e kötetből (is) ahhoz, hogy friss képet alkossunk a két háború közötti erdélyi magyar kulturális életről, annak nehézségeiről, napi szintű kataklizmáiról, a megmaradásért vívott küzdelem ezerarcú csatáiról. Ezeket Filep oly tárgyszerű vizsgálattal követi, szálazza, boncolja a kisebbnek látszó eseményeket, helyezi-rendezi azokat a korszak átfogó értelmezési struktúrájába, hogy mindennek lényegét szinte észrevétlenül szívjuk magunkba. Mert egész egyszerűen föleszmélni sincs időnk abból a sodrásból, ami magával ragad bennünket. Regény, de mégsem, hiszen életrajzi adatok datálása, soron s nyomon követése. Életrajz hát, no de ami közben megtörténik a főszereplővel, az a történelem a maga szikár valóságában – s nem az a történelem, amiről szeretünk úgy beszélni, csak jóval később történik meg, hiszen a kortárs előtt nagyon sok az ismeretlen tényező. Ám vannak mégis olyanok, s mindig vannak, akik valóban a történelem ütőerén tartják kezüket, tekintetüket, miközben mint rög ott vergődnek abban az ütőérben. Bocsánat, nehéz metaforák nélkül definiálnom egy olyan könyvet, amely regényes életrajz, életrajzi regény, s maradva a műfaji meghatározásánál, nem egy életmű, hanem egy élet monográfiája. Olyan súlyos izgalmakat tartogat, amit címszavakban is nehéz belefoglalnunk egy recenzióba. Született 1891-ben – azon nemzedék tagja s alkotó résztvevője tehát, aki ismeri a háború borzalmait, annak idegsokkját, maga is elszenvedője; majd kisebbségiként küzd kultúrája, nyelve megmaradásáért, szellemi autonómiájáért, egy olyan szorításban, mely távolabbról nézve felfejthető, vizsgálható, ám a lélek, a szív mélyén, a szellem belső autonómiájában föloldhatatlan. Zsidó származású, ám, mint írja, *„erdélyi ember vagyok, nyíltan vállaltam a magyar sorsközösséget, nem bújtam más népiség szárnya alá"*. Nem bújt, de tébolyok idején nehéz is bárhová bújni – Ligetit végül már Budapesten, 1945 január 10-én egy védett házból hurcolják el a nyilasok, hogy agyonlőjék őket a Liszt Ferenc téren. Ember, te tetted ezt, mondhatjuk keserűen, s még csak nem is ez a korregény páratlanul izgalmas része. Hanem ha az: hogyan érkezik el ez a végkifejlet? Hogyan kommentálódik egy olyan közíró észrevételei által, aki a kor változásaira reflektálva ír a demokrácia kiüresedéséről, megvalósíthatatlanságáról, hiszen *„pszichológiailag nem elégítheti ki"* az elitet; górcső alá veszi a diktatúrák kialakulásának realitását, mi több, annak a tömegek általi kifejezett elvárását; a pártok és párttöredékek koalíciójából alakult pártok kompromisszum-kényszerét, mely nem hozhat létre valós társadalmi fejlődést; de szembenéz az európai nemzetek egységének lehetőségével; izgalmas kordokumentum, visszatekintés: esszéi elevenen világítják meg számunkra a kor világ-, magyar- és kisebbség-politikai lehetőségeit, fokozatosan kialakuló kényszerpályáit – és, mint föntebb említettem, meglehet, nem csak én érzem magam úgy sorai olvasása közben, hogy napjaink konfliktusai fölött késztet tűnődésre egy hatvannégy éve halott, ráadásul sokak számára ismeretlen erdélyi közíró. Akiről azonban ezt állítani recenzensi teatralitás. Beismerem. Hiszen *Kántor Lajos* mégis csak azt írta Ligeti Ernőről: *„Ideje elmondani: Ligeti Ernő az erdélyi magyar irodalom Radnótija volt."*

De hadd szóljak arról is, korántsem végezetül: a kötet – és általában Filep munkásságának – hatalmas előnye a nyelv olykor szépírói eszközkezelése. Irónia, humor lengi be; természetesen kizárólag az erre alkalmas szövegkörnyezetben; esetenkénti szarkazmusa pedig frenetikus módon villantja ki a textusok szőtteséből olykori éles magánvéleményét; azzal a bölcs derűvel enyhítve, mely e kötetben, tárgyával soha nem kerülve ellentmondásba, talán minden korábbinál erősebben van jelen. S teszi azt letehetetlenné, tudatva ismét velünk: megoldást mindig a lehetetlen ad s vesz. Két szó eltérésével kezdtem, adós maradtam ezzel eddig, nem véletlenül, nos, Ligetiről írta egy kortárs méltatás, hogy *„történelmi érdekei vannak"*. Filep azonban lábjegyzetben helyesbíti, kikövetkeztetve az eredeti megjelenés szövegkörnyezete alapján, hogy helyesen úgy olvasandó: *„történelmi érdemei vannak"*. Mert nyilván nyomdahiba történt. (És a nyomda ördögének keze mindenhová beteszi a lábát, ezt jól tudjuk, bizonyításként lásd Filep könyvének azon bekezdését, annak második sorát, amelyben az itt tárgyalt korabeli sajtóhiba történetét tárja föl. A zárójel bezárása előtt általam kéretik ideképzelni az ismert mosolygó fejet...)

Mivel zárhatnám másképp, ha nem azzal: nekünk viszont történelmi érdekeink fűződnek ahhoz, hogy olvassunk minél több Filep Tamás Gusztávot. Abban, hogy ezt tudatosította bennünk, mint e Ligeti-monográfiával is, Filep történelmi érdemei immár elvitathatatlanok.

(Filep Tamás Gusztáv: Ligeti Ernő. Egy urbánus transszilvanista. MMA Kiadó, 2019)

TAMÁSI OROSZ JÁNOS

BÉCSI NAPLÓ
AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungariseher Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:
Bodó Barna (Temesvár), Bodzsoni István (Szabadka), (Budapest), Czellár Judit (Genf), Duray Miklós (Pozsony), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kő András (Budapest), T. Kovács Péter (Budapest), K.Lengyel Zsolt (München), Papp László (New York), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Varga Sándor (Pozsony), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:
Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Kató Zoltán, Martos Péter, Radics Éva.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSAK:
Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Fehér Márta (Szabadka), Fried István (Budapest), Reményi György (Grenoble), Nagymihály Zoltán (Budapest), Paládi Renáta (Ungvár), Rumpler Diána (Bécs), Szentpétery Miklós (Bécs), Varga Gabriella (Budapest), Veit Zita (Grác), Margarete Wagner (Bécs)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.
IBAN: AT572011100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 18,- Euro, Magyarországon 4500,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:
Amerikában: Andrew Rekay, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.
Hollandiában: Kónya Melinda. Boerhaaveplein 124. 2343 LX Oegstgeest, 00-31-71-5154287.
E-mail: melindakonya@hetnet.nl
Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.
Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach
Svájcban: Ria Meszlényi, Laufenstrasse 41, CH-4053 Basel, e-mail: ria.meszlenyi@gmail.com, Tel. : 061 331 11 38, Mobil : 076 468 05 20 – PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGirot Nr.: 756987-4.
Szerbiában: Fehér Márta, 24000 Szabadka, Jókai Mór 119. Bankszámla: RS35285223604000354839
e-mail: fhrmarta@gmail.com
Szlovákiában: Benyák Mária,
e-mail: mariabenyak@gmail.com
Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda
H–9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.